

78. Torstaina 6 päivänä kesäkuuta 1996

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely

1) Hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 1994 2212

Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1994

Kertomus 11, 12/1995 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietintö 15/1996 vp

2) Eduskunnan tilintarkastajien kertomus vuodelta 1995 2222

Kertomus 3/1996 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietintö 16/1996 vp

3) Suomen itsenäisyyden juhlarahaston SITRAn toimintakertomus vuodelta 1995 ..

Kertomus 1/1996 vp

Talousvaliokunnan mietintö 7/1996 vp

Ensimmäinen käsittely

4) Hallituksen esitys laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta

Hallituksen esitys 56/1996 vp

Hallintovaliokunnan mietintö 6/1996 vp

5) Hallituksen esitys laiksi kuntarajojen määrittämisestä Suomen aluevesillä 2230

Hallituksen esitys 55/1996 vp

Hallintovaliokunnan mietintö 7/1996 vp

6) Hallituksen esitys laiksi ammatillisesta opettajankoulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 2233

Hallituksen esitys 49/1996 vp

Sivistysvaliokunnan mietintö 3/1996 vp

7) Hallituksen esitys laiksi näkövammaisten kirjastosta 2250

Hallituksen esitys 61/1996 vp

Sivistysvaliokunnan mietintö 4/1996 vp

Mietintöjen pöydällepano

8) Hallituksen esitys vesiliikennelaiksi. 2251

Hallituksen esitys 66/1996 vp

Liikennevaliokunnan mietintö 6/1996 vp

9) Hallituksen esitys laiksi kotimaisten kielten tutkimuskeskuksesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 87/1996 vp

Sivistysvaliokunnan mietintö 5/1996 vp

10) Hallituksen esitys laiksi ammatillisista oppilaitoksista annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 62/1996 vp

Sivistysvaliokunnan mietintö 6/1996

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Törnqvist.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Alho, Andersson C., Aula, Dromberg,

Ihamäki, Jaakonsaari, Jääskeläinen, Karhunen, Kekkonen, Lindroos, Lindén, Lipponen, Lämsä, Mähönen, Niinistö, Nikula, Paasio, Pesälä, Pietikäinen S., Piha, Rehn, Salolainen, Siimes, Tahvanainen, Viitamies, Virtanen, Vistbacka ja Vokkolainen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Piha, Dromberg, Salolainen, Mähönen ja Lindén.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden takia ed. Lindroos, virkatehtävien takia edustajat C. Andersson, Niinistö ja S. Pietikäinen sekä yksityisasioiden takia edustajat Alho, Dromberg, Jääskeläinen, Lindén, Lämsä, Mähönen, Nikula, Paasio ja Vokkolainen sekä

tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien takia ed. Aula sekä yksityisasioiden takia edustajat Kekkonen, Lipponen ja Viitamies.

Kirjalliset kysymykset

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 347—349, 353, 356, 357 ja 370. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 1994 Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1994

Ainoa käsittely
Kertomus 11, 12/1995 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 15/1996 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö 15/1996 vp.

Keskustelu:

Ed. Kemppainen: Rouva puhemies! Valtiovarainvaliokunnan valtuuttamana käytän asian esittelypuheenvuoron, mutta puhujajärjestyksessä ei muodostu miksiäkään ongelmaksi, että sisällytän puheenvuorooni myös normaalipuheenvuoron piirteitä. Ilmoitan siitä jo ennakoon, että väärinkäsitystä ei syntyisi.

Rouva puhemies! Haluan korostaa sitä, että jaostossa mietintöluonnos tehtiin yksimielisesti, tosin neuvottelujen jälkeen ja osin silläkin tavalla, että mietintöön jäi sisällyttämättä myös sellaisia asioita, joita moni jaoston jäsen ei saanut ja erityisesti myöskään itse puheenjohtajana en saanut läpi. Kertomuksen käsittelyssähän tapahtui myös hieman erikoinen tapaus, jolloin aikaisemmasta perinteestä poiketen mietinnön luonnosta yritettiin valtiovarainvaliokunnan varsinaiseen kokoukseen mennessä muuttaa, mutta mielestäni työskentelytavan kannalta onneksi ja vastaisen varalle luonnos pysyi alkuperäisessä muodossaan, mitä pidän erittäin tärkeänä.

Teknisesti kertomuksessa sekä valtiovarain hoidosta että valtiontilintarkastajain kertomuksen vastauksessa toteutetaan jo osin uutta käytäntöä, johon pyritään hallitusten kertomusten, hyvin monien kertomusten ja valtiontilintarkastajien kertomuksen käsittelyssä. Ensimmäinen muutos on se, johon kertomuksen ponsiosassa päädytään, eli annetaan hallitukselle määräaika, johon mennessä hallituksen on vastattava. Tämä lyhentää käsittelytapaa, tekee tämän ajankohtaisemmaksi ja uskon, että se sillä tavalla parantaa sitä. Toinen muutos aikaisempaan on se, että valtiovarainvaliokunta ei edellytäkään hallituksen vastaavan kaikkiin kysymyksiin, joihin valtiontilintarkastajat ovat kertomuksessaan kiinnittäneet huomiota, vaan vain niihin asioihin, jotka kertomuksessa on erikseen perusteellisesti käsitelty ja jotka valiokunta näin mainitsee. (Hälinää)

Toinen varapuhemies (koputtaa): Pyydän edustajia käymään yksityiset keskustelut salin ulkopuolella.

Puhuja: Kertomusmenettelyssähän on tarkoitus päätyä käytäntöön, jossa eduskunnassa käsitellään vain yksi hallituksen toimenpidekertomus, johon on yhdistetty aikaisemmat kansanterveyskertomus jne. sekä vastaukset ponsiin, ja talouskertomus, tilikertomus, johon on yhdistetty nämä asiat, joita tässä käsitellään, ja kiriste-

tään myös niiden aikataulua. Siinä on se hyvä puoli, että asiat voidaan esittää lyhyemmin, keskitetympin ja voimme odottaa hallitukselta selkeämpiä vastauksia nopeammassa aikataulussa. Tietenkin tässä saattaa olla se huono puoli, että suuressa pomsissa täällä käsiteltynä kertomus voi herättää pienemmän mielenkiinnon kuin esimerkiksi silloin, kun täällä on ollut alkoholiker- tomuksia, erilliskertomuksia jne., mutta tämä ongelma pitäneen sivuuttaa.

Valtiovarainvaliokunnan ykkösjäosto valitsi silloin, kun valtiontilintarkastajien kertomusta alettiin käsitellä, neljä asiakokonaisuutta, joihin se asiantuntijakuulemisessa halusi keskittyä. Aiheiden valinnassa oli tietysti se riski, mikä on niiden ajankohtaisuus nyt. Esimerkiksi siltä osin, kun mietintö käsittelee pankkitukea, varmasti asia on osittain päällekkäinen pankkitu- kiselonteon käsittelyn kanssa, joka on eduskun- nassa. Mutta uskomme, että tässä on valmiiksi tehtyä materiaalia ja myös sellaisia painotuksia, että tästä on hyötyä, ja tulevathan ne eri aikaan käsitellyiksi. Toinen asiakokonaisuus, jossa päällekkäisyyksiä tuli, oli luonnonsuojeluohjel- mien rahoituksen käsittelyssä. Valtiovarainva- liokunnan jäosto ei voinut tietää, että eduskun- taan tulee luonnonsuojelulain kokonaisuus, ja siltä osin käsitellyssä on myös jonkin verran päällekkäisyyttä, mutta uskon, että tässä on myös erilaisia painotuksia, mikä voi olla hyö- dyksi.

Aluksi valtiovarainvaliokunta ja -jäosto ovat kuitenkin keskittyneet perehtymättä enemmän asiantuntijoihin yleisössään voimakkaaseen valtiontalouden velkaantumiseen ja työttömyys- ongelmaan, jotka ovat aina ajankohtaisia. Ker- tomukseen on kirjattu huolestuttava trendi, joka on syytä tässäkin yhteydessä mainita.

Sitten itse pankkitukiasian käsittelyyn. Täs- sähän on tiettyjä kokonaisuuksia, joissa tämä on kirjoitettu esiin. Haluan niistä poimia muu- tamia.

Ensinnäkin arkikielellä sanottuna se, kuinka kauan pankkitukiä pidetään auki, kuinka kauan pankkijärjestelmä voi toimia sillä tavalla, että eri vaikeudet kasataan pankkituen osalle eikä tehdä tarvittavia toimenpiteitä. Keskeisesti- hän kysymys on siitä, kuinka kauan eduskunta pitää yllä ponttansa, joka täällä yksimielisesti 93 syksyllä hyväksyttiin, että kaikissa olosuhteissa pankkien toiminta turvataan. Vielä ei ole katsot- tu sen ajan olevan, mutta on kirjoitettu tiettyjä ehtoja, missä olosuhteissa se voi tapahtua.

Pankkitukiselonteossahan hallitus totesi, että

sitten kun on aika, tämä voidaan toteuttaa sillä tavalla, että tietyt talletukset taataan valtion toi- mesta, esimerkiksi esillä olleeseen 150 000 mark- kaan asti, ja muilta osin riskin kantavat pankit. Tätä kysymystä on vielä kovin vajavaisesti käsi- telty eikä pankkituen loppuunsaattaminen voi pelkästään siltä pohjalta syntyä, mutta tässä kyl- lä edellytetään nopeaa aikataulua ja päättäväi- syyttä, että tämä yhteiskunnan oikeudentuntoon vahvasti vaikuttava asia saataisiin pois päiväjär- jestyksestä.

Kertomuksessahan todetaan, että pankkituen kokonaismäärä tällä hetkellä on noin 51 miljard- dia markkaa. Vielä arvioidaan tarvittavaksi noin 4 miljardia markkaa. Mitä siitä saadaan takaisin, on olennainen kysymys. Yksi kysymys on tietys- ti, miten saadaan takaisin se osa, joka on aiheutu- nut rikollisesta toiminnasta.

Tähän mennessähän oikeusprosesseissa on nostettu kanteet 1,4 miljardista markasta. Tähän mennessä 13 oikeusprosessia on ratkaistu ja niis- sä on tuomittu 100 miljoonan markan edestä korvauksia. Takaisin on maksettu 5 miljoonaa markkaa. Kun oikeudenkäyntikuluihin on tuh- rautunut 30 miljoonaa markkaa, niin hyötysu- de on kyllä varsin pieni ja kummallinen, eli huo- mattavasti enemmän on mennyt oikeudenkäyn- tikuluihin kuin on saatu takaisin pankkitukiva- roja. (Ed. Aittoniemi: Työllistävä vaikutus on ollut suuri!)

Tästä tullaankin kysymykseen, joka on ollut julkisuudessa myös, minkä verran ja millä tavalla sekä millä hinnalla työllistetään juristeja. Tämä on kieltämättä sellainen kysymys, joka on yhteis- kunnan oikeuden kannalta aivan yhtä oleellinen kuin se, miten pankkituen oikeutus saadaan ai- kaiseksi. Itse olisin halunnut, että käsiteltäessä oikeuden toteutumista pankkituessa olisi otettu esiin myös hieman yksityiskohtaisempia ongel- mia. Minusta yksi esimerkki on se, miten yksit- täisten ihmisten oikeus toteutuu silloin, kun he joutuvat esimerkiksi Arsenalia ja pankkitukea vastaan käymään oikeutta.

Vakuusrahastolla on tämäkin piikki täysin auki ja se voi käyttää minkä verran tahansa oi- keusapua, oikeudenkäyntejä, yksittäisiä kansa- laisia ja pieniä yrityksiä vastaan. Tästä minun mielestäni on lukuisasti räikeitä esimerkkejä eikä minusta tällä tavalla oikeus toteudu. Vaikka pankkituki muutamalla sadalla tuhannella tai ehkä miljoonallakin voisi pienentyä, mutta jos pienyrittäjä pelkästään ylivoimaisella oikeuden- käyntiprosessilla saadaan matalaksi, niin tämä- kään ei ole oikein.

Myöskään pankkituen syitä tässä ei ole pysytty arvioimaan. Ehkä eduskunta ei vielä ole siihen tarpeeksi kypsä. Eihän hallitukseen silloin, kun pankkitukiselonteon teki, niitä arvioinut.

Yksi osahan pankkituen syitä oli se, että säästöpankkiryhmään nimenomaan lähti nurkanvaltaukseen, valtaamaan yksityisiä yrityksiä vähän kummemminkin syin, joskus jopa vähintään oikeutta hipoen, ja on esimerkkejä myös siitä, että toimittiin rikollisella tavalla. Nyt kun tämä omaisuusmassa on siirtynyt Arsenalin haltuun ja kun tätä rikoksella tai kyseenalaisin keinoin saatua omaisuutta puolustetaan yksityistä pientä yrittäjää vastaan, ei silloin mielestäni oikeus kohuudella tapahdu.

Pankkituen valvonnasta todetaan, että pankkituen oikeudenmukaisuuden toteutumiseksi eivät valvonnan resurssit eikä valvojien määrä ole suinkaan ongelma, vaan ongelmaksi tulee sen kattavuus. On varmaa, että katvealueita jää. Tältä alueelta pankkituessa tullaan varmasti siunaamaan sellaisia asioita, jotka eivät kestäisi julkisuutta.

Yksi yksityiskohta, johon jaosto ja myöhemmin valtiovarainvaliokunta halusivat kiinnittää huomiota, on talousrikosten vanheneminen. Tästä on käyty keskustelua, mutta se on tavallaan vaiettu sen takia, että ei keksitä keinoa, millä tavalla vanhenemisongelmaa hoidetaan. Yksi osa esittää, että pitäisi tutkijaresursseja lisätä. Tämä on tietysti oikea suunta myös, mutta jo tähän mennessä osa on vanhentunut, eikä millään resurssillisuudella näitä saada hoidettua.

Toinen linja, jota on vaadittu, on se, että vanhenemisaikoja pitäisi pidentää. Tämähän olisi looginen ratkaisu siihen äänestyspäätökseen nähden, jonka eduskunta teki ympäristörikossyyksissä, joissa se jatkoi vanhenemisaikaa. Minusta vanhenemisongelma pitäisi nostaa edelleen keskusteluun ja sillä tavalla, että ihmisten oikeudentunto ja luottamus julkiseen valtaan tässä suhteessa voisi toteutua.

Rouva puhemies! Toinen kysymys, johon tässä kertomuksessa otetaan kantaa, on vakuutus toiminnan valvonta. Tämä on ollut myös julkisessa keskustelussa ajankohtainen asia. Aikaisemmin valtiontilintarkastajien kertomuksessa ja siihen annetussa vastauksessa valtiovarainvaliokunta on toivonut, että vakuutusvalvonta ja rahoitustarkastus yhdistettäisiin. Nyt valtiovarainvaliokunta jaoston kautta ottaa toisenlaisen kannan eikä pidä tarkoituksenmukaisena, että tämä yhdistäminen tapahtuisi, sen verran erilai-

sesta toiminnasta on kyse. Vakuutustoiminnassa ja nimenomaan työeläkevakuutuksessa on aivan puhtaasti lakisääteisestä rahankeräyksestä ja lakisääteisistä eduista kysymys, ja valvonnassa päähuomio on tietysti kiinnitettävä turvaaviin sijoituksiin. Tyhmyyksiä ei voida estää, jos työeläkeyhtiöissä ja muissakin eläkeyhtiöissä tyhmyyksiä oltaisiin tekemässä. Mutta sitä voidaan parantaa, että sijoitusstrategiat pistetään selvemmiksi ja riskien hajauttaminen pidetään yhtenä keskeisenä tavoitteena.

Kolmas asiakokonaisuus, joka tässä kertomuksessa on esillä, on kansalliset luonnonsuojeluohjelmat ja kansainväliset velvoitteet. Jaosto on kuullut tästä merkittävän määrän asiantuntijoita ja on kirjannut kertomukseen tämänhetkisen tilanteen. Ehkä keskeisimpänä viestinä tästä pitää lukea se, että meillä jo varattuihin ja päätettyihin luonnonsuojeluohjelmiin on sitoutunut valtiolle vastattavaa, silloin kun tätä kertomusta käsiteltiin, 2,7 tai 2,8 miljardin markan edestä, ja nythän julkisuudessa tämä luku on jo 3,2 miljardia markkaa.

Tällä tavalla ei voi jatkaa, ja valiokunta onkin ottanut yksimielisesti kantaa, että luonnonsuojeluohjelmat tulee mitoitaa maksukyvyn mukaisesti. Joku on ymmärtänyt, että tässä olisi joku ideologinen viesti, että tämä olisi jotenkin luonnonsuojeluideologian vastaista. Minusta se ei ole sitä, ja sen jaosto yksimielisesti myös hyväksyi. Se on viesti siitä, että näin ei ole menetelty. Jos pidetään kuinka kalliita luonnonsuojeluohjelmia tahansa aivan välttämättöminä, niihin on tästä salista ja hallituksen esityksenä etsittävä rahoitus ja rahoitus, joka toteutuu tietyllä aikataululla. Jos ne ovat niin tärkeitä, päätökset on tehtävä rahoituksesta yhtäaikaaisesti ja mitoitettava sen mukaisesti.

Tässä vastauksessa on ongelma kirjattu tähän muotoon, mutta esimerkiksi tähän ei ole nyt kirjattu sitä kustannusta, joka esimerkiksi vanhojen metsien suojelusta Pohjois-Suomessa aiheutuu. Monilla on se käsitys, että on yhteiskunnalle ilmaista, jos valtion metsiä suojellaan. Asia ei ole kyllä näin, vaan asia on päinvastoin. Yhteiskunnalle ja aluetaloudelle tulee jopa kalliimmaksi suojella valtion metsiä ainakin sitä kautta, että valtion metsissä hyötykäytössä käytetään työllistävämpiä puunkorjuumenetelmiä, ja menetykset sitä kautta, että nämä jäävät pois tuotannollisesta käytöstä, ovat huomattavasti suurempia.

Minusta tämä ongelma, josta, oliko se eilen, hallitus näyttää tehneen periaatepäätöksen, että

luonnonsuojeluohjelmat rahoitettaisiin vaihtomailla ja valtion metsäomaisuutta myymällä, ei ole tältä näkökannalta ratkaistu. Kun ja jos ne menevät yksityiskäyttöön, niissä menee esimerkiksi Pohjois-Suomessa yleinen metsästysoikeus pois, niiltä menee metsätalous sillä tavalla harjoitettuna pois, kuin metsähallitus sen tekee, miestyövaltaisempaan, ja niissä puhtaasti ostaja käyttää nykyaikaisempia menetelmiä, ja myös haitta-vaikutukset luonnon tilalle ovat silloin aivan ilmeisesti suuremmat.

Rouva puhemies! Sitten viimeiseen asiaan, joka tässä on erikseen otettu esille, EU-asioiden valmisteluun. Tähän on kerätty se käytäntö ja ne ongelmat, jotka meillä tästä asiasta on todettu. EU-asioiden valmisteluhan on ulkoministeriössä sijaitsevassa sihteeristössä, ja tämä ei ole loogisesti eikä päättävällän kannalta oikea paikka. Kertomuksessa todetaan, että käytännössä asioiden hoito jo nyt sujuu kohtuullisesti. Mutta jos otetaan tarkasteltavaksi se, että valtaosa EU-asiointahan on tästä salista EU:n komissioon ja ministerineuvostoon päätettäväksi vietyjä sisäpoliittisia asioita, niin ne eivät suinkaan ole ulkoasioita, vaan ne ovat mitä suurimmassa määrin meidän sisäpoliittisia asioitamme eivätkä ulkoministeriölle sillä tavalla kuuluvia.

Tätä näkökohtaa ei mietintöön jostain syystä jaosto halunnut kirjata. Se kirjasi vain sen, että kun pääministerin asemaa on tarkoitettu vahvistaa, niin näiden EU-asioiden siirtäminen valtioneuvoston kansliaan olisi siltä kannalta perusteltua.

Mielestäni tämä ongelma jää. Tässä on perustuslaillisia elementtejä, ulkopolitiikan päättämisasianggelma. Minusta tätä asiaa pitäisi kiirehtiä niin, että EU-asioiden valmistelu voitaisiin saattaa sille tolalle, kuin se suomalaisen poliittisen käytännön mukaisesti kuuluukin.

Niitä muita asioita, joihin jaosto ja valiokunta ei tarkemmin ottanut kantaa mutta joihin se toivoo hallituksen vastaavan, ovat ennen kaikkea velkaongelma ja joukkotyöttömyys, joista jo alussa mainitsin, sekä talousrikollisuus, harmaa talous ja niiden aiheuttamat ongelmat sekä erillisinä kysymyksinä, joita jaostossa haluttiin nimenomaan nostaa esille, kehitysvammaisten ja mielenterveyspotilaiden asema. Toivomme ja uskomme, että hallitus riittävällä vakavuudella vastauksessaan näihin paneutuu.

Ed. Piha merkitään läsnä olevaksi.

Ed. M y l l y n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppainen oli aivan oikeassa talousrikosten osalta, että ne eivät tutkijatoimien kautta parane. Mutta olisi odottanut, että ed. Kemppainen olisi kiinnittänyt huomiota vanhentumisasiaan. Talousrikoksethan vanhenevat yleensä viidessä vuodessa. Eduskunta pystyisi yhdessä viikossa muuttamaan rikoslakia niin, että ne vanhenisivat kymmenessä vuodessa. Tästä olisin odottanut ed. Kemppaiselta esitystä suorastaan, että tultaisiin jossakin vaiheessa näin menettelemään.

Ed. K a l l i o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Kemppainen käsitteli perusteellisessa esittelypuheenvuorossaan myös pankkikriisiä ja siitä aiheutuvaa yhteiskunnallista laskua. Lopullisen laskun määrään ei vielä kukaan tiedä. Hallitus on arvioinut, että se tulee olemaan 45—50 miljardia markkaa. Saattaa olla, että se suuruusluokaltaan on ihan oikea.

Pankkikriisiin oli hyvin monen syyn summa. Koska asia täällä jokin aika sitten käytiin hyvin perusteellisesti läpi, en sitä sen syvällisemmin käy arvioimaan, mutta pari huomiota kuitenkin.

Pankkilakiemme ja pankkijärjestelmämme eräs keskeinen ongelma on ollut se, että yhteiskunta on ottanut vastatakseen rajattomasta tallettajien suojasta. Kun vielä uskottiin turvaavien vakuuksien olemassaoloon, tuudittaudimme perusteettomaan turvallisuuden tunteeseen, ja niinpä sitten markkinajohtoiseen järjestelmään siirtyminen meidät täysin yllättikin. Tässä mielessä pidän hyvänä hallituksen uutta linjausta siitä, että me siirrymme rajoitettuun talletussuojaan. Tämä on oikean suuntainen ratkaisu.

Oleellista tässä tilanteessa onkin se, että tehdyt virheet eivät uusiutuisi, vaan osaisimme ottaa opiksi menneestä. Uskonkin siihen, että seuraavissa laskusuhdanteissa riskien realisoitumiseen osataan suhtautua aiempaa vakavammin. Toisaalta valvonnan osalta tilanne on myös koko ajan kyllä muuttumassa vaikeammaksi. Esimerkkinä tästä ovat johdannaismarkkinat, jotka ovat hyvin monimutkainen ja vaikea asia.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Näyttää siltä, että joka kerta, kun täällä käydään talouspoliittista keskustelua, väistämättä aina pankkikriisiä silloin käsitellään. Ed. Kemppaisen puheenvuoro oli varsin perusteellinen, mutta kun siinä pohdittiin, millä tavalla saataisiin takaisin rikollisella toiminnalla

pankkikriisissä menetetyt rahat, voin kyllä todeta, että tuskin millään tavalla. Lopputuloshan oli jo näissä oikeudenkäynneissä, kuten totesitte, että 5 miljoonaa tuli, 30 miljoonaa meni oikeudenkäyntikuluihin.

Edelleen otitte kantaa asianajajien työllistämiseen. Tietysti olisi syvällisempää pohdintaa se, kuinka vakavasti yleensäkin on lähdetty näihin oikeudenkäynteihin, kun puhutaan asianajotoimistojen kilpailuttamisesta. Aivan yhtä hyvin hyvän asianajajatoimiston olisi kuulunut myös ilmoittaa, mikä todennäköinen lopputulos näissä oikeudenkäynneissä on, ilman että näitä prosesseja käydään perusteellisesti läpi.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Myllyniemelle totean, että pidän itseltäni saavutuksena, että vanheneminen yleensä kirjattiin. Minun mielestäni ratkaisu olisi se, että vanhenemisaikaa pitäisi pystyä jatkaamaan. On sanottu, että se on takautuvaa lainsäädäntöä ja sitä ei voi tehdä. Siksi juuri totesin, että ympäristöräkköissä eduskunta äänestään pidentänyt sitä. Minusta tämä alkaa olla se ainoa varoitetettava vaihtoehto, jolla oikeudentunto voitaisiin kansalaisille turvata, että niitä edes pystyttäisiin käsittelemään. Tässä on myös kannanotto, että vaikka ne vanhenisivat, siitä huolimatta olisi selvitettävä vastuusuhteet, että ne olisivat julkisia. Kyllä kai julkinenkin tuomio olisi osittainen vastuu.

Ed. U. A n t t i l a : Arvoisa puhemies! Ed. Kemppainen esittelikin valtiovarainvaliokunnan mietinnön aika pitkään ja perusteellisesti. Minulla ei ole huomautettavaa siinä muihin kohtiin kuin niihin kysymyksiin, jotka liittyvät luonnonsuojelualueiden rahoitukseen. Olen tästä asiasta jättänyt mietintöön vastalauseen. Ne koskevat itse asiassa hyvin pieniä kysymyksiä, jotka hyväksyttiin valtiovarainvaliokunnan ryhmävastavien kokouksessa kannaksi, mutta käytännössä valiokunnassa käydyssä äänestyksessä toinen kanta peri voiton.

Toinen näistä sanamuodoista liittyy rahoituksessa niihin kysymyksiin, jotka liittyvät valtiovarainministeriön ja ympäristöministeriön suhteisiin. Se muotoilu, joka vastalauseessani on mainittu mielestäni paremmin, vastaisi optimaalista tilannetta eli sitä, että tehdään ohjelmapäätöksiä, toki huomioon ottaen, että samaan aikaan tehdään rahoituspäätökset. Valiokunnan esittämä muotoilu voi luoda sen vaikutelman, että valtiovarainministeriö voisi sanella luonnonsuo-

jeluohjelmien sisällön, enkä pidä tällaista tarkoituksenmukaisena.

Toisessa muotoilussa tavoitetasosta ehdotin poistettavaksi muotoilun, että tavoitetasopäätös tehtäisiin luonnonsuojelulain yhteydessä. Käytännössä tämä ei ole mahdollista eikä tule toteutumaan. Ihmettelenkin sitä, miksi valiokunta tämän sanamuodon halusi pitää mietinnössään.

Arvoisa puhemies! Olen totta kai sitä mieltä, että luonnonsuojeluohjelmilla pitää olla kestävä rahoitus. Tätä mieltä ovat kaikki muutkin vihereät. Olen erittäin ylpeä siitä, että ministeri Haavisto on eilisissä keskusteluissa pystynyt luomaan pohjan sille, että vuoteen 2007 asti luonnonsuojeluohjelmien rahoitus on kestävällä tollalla. Tilanne on huomattava edistys siihen nähden, mikä oli punamultahallituksen, sinipunahallituksen ja porvarihallituksen politiikka. Ainoastaan porvarihallituksen ajalta voidaan todeta, että silloin saatiin aikaan päätökset siitä, että metsähallituksen vaihtomaita otetaan käyttöön luonnonsuojeluohjelmien maanvaihtoista sovittaessa. Muuten ohjelmia tehtiin periaatepäätöksinä, mutta rahoituskysymykset jäivät hamaan tulevaisuuteen.

Viime kaudella ollessani valtiovarainvaliokunnan asunto- ja ympäristöjaoston jäsen törmäsin tähän kysymykseen hyvinkin usein. Suomen luonnonsuojeluliitto tasaisesti esitti lausunnoissaan, että luonnonsuojelualueiden hankintaan pitäisi saada kaksinkertaiset määrärahat kuin budjetissa oli. Tämä oli selkeä osoitus siitä, että rahoitus ei ollut kestävällä pohjalla. Nyt uskon, että hallituksen linjaukset ovat omiaan luomaan kestävä pohjan. Näiltä osin myös kukaan valtiovarainvaliokunnan lausuma, johon en ollut tyytyväinen, ei ole enää ajankohtainen.

En tee, arvoisa puhemies, tässä yhteydessä mitään muutosesityksiä, mutta halusin todeta nämä johtopäätökseni selityksenä vastalauseelleni.

Ed. S a v e l a : Rouva puhemies! Minulla ei ole varsinaisesti lisättävää valtiovarain hoidosta jätettyyn kertomukseen. Haluan tähdentää yhtä periaatetta, joka asian käsittelyn yhteyksissä tuli useassa kohden esille. Se on oikeudenmukaisuuskysymys. Tämä tulee esille sekä pankkitukiasiaa että myös suojelukysymyksiä koskevissa asioissa, molemmissa samalla lailla.

Vaikka onkin aivan todennäköistä, että emme pankkioikeudenkäynneissä saa kovin paljon takaisin veronmaksajien varoja, on kuitenkin tarpeen, että korvausasiat tutkitaan varsin perus-

teellisesti. Se on jo oikeudenmukaisuuskysymys selvittää siitä huolimatta, että meillä on vanhen-tumisia näissä asioissa tapahtunut ja tulee tapahtu-maan, mutta vastuukysymysten selvittäminen, vaikka se tapahtuisi jälkikäteenkin, oikeuden-mukaisuuskysymyksenä on varmasti paikallaan. Kansalaisten luottamus pankkien koko järjestel-män toimivuuteen yleensä edellyttää myös samaa asiaa samaten kuin se, että kun käydään oikeutta yksityisten ja yritysten puolella, tasaver-taisuus on asia, joka pitäisi samassa yhteydessä selvittää, koskapa näyttää siltä, että siihen ovat myös tilintarkastajat kiinnittäneet huomiota. Näyttää siltä, että pankkioikeudenkäynneissä kohtelu ei ole tasapuolista tai ainakaan se ei ole samanarvoista eri yhteyksissä. Se on myös eri-laista eri pankkien kesken.

Mitä tulee suojeluohjelmien toteuttamiseen, siihen myös on, niin kuin jaoston puheenjohtaja toi esittelyssään esille, kiinnitetty huomiota, sillä maanomistajan tai metsänomistajan — olkoon se kumpaa tahansa, maapohja on joka tapauk-sessa kysymyksessä — kannalta ei ole oikeuden-mukaista se, että mahdollisuudet omaan omis-tukseen rajataan sillä tavalla, että kun on lunas-tusuhka päällä, ei ole mitään mahdollisuuksia toimenpiteisiin, joita haluttaisiin suorittaa esi-merkiksi omissa metsissä. On täysin selvää, että kun alueeseen kohdistuu uhkakysymyksiä, se ra-jaa omistajan mahdollisuuksia toimia oman omaisuutensa suhteen.

Se, että meillä ei ole ollut varoja tällaiseen lunastustoimintaan, on tietysti budjettikysymys sellaisenaan. Oikeudenmukaisuuskysymystä lä-hestyisin nimenomaan siltä pohjalta, että näitten pitäisi kulkea kohtuullisesti tasatahtia niin, että niin paljon kuin meillä on varoja — minä lähes-tyin asiaa vähän toisin päin kuin esimerkiksi ed. Ulla Anttila puheenvuorossaan — toteutetta-koon ohjelmia niissä puitteissa, eikä lähdetä te-kemään varauksia, jotka estävät normaalielä-män toiminnan. Tässä mielessä sanoisin niin kuin ed. Aittoniemi — että ei ole.

Ed. S a l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Savelakin puheenvuoros-saan puuttui talousrikollisuuteen ja vastuiden kohdalla vanhenemisasiaan. On aivan hyvä asia, että tässä vaiheessa viimeistään yleensäkin ale-taan puhua talousrikollisuudesta, sen selvittämi-sestä ja tuomioista. Siinä, että tuomarit ovat otta-neet linjan, jossa ovat vetäneet tuomiot mahdol-lisesti alarajaan, jotta ne voivat vanhentua, on oiva tilaisuus pikkuisen nokittaa tuomareita ja

edellyttää ainakin, että asiat tutkitaan, vaikkei niistä voisikaan tuomita.

On tullut tuomioita, ja ne ovat kohdistuneet nimenomaan luottamusmiehiin, mutta esittele-vät virkamiehet ovat jääneet tässä asiassa paljon vähemmälle huomiolle, ja esittelijöiden tässä pe-riaatteessa pitäisi kantaa vastuu. Luottamusmie-het tekevät vain päätöksensä.

Ed. U. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Ar-voisa puhemies! Ed. Savelalle totean ihmetyk-senäni sen, miksi aikoinaan, kun suojeluohjel-mista on tehty päätöksiä, jolloin useinkin, esi-merkiksi rantojensuojeluohjelmasta päätettäessä vuonna 90, valtiovarain tilanne on ollut parempi, ei ole tehty selkeitä rahoituspäätöksiä. En voi muuta kuin ihmetellä tuolloisten hallitusvastuus-sa olevien päätöksentekijöiden slarviutta. Ehkä-pä silloin ei ole osattu ennakoida lamatilannetta ja sitä, että velkaongelma on suuri. Kuitenkin katson, että ihmiskunnalla on tietyt velvollisuu-tensa luontoa kohtaan, ja katson, että sivistysval-tio toteuttaa myös luonnonsuojeluohjelmia. Sillä perusteella pidän tärkeänä, että kestävä talou-den oppien mukaisesti sekä siis suojellaan luon-toa että toisaalla, kun on kyse budjettiteknikas-ta, huolehditaan rahoituksesta. Kuten varsinai-nessa puheenvuorossani totesin, olen erittäin yl-peä siitä, että ministeri Haavisto on saanut koh-talaisen saavutuksen neuvoteltua. Tätä hänen edeltäjänsä eivät ole tehneet.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Vastaan ed. Savelan puheen-vuoroon, mutta kiistämättä otan hiukan vaikut-teita aikaisemmasta ed. Kemppaisenkin puheen-vuorosta, kun totean, että selvästi vanhentunutta juttua, oli kysymys rikosoikeudellisesti vanhen-tuneesta, tai saatavana vanhentuneesta ei kannata yhteiskunnan informaation vuoksi tutkia. Sil-loin ollaan väärällä linjalla.

Toinen asia on se, jos katsotaan, että kaikkien pankkikriisiin liittyvien niin saatavina kuin ri-kosoikeudellisesti esiintyvien asioiden vanhe-nemisaikaa jatketaan poikkeuksellisista syistä riittävän pitkälle, jotta kaikki voidaan tutkia ja selvittää ja vaatimukset esittää sinä aikana, kun kuuluu. Mutta tässä on kieltämättä, niin kuin täällä hiukan mainittiin, joku mainitsi, taanneh-tivan lain tuntua, johon Suomessa ei ole oikein suosiollisesti koskaan suhtauduttu.

Mitä tulee ympäristörikokseen, oikeastaan, jos asian muistan, siinäähän oli kysymys siitä, että siinä rangaistusmaksimiin suhteutettua vanhen-

tumisaikaa lisättiin puolella ottaen huomioon rikoksen erikoisuus ja sen ilmenemisaika. Siinä ei ollut sellaisenaan kysymys taannehtivasta vanhentumisesta ja heittämisestä taaksepäin vaan tulevaisuutta varten mutta pidempi vanhentumisaika suhteessa normaaliin rangaistusmaksimiin. (Ed. Kemppainen: Sama asia!) — Ei se ole sama asia, ed. Kemppainen.

Totean vielä, rouva puhemies, lopuksi sen, että valvontajärjestelmää, Suomen Pankkia ja pankkitarkastusvirastoa, pitäisi joskus myös hiukan pölyyttää ja katsoa, mitä he tekivät silloin, kun olisi pitänyt jotakin tehdä. Eivät mitään.

Ed. Myllyniemi: Arvoisa puhemies! Mitä ed. Aittoniemi viimeisessä lauseessa sanoi, käyttäisin vielä ankarampia sanoja, mutta ehkä se riittää. Todellakaan pankkeja ei valvottu millään tavalla Suomenmaassa. Pitäisi myös valvoa ehkä pölyyttää oikein kunnolla. (Ed. Kanerva: Omistajien vai?) — Omistajia myös. (Ed. Kanerva: Omistajien nimenomaan pitää valvoa!) — Silloin pitäisi meitä pölyyttää tai teitä, jotka olitte siellä.

Vanhentumisesta sinänsä: nythän tässä on sotkettu asioita toisiinsa. Rikoksen vanhenemisen katkaisee tietysti haastaminen, ja useimmiten se käy sillä tavalla, että asiaa tutkitaan paraikaa ja siihen tutkintaan ei riitä aika ja kerta kaikkiaan asia vanhenee käsiin tutkinnan aikana eikä keritä haastetta antamaan tiedoksi sen vuoksi, ettei riittäviä näyttöjä ole siitä, mitä on tapahtunut. Jos tällaisen rikoksen vanhenemisaikaan lätkeistäisiin viisi vuotta lisää vanhentumisaikaa, ei se olisi mitään taannehtivaa lakia. Se olisi edelleenkin haastettavissa. Se on edelleenkin voimassa. Henkilö on rangaistusuhan alainen. Vain jatkettaisiin vanhentumisaikaa viisi vuotta, ei tietenkään yksityiskohtaisesti yksittäisen kansalaisen kohdalla, vaan yleisesti ottaen. Jos eduskunta haluaa, sen saa. Tämä on ihan turhaa asian kiertelyä, jos tähän asiaan ei puututa. Suomen kansa sen hyväksyy, eikä meidän kannata joka kerta ottaa niin täydestä, miten maailmalla kulloinkin menetellään. Ei meitä tästä kukaan tukiste. Oikeudenkäynti ja lainsäädäntö on muualla huomattavasti ankarampaa kuin Suomessa jokaisessa vaiheessa.

Pankkitukiasiaan sinänsä: Eräällä paikakunnalla nimeltä mainitsematta Arsenal kävi oikeudenkäyntiä hallintohenkilökuntaa vastaan kymmeniä miljoonia takaisin saadakseen, taisi olla satoja miljoonia, joita yritti saada takaisin. Tästä asiasta on jo aikaisemminkin puhuttu.

Lopputuloksena oli kuitenkin se, että Arsenal hävisi tämän oikeudenkäynnin ja asianajajalle jouduttiin maksamaan 20 miljoonaa markkaa oikeudenkäyntikuluja. Joku on ihmetellyt sitä, että oikeushan teki väärin, miksi se tällä tavalla menetteli. Ei käräjäoikeudella ole mitään muuta mahdollisuutta, koska vastapuoli Arsenal ei vastustanut niitten palkkioitten suuruutta. Oikeuden on määrättävä se summa maksettavaksi, jonka toiset vaativat. Arsenal teki tässä taas uuden möhläyksen, jonka veronmaksajat saavat maksaa. Ilman muuta oikeus olisi kohtuullistanut nämä palkkiovaatimukset, jos vastapuoli olisi sanonut, että ne ovat liian suuria. Nyt täytyy minun tietenkin tässä vaiheessa sanoa, että tässä asiassa olen täysin lehtitietojen varassa, joten sellainen pieni varaus tähän on joka tapauksessa laitettava. Mutta näin ilmeisesti tapahtui ja tuli melkoinen vahinko.

Kaiken kaikkiaan vielä toistan kertaalleen pankkitukiasista, että jos kerran ei ole olemassa määrystä, mitä nyt tapahtuu tästä hetkestä eteenpäin, ei nyt enää saisi siihen samaan piikkiin laittaa yhtään markkaa. Nyt pankkien täytyy tulla toimeen omillansa jo. Laitettakoon vaikka nurin, jos kerran niin on, mutta ei tämä voi tällä tavalla jatkua, että jatkuvalla syötöllä vain siihen samaan piikkiin voidaan tehdä virheitä.

Ed. Alaranta: Arvoisa puhemies! Yritin pyytää vastauspuheenvuoron ed. Kemppaisen esittelypuheenvuoroon, mutta kun en sitä saanut, niin pysyin varsinaisen puheenvuoron.

Ed. Kemppainen jaoston puheenjohtajana esitteli tätä aihevalikoimaa, joka on tällä kertaa tähän mietintöön päässyt. Se on tietysti vaikea asia ja makuasia. Itse olisin toivonut, niin kuin tämän valtioneuvoston tarkastajien kertomuksen lähetekeskustelussa esitinkin, että sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala olisi tällä kertaa saanut vähän laajemman huomion myös valio-kuntatyöskentelyssä. Nämä aiheet, jotka nyt on valittu, ovat sellaisia, jotka ovat eduskuntakeskustelussa hyvin paljon esillä, pankkituki tai luonnonsuojeluasiat, sosiaali- ja terveystieteiden asioista on vain vakuutustoiminta päässyt tähän mukaan. Alkuperäisessä tarkastuksessa koko STM:n pääluokan hallinnonalan asiat ovat yli 30 sivua sisältävä kokonaisuus.

Toivoin lähetekeskustelussa erikoisesti sitä nyt ääneen lausumatta, että ed. Kemppainen olisi käyttänyt asiantuntemustaan hyväksi siinä, että esimerkiksi palvelurakennemuutos, josta monet muutkin puhujat lähetekeskustelussa puhuivat,

olisi tullut vähän tarkempaan syyniin. Se on asia, joka kiinnostaa kansalaisia, joka koskettaa monia kansalaisia, sellaisia, jotka ovat heikossa asemassa ja syrjäytyneitä ja usein unohduksissa olevia kansalaisia, ja siinä mielessä en itse ole oikein tyytyväinen aihevalikoimaan tällä kertaa.

Ed. Dromberg merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Savela (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Alaranta on ihan oikeassa, jos sosiaalikysymykset tuodaan tähän päivään. Mutta meillä oli kuitenkin vuoden 1994 valtiontilintarkastajain kertomus käsittelyssä, jossa akuutteina kysymyksinä olivat nimenomaan nyt tässä salissa esille tulleet kysymykset. Minulla on sellainen käsitys, että sosiaalikysymykset tulevat jatkoa ajatellen olemaan sellainen asia, johon koko eduskunta ja myös tarkastusjoutuvat puutumaan. Siinä mielessä ed. Alaranta on ihan oikeassa sen asian suhteen, mistä hän kantoa huolta, mutta kun on kysymys vuodesta 1994 ja siihen liittyvästä tarkastuskertomuksesta, niin akuutit asiat olivat silloin esillä.

Ed. Alaranta (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toistan sen, minkä jo totesin, että juuri tässä kertomuksessa vuodelta 1994 esitellään sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon alalla silloin ajankohtainen ja yhä ajankohtainen sosiaali- ja terveyspalvelujen palvelurakennemuutos, ja koko tälle ministeriön alalle tilintarkastajat ovat antaneet yli 30 sivua huomiota, kun esimerkiksi ympäristöministeriössä on vajaa 10 sivua. Ehkä tässä onkin peruste sille, että jaosto sitten kiinnitti huomiota näihin pienemmiksi jääneisiin lukuihin.

Ed. Kemppainen: Rouva puhemies! Tähän viimeksi keskusteltuun aiheeseen. Olkoon se hyvä muistutus jaostolle. Aihevalinnan yhteydessä saattoi olla vähän sillä tavalla, että jaosto ei kokenut sillä hetkellä olevansa hirmu hyvä asiantuntija ja näitä on kyllä spesiaalivaliokunnissa käsitelty. Kyllä tämä hyvä vastaisen varalle on tämä huomio, että rohkaistumme myös näihin asioihin. Siellähän nimenomaan silloin, kun asiantuntijakuuleminen näissä asioissa esittelynä valtiontilintarkastajilta oli, ei niinkään ollut esillä palvelurakennetasia, vaan kehitysvammaisten ja mielenterveyspotilaiden avohoito ja siellä mahdollisesti sattuneet vahingot. Se meni pikku-

sen, ainakin minä ymmärsin, jaoston asiantunteumuksen ulkopuolelle näin yksityiskohtaiset asiat. Toivomme, että niihin asiantuntijavalikunnissa puututaan.

Rouva puhemies! Otin puheenvuoron sen takia, että olisin kommentoinut keskustelua ed. Ulla Anttilan kanssa. Mielestäni se muoto, jonka valiokunta on kirjannut, eli että suojeleohjelman mitoitetaan rahoitusmahdollisuuksien mukaan, ei suinkaan anna valtiovarainministeriölle yhtään enempää valtaa kuin sillä tällä hetkellä on. Se vain kohdistaa ongelman, että jos joko ministeri näkee tarkoituksenmukaiseksi, että on enemmän suojeleohjelmatarvetta, tai ministeri saa hallituksesta enemmistön taakseen, että on enemmän suojeleohjelmatarvetta kuin senhetkinen rahoitusmahdollisuus on, tai jos eduskunta näin päättää, niin sen on sitten käveltävä valtiovarainministerin yli niin kuin minkä tahansa muun asian rahoittamisessa. Tällä muotoilulla on haluttu kiinnittää kunnolla huomiota siihen ed. U. Anttilankin tunnustamaan asiaan, että tähän asti tämä menettely ei ole ollut sellainen, että rahoitus olisi osoitettu.

Tämä on ed. U. Anttilalta hyvä mielipideilmaus, että näin pitäisi olla, mutta niin kuin täällä jossakin välihuudossa todettiin, niin ei näilläkään ratkaisuilla tätä ongelmaa poisteta. On erilaisia suojeletoimenpiteitä, jotka eivät ole varsinaisesti suojeleohjelmia tai suojelealueita, jotka tulevat yksittäisinä päätöksinä rajoittamaan yksityistä omistusoikeutta ja aiheuttamaan korvausvastuuta, eivätkä ne suinkaan rajoitu näihin. Lisäksi se, miten tulkitaan Natura 2000 ja muita kansainvälisiä velvoitteita, on aivan tulkinnasta ja nimenomaan ympäristöhallinnan tulkinnasta kiinni, miten paljon taloudellisia velvoitteita näistä tulee yhteiskunnalle aiheutumaan. Tämä ongelma on siltä osin olemassa.

Haluaisin tässä kohtaa korostaa sitä, että usein nähdään vastapuolina omistava luokka tai maanomistajat jotenkin isona, hyvinkin hyvinvoivana ja rikkaana osana tätä yhteiskuntaa, mutta kyllä suomalaisessa yhteiskunnassa ne, joihin suojeletoimenpiteet kohdistuvat, ovat nimenomaan pienomistajia. He peruslähökohtiltaan ovat varmasti eniten vastuussa ympäristöstään ja eniten haluavat, että heidän lähiympäristönsä olisi nimenomaan heidän asumiselle viihtyisä ja ympäristöltään hyvä. Siitä se ongelma tulee, että kaukaa, satojen, jopa tuhannen kilometrin päästä tullaan sanomaan, että tässä pitääkin käsitellä aluetta ja omaisuutta eri tavalla ja erilaisten ympäristöarvojen mukaan kuin siinä välittömässä lähiympäristössä on tarkoitus.

Nimenomaan on kysymyksessä se, että veloitteet tulevat pientä ihmistä vastaan, pientä omistajaa, joka ei kerta kaikkiaan ole mikään vahva tekijä yhteiskunnassa ja jää varmasti kaikessa, tämänkin luonnonsuojelulakiesityksen mukaan, mikä tänne on annettu, heikommalle ja vähemmälle. Oikeuksia ajaessaan hän vaatisi erittäin vahvan juridiikan avukseen, mutta luultavasti tällä luonnonsuojelulakiesityksellä ei siihen kohtuullisesti pysty ja tulee kärsimään oikeutensa menetyksiä.

Mitä tulee ed. Ulla Anttilan korostukseen siitä, että Haavisto olisi saanut hallituksessa rahoitusohjelman ratkaistua markkamääräisesti. Se-kin kyllä on hyvin kyseenalainen. Jo puheenvuorossani otin esille sen ongelman, joka syntyy siitä, että näitä korvataan vaihtomailla. Tämä talo ei-vätkä ilmeisesti monet puolueet ymmärrä, min-kälaiset ongelmat syntyvät esimerkiksi siitä, kun Kuusamon yksityismetsien suojelua ollaan kompensoimassa vaihtomailla, jotka otetaan Pohjois-Kainuusta Suomussalmelta tai Hyrynsalmelta. Paperilla se voi näyttää siltä, että tämä on yksinkertainen ja helppo asia. Mutta se tarkoittaa Pohjois-Kainuun ihmisille ja aluetaloudelle erittäin isoja ongelmia. Ihmisiltä menee ensinnäkin oikeus luonnonkäyttöön, metsästys-oikeus ym. asioita.

Sen lisäksi, tässä tulee vähän toistoa, yksityinen metsänomistaja käyttää paljon järeämpiä ja luontoa rikkovampia puunkorjuumenetelmiä kuin metsähallitus käyttää. Koneellistumisaste on 90 prosenttia ja ylikin. Vaihtomaissa taitaa olla Pohjois-Karjalassa 100 prosenttia, kun metsäsuojelun käyttö metsähallituksen niillä alueilla saattaa olla jopa 30 prosenttia, vaikka tavoite metsähallituksella on 45—50 prosenttia. Se tarkoittaa aluetalouteen suurta asiaa.

Vielä se ongelma, että nämä yksityismetsien puutavarat eivät ole juuri Pohjois-Kainuun aluetaloudessa käytössä, vaan ne kuskataan Kuusamon sahalle. Siellä niitä varmasti tarvitaan, koska osa menee suojeluun, mutta se heikentää erittäin paljon, kaksinkertaisesti, Pohjois-Kainuun kuntien aluetaloutta ja sen kehittämismahdollisuutta metsätalouden osalta.

Tämä on erittäin pienelle alueelle kohdistuva haittavaikutus, joka luonnonsuojeluohjelmien rahoittamisesta tällä tavalla syntyy. Nyt kun on meillä myös tiedossa suurin piirtein ne raamit, jotka vanhojen metsien suojelussa toteutetaan, kyllä tällä linjalla, jota ympäristöministeri ajaa ja jonka se nyt loppuun saattaa, valitettavasti käy näin, että ympäristönsuojelun kustannukset ka-

sataan Suomen köyhimmän alueen niskaan. Ympäristötekoja tehdään täällä pääkaupungissa sillä tavalla, että maksajina ja kärsijinä ovat syrjäseutujen vähäväkinen väestö. Ne vähät työmahdollisuudet, joita siellä on, tuhotaan ja vaihtoehtoja ei ole. Kunnia siitä kannetaan täällä ja ollaan muka ostavinaan Suomeen metsärauhaa tällaisten ihmisten toimeentulon hinnalla.

Ed. Salolainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Alaranta (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppainen totesi puheessaan, että kehitysvammaisten ja mielenterveyspotilaiden ja palvelurakenteen esille ottaminen olisivat jotenkin eri asioita. Nehän ovat saman asian eri osia. Juuri kehitysvammaisten ja mielenterveyspotilaiden hoidossa on tapahtunut palvelurakenteen muutosta elikkä laitospainotteisesta hoidosta avohoitopainotteiseen menetelmään, jossa on näitä suuria ongelmia esillä ollut, niin kuin täällä valtioneuvoston tarkastajat ovat todenneet.

Ei se tietysti ensimmäinen kerta ole, kun tässä talossa nämä arvovalinnat ovat tällaisia, että esimerkiksi luonnonsuojelu on etutilalla ja syrjään jäävien ihmisten suojelu taka-alalla. En minä halua tällä ketään syyllistää, mutta viitaten vielä siihen lähetekeskusteluun, joka tästä kertomuksesta täällä käytiin, harmittelen sitä, että kehitysvammaisten ja mielenterveyspotilaiden asema on jäänyt tällaisen muutaman rivin maininnan varaan valiokunnan mietinnössä.

Mitä tulee siihen, että erikoisvaliokunnat näitä asioita käsittelevät, monet erikoisvaliokunnat ovat käsitelleet juuri niitä asioita, joita nyt valtiovarainvaliokunta tässä kertomuksessa on myös käsitellyt.

Ed. U. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Kemppainen nyt kyllä liioittelee näissä kannanotoissaan liittyen tuohon eilen hyväksytyyn rahoitussuunnitelmaan. Toivoisin todella, että keskusta kävisi tässä myös jonkinlaisen itsekriittisen keskustelun omalta toiminta-ajaltaan eri hallituksissa ja siitä, että rahoituskysymyksiä ei ole otettu aikaisemmin vakavasti, miten tähän tilanteeseen oikein on päästy.

Mitä tulee ed. Alarannan vastauspuheenvuoroon, niiltä osin hän on aivan oikeassa, että taval- laan valtiovarainvaliokunnan mietintölogiikkaa

ei voi perustella sillä, että joitakin kysymyksiä jätetään vain erityisvaliokuntien varaan. Toki valtiovarainvaliokunnan toimialaan tavallaan kuuluvat kaikkien erityisvaliokuntien alaan liittyvät kysymykset ja erityisesti rahoitusasiat. Luonnonsuojelurahoituskysymys on otettu nyt monen liuskan edestä esiin, vaikka se erityisesti on valtiovarainvaliokunnassa asunto- ja ympäristöjaoston asia. Jos ajattelee luonnonsuojelulakia, sehän käsitellään nimenomaan ympäristövaliokunnassa.

Mitä tulee ed. Alarannan puheenvuoroon niiltä osin, kun hän puhuu syrjäytymisestä ja kehitysvammaisista ja vammaisista henkilöistä, hän on aivan oikeassa siinä, että kyllä psykiatrisessa hoidossa olevat henkilöt ja kehitysvammaiset ovat tässä maassa juuri niitä, joilla on suurimpia vaikeuksia löytää puolestapuhujia.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustajat Alaranta, Kempainen ja U. Anttila olivat aivan oikeassa, että täällä on hyvin vähän puhuttu kehitysvamma- ja mielenterveyspotilaiden hoidosta. Muistutan, että päätösvaltaahan on siirretty näissä asioissa kunnalle. Kunnat hyvin eri tavalla toteuttavat näitä hoitomuotoja.

Mielenterveys sairauksien rakenteellinen muutoshan on toteutettu jo pitkän ajan kuluessa, siirretty laitoshoidosta avohoitoon. On todella tapahtunut niin, että avohoitopalveluita ei ole järjestetty kuntatasolla, ja kunnat ovat säästäneet enemmän kuin on ollut tarvetta juuri mielenterveyspotilaista ja kehitysvammaisista. Siinä mielessä me emme täällä kovin paljon niihin pysty vaikuttamaan muuta kuin lisäämällä kontrollia, koska jokainen, joka meistä on kunnanvaltuustoissa, tietää, että siellähän nämä asiat päätetään ja ne rahat, joilla näitä hoidetaan. Vastuu pitäisi ottaa kunnissa.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Vielä kerran lyhyesti: Tämä ed. Alarannan kritiikki täytyy ottaa nöyrästi vastaan ja käydä siihen käsiksi, mutta sehän on mahdollista sitten, kun hallitus antaa tähän mahdollisuuden. Kysymys on sisällytetty tähän vastaukseen yhtenä osana.

Sitten menen ed. U. Anttilan nostamaan haasteeseen, millä hallituskaudella näitä rahoituspäätöksiä on tehty. Emme ole ihan tarkkaan sitä selvittäneet, mutta kyllä muistan, minkälainen oli kiista rantojensuojelulaista, ja siinä varmasti yksityiskohtaisesti keskustelussa nostettiin esille

sen hinta. Sen verran tarkasti muistan sitä keskustelua Holkerin hallituksen ajalta. Patsaita pystytettiin Vaalan Säräisniemelle. Varmasti silloin tuotiin tämä ongelma esille. Silloin olivat tietyt puolueet vallassa, ei suinkaan edustamani puolue.

Siitä, minkä verran luonnonsuojeluelvoitteita edellisen hallituksen päätöksillä tehtiin, melko hyvin voisi sanoa, että itse hallituksen päätöksillä ei tehty, mutta ympäristöministeriöllä oli ehkä liian paljon valtaa tehdä erilaisia varauksia, jotka ajan myötä johtivat velvoitteisiin, ilman että niistä pystyttiin valtioneuvoston päätöksellä päättämään. Otan nyt esimerkiksi vaikka vanhojen metsien inventointiohjelman ja siitä aiheutuvat kustannukset, samaten, kun soidensuojeluohjelma pistettiin käyntiin. Sieltä ei nyt hirmuisesti tule kustannuksia, mutta joka tapauksessa siinä edellisen hallituksen ympäristöministeri kyllä toimi ilman koko hallituksen valtuuksia.

Ed. S a v e l a (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minäkin puuttuisin vielä luonnonsuojeluasiaan, joka nyt on noussut ehkä vähän turhankin paljon esille.

Minusta sinipunahallituksen aikainen suojelu ei ollut lakisääteistä, vaan kyseessä oli rantojensuojeluohjelma, jossa tiettyjä varauksia tehtiin sen pohjalta. Tässä yhteydessä, kun varauksia tehtiin, oli uhka olemassa päällä. Silloin se merkitsee aina rajoittunutta toimintaa kyseisellä alueella. Kysymys ei ollut kuitenkaan laista, vaan suunnitelmasta, joka lain muodossa ehkä myöhemmin toteutetaan.

Ed. U. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnittäisin kyllä huomiota siihen, että luonnonsuojelualuekysymykset on ohjelmamenettelyllä muutoinkin ratkaistu: kansallis- ja luonnonpuistoverkon kehittämisohjelma vuodelta 1978, soidensuojelun perusohjelma vuosilta 1979 ja 1981, lintuvesien suojeluohjelma 1982, harjajensuojeluohjelma 1984, lehtojensuojeluohjelma 1989 ja rantojensuojeluohjelma 1990. Siinä on varsin monta ohjelmaa. Kunniointi niitä kaikkia. Rahoituskysymys on ollut siis viimeisen 20 vuoden aikana se ongelma, jota ei ole otettu vakavasti, koska on luotettu ilmeisestikin siihen, että talouskasvun aikana nämä asiat hoidetaan myöhemmin. Sehän ei ole kestävää päätöksentekoa.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Itsekin puuttuisin luonnonsuojelukysymyksiin

sikäli, mitä tässä mietinnössä todetaan. Tässä todetaan näin: "Valtiovarainvaliokunta pitää tärkeänä, että Suomen kansallisen luonnonsuojelun tavoitetaso voitaisiin sitovasti määritellä." Valiokunnan mielestä tarvitaan myös toteuttamisaikataulu ja rahoitussuunnitelma. Minusta tämä on tietysti vähintä, mitä voi odottaa jatkolta, koska ylikorostunut vuohutus metsien suojelussa tuntuu älyttömältä.

Kun ajatellaan aikaisemmin perusteluissa mainittuja asioita, mihin vedotaan, niin täällä todetaan, että kansainväliset velvoitteet meitä sitovat ja meidän pitää täyttää joitakin määritelmiä. Kun katsoo tätä Lapin osalta, siellä on 40 prosenttia jo suojeltu koko pinta-alasta. Koko maassa metsäpinta-alasta on suojeltu noin 10 prosenttia. Kaiken kaikkiaan suojelualueet kattavat 13—14 prosenttia koko maan pinta-alasta. Se tuntuu aika kohtuuttomalta, enkä tiedä, määräävätkö mitkään kansainväliset sopimukset tai velvoitteet meitä suojelemaan jonkun alueen pinta-alasta 40 prosenttia. Jos vertaa Suomea esimerkiksi Keski-Eurooppaan, niin mittakaava on ihan toinen. Lapin suojeltu alue tarkoittaisi jonkun Keski-Euroopan maan koko pinta-alaa, voi olla, että ei siihen soviakaan.

Niin kuin täällä on aikaisemminkin todettu, tällä on iso aluepoliittinen merkitys. Sillä on ihmisille selviytymismerkitys, enkä minä usko olenkaan, että me saamme korvaavia työpaikkoja pysyvästi näille alueille, vaikka niitä on luvattu.

Ed. J a n s s o n : Arvoisa puhemies! Vaikka kertomus koskee vuotta 94, tunnen tarvetta kuitenkin muistuttaa kollegoita siitä, että viime vuoden elokuun alussa astui voimaan uusi hallitusmuodon 14 a §, jonka mukaan vastuu luonnosta kuuluu kaikille. Se on merkittävä muutos perustuslakiimme. Nyt se luonnonsuojelulaki, josta on keskusteltu ja puhuttu tänään, on käsittelyn alla eduskunnassa. Tämä vastuu minusta tarkoittaa sitä, että luontoa suojellaan. Se kuuluu ihmisten normaaliin käyttäytymiseen. Ei luontoa tuhota. Mutta jos luontoa uhataan, silloin on otettava käyttöön suojoitoimet kieltoineen. Näin se on!

Silloin myös näkyy jokaisen vastuu luonnosta. Nimittäin jos omistajan normaali järkevä ja kohtuullinen käyttö rajoittuu, silloin on maksettava siitä korvaus. Se on ihan luonnollista meidän oikeusjärjestyksessämme. Silloin, kun korvaus on maksettava, veronmaksajat ottavat osaa ja siis jokaisen vastuu näkyy senkin kautta. Tarkoitin vain, että kyllä kehitys on menossa parem-

paan suuntaan. Siis tämä tärkeä uusi artikla perustuslaissa materialisoidaan nyt luonnonsuojelulain avulla, ja se on sinänsä ihan hyvä asia. Eli tällainen keskustelu ei ilmeisesti toistu.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Eduskunnan tilintarkastajien kertomus vuodelta 1995

Ainoa käsittely

Kertomus 3/1996 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietintö 16/1996 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 16.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

Ed. Mähönen merkitään läsnä olevaksi.

3) Suomen itsenäisyyden juhlarahaston SITRAn toimintakertomus vuodelta 1995

Ainoa käsittely

Kertomus 1/1996 vp

Talousvaliokunnan mietintö 7/1996 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 7.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Hallituksen esitys laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys 56/1996 vp

Hallintovaliokunnan mietintö 6/1996 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelu:

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Ensimmäisessä käsittelyssä on hallituksen esitys ulkomaa-laislain muuttamiseksi niiltä osin, että lakiin lisättäisiin nimenomainen säännös siitä, että entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevalle henkilölle, jolla on suomalainen syntyperä, voidaan myöntää oleskelulupa paluumuuttajana.

Inkeriläisiä koskeva kysymys nousi painavalla tavalla esille noin kuusi vuotta sitten, kun presidentti Mauno Koivisto antoi tätä koskevan lausuntonsa. Lausunnon jälkeen aloitettiin inkerinsuomalaisten paluumuuttajien vastaanoton valmistelu viranomaistyönä, ja päävastuuhan tästä toiminnasta on kuulunut työministeriölle. Tuolloin ei katsottu tarpeelliseksi ryhtyä lainsäädännön muuttamiseen, vaan inkerinsuomalaisten paluumuuttoon suhtauduttiin, kuten paluumuuttoon yleensä. Nyt inkerinsuomalaisia paluumuuttajia lienee maassamme jo lähes 20 000.

Arvoisa puhemies! Tätä hallituksen esitystä on valmisteltu sisäasiainministeriön viime vuonna asettamassa maahanmuutto- ja pakolaispoliittisessa toimikunnassa. Toimikunnan esityksen pohjalta asian valmistelua on jatkettu sisäasiainministeriössä virkatyönä.

Hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisessa esitys sai laajaa, oikeastaan yksimielistä, kannatusta, jos kohta eräiltä osin toivottiin jatko-työssä sekä hallitukselta että muilta osin lisätoimia.

Valiokunta korostaa mietinnössään maastamuutto-, ulkosuomalais- ja paluumuuttopolitiikassa valinnanvapauden periaatetta. Valinnanvapauden turvaamiseksi katsottiin tärkeäksi lähialueyhteistyön suuntaaminen niin, että sillä voitaisiin vaikuttaa myös paluumuuttoalttiuteen vahvistamalla inkerinsuomalaisten edellytyksiä jäädä asuinsijoilleen.

Valiokunnassa todettiin, että inkerinsuomalaisten suomalaisen identiteetin säilyttämisessä on ollut monella tapaa ongelmia. Asiantuntijakuulemisessa toivottiin, että muun muassa ulkosuomalaisten kieli- ja kulttuuritoimintaan sekä järjestötoimintaan ja tiedotusvälineiden toimintaan saataisiin tukea. Valiokunta kiinnitti huomiota myös inkerinsuomalaisten paluumuuttajien edunvalvonnan kehittämiseen ja katsoi, että tässä suhteessa tarvittaisiin lisää toimenpiteitä paluumuuttajien aseman parantamiseksi.

Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva hallituksen esitys merkitsee jossain määrin tiukennusta paluumuuton ehtoihin. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan meille on viime vuosina muuttanut noin 1 500—2 000 inkerinsuomalaisista paluumuuttajaa, ja vaikka poliittista päätöstä muuton tasosta ei ole, meille kerrotun mukaan tavoitteena on säilyttää paluumuutto tällä noin 1 500—2 000 muuttajan tasolla.

Arvoisa puhemies! Valiokunnassa kuultiin asiantuntijoita myös niistä ongelmista, joita inkeriläisten paluumuuttajien asemassa myös Suomessa on. Kuntaliitto totesi, että eläkkeellä olevat paluumuuttajat joutuvat viiden vuoden jälkeen kunnalliselle toimeentulotuelle, ja sitä ei tietenkään voida pitää perusteltuna sen enempää kuntien kuin näiden henkilöiden itsensäkin näkökulmasta.

Kuntaliitto esittikin, että tarvittaisiin muutos eläkeläisten paluumuuttojärjestelmään niin, että heille turvattaisiin oikeus joko kansaneläkkeeseen tai sitä vastaavaan valtion korvaukseen heti maahan asetuttuaan. Kunnille valtio korvaa paluumuuttajista puolen vuoden ajan toimeentulokustannukset, ja tätä aikaa pidettiin kuntien kannalta liian lyhyenä.

Paluumuuttajien tilanne Suomeen saapuessa on monilta osin yhtä pulmallinen kuin pakolais-tenkin osalta. Suomen kielen taito ei ole useinkaan riittävä ja ammattitaito on koulutuksen osalta puutteellinen. Tästä syystä on tietysti toivottu myös näiden toimenpiteiden tehostamista.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta teki esitykseen joitakin tarkennuksia yksityiskohtaisessa käsittelyssään ja päätyi lopulta yksimielisesti hyväksymään esityksen saamiensa selvitysten perusteella ja katsoo, että tämä voisi tulla voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Itselläni on monta kysymysmerkkiä, kun luin tätä paperia. 18 a §:n 2 kohdassa, mikä tässä on muutoksen kohteena, todetaan: ”jos hakijalla on muu yhteenkuuluvuutta osoittava side Suomeen ja suomalaisuuteen, mutta hän ei kykene asiakirjoilla osoittamaan täyttävänsä 1 kohdan edellytyksiä.” En tiedä, siksi tässä onkin vähän kysyjän paikalla, miten vaikeaa tällaisen henkilön suomalaisuusside on määritellä. Koska tämä on lainsäädännössä niin pyöreästi kirjoitettu, se jää ilmeisesti aika pitkälle harkintavaltaan. Onko sitten jonkin yhden viranomaisen päätöksellä todettavissa, että ei tämä

olekaan suomalaista syntyperää, tai todettavissa, että tämä on suomalaista syntyperää, mitkä ovat kriteerit? Minä en esityksestä ainakaan nähnyt, miten tämä määritellään. Tuleeko se eri asetuksella tai jollakin säännöksellä tarkemmin määritettyä?

Ed. Kemppainen: Rouva puhemies! Ensinnäkin ed. Lahtelan esittämään kysymyksen vastaus. Muotoilu johtuu siitä, että Neuvostoliiton rekisterikirjat eivät ole täydelliset. Siellä voi aiheutua ongelma. Jos ilmiselvästi ihminen osoittaa alkuperänsä ja kulttuurisiteensä, mutta rekisteristä puuttuu tieto jostakin syystä, kun ei ole tullut rekisteröityä pelon tai muun takia, halutaan, että tämä oikeus säilyisi. Sitä paitsi tätä ongelmaa pienentää myös se, että paluumuuttajajonoa ylläpitää rajan takana inkeriläisjärjestö, ei suinkaan viranomainen. He varmasti suurin piirtein tuntevat omansa ja pystyvät ainakin estämään epäkohdat. Tältä osin ainakaan tällä säännöksellä tätä ei väärin käytetä.

Rouva puhemies! Lakiesitys on eduskuntasalissa sen takia, että oikeuskansleri teki kannanoton, että paluumuuttoasia ei voi jatkua valtioneuvoston päätöksellä, vaan se vaatii lain tason. Kuten valiokunnan puheenjohtaja totesi, paluumuutto käynnistyi pelkästään presidentti Koiviston puheen perusteella ilman sen kummempaa päätöstä, ja siitä asia sai alkunsa.

Tämän puheen oikeutuksesta on jonkin verran keskusteltu, mutta sen voinee kovin paljon syyttämättä sanoa, että siitä kyllä aiheutui sellainen prosessi, jolla on ollut hyvin arvaamattomat vaikutukset. Ne motiivit, jota kenties puheen pitämisen aikana oli, eivät kyllä ole toteutuneet. Presidentti Koivisto on kiistänyt, että sillä olisi ollut työvoimapolitiittista vaikutusta, mutta presidentin puheentekijöiden taustalla oli aivan selvä tavoite, että ajateltiin, että siellä on pitkän koulutuksen saanutta työvoimaa, joka senhetkisessä työvoimapulassa on helpottamassa työvoimatilannettamme.

Yleisessä keskustelussa silloin paluumuuttolle oli minusta kestävämpi oikeudenmukaisuusperuste, kun tiedetään, että inkeriläiset jatkosodan yhdessä vaiheessa siirrettiin Suomeen ja heidät välirauhasopimuksen mukaan ja valvontakomission painostuksella jouduttiin aika selvästi epäoikeudenmukaisesti palauttamaan Venäjälle, ja tiedetään myös, minkälaisen kohtalon he sen jälkeen Venäjällä ovat saaneet kokea. Tämä olisi tavallaan kunniavelan maksamista ja sitä tässä osin ollaan tekemässä ja var-

masti siltä osin tämä päätös oli selvästi hyväksyttävä.

Nythän paluumuuttopykälän muoto on se, että tämä ei suinkaan tähän kunniavelka-asiaan rajoitu, vaan tällä pykälällä myös tehdään inkerinsuomalaisille tai suomalaista alkuperää oleville paluumuutto mahdolliseksi riippumatta siitä, ovatko he inkeriläisiä. Tässähän tulee mahdolliseksi esimerkiksi paluumuutto niille, jotka muuttivat 30-luvulla poliittisista syistä Neuvostoliittoon — monet heistäkin varmasti joutuivat väärinkäytösten kohteeksi — sekä paluumuuttomahdollisuus myös inkerikoille ja vatjalaisille, heitä tosin on hyvin vähän, mutta sitä tämä muutos koskee.

Rouva puhemies! Olen puhumassa ehkä ensi sijassa sen tähden, että olen parlamentaarisen maahanmuutto- ja pakolaistoimikunnan jäsen ja olin tätä kysymystä käsittelemässä. Toimikunnaltahan selvästi odotettiin pysyväisluontoista ratkaisua ja odotukset toimikunnan työhön olivat hyvin ristiriitaiset.

Eräiden asiantuntijoiden mukaan suomalaiselle yhteiskunnalle tässä työttömyystilanteessa paluumuutosta voi olla vuodessa jopa noin 240 miljoonan markan kustannukset. Kunnillehan tällä hetkellä korvauksia maksetaan noin 50 miljoonaa markkaa vuodessa paluumuuton kustannuksista, mutta kun sen lisäksi tulevat toimeentulotukikustannukset, työllistämiskustannukset, asumiskustannukset jne., niin tämä on todella merkittävä yhteiskunnallinen tekijä. Tässä tilanteessa paluumuuttajista reilusti yli puolen kohtalona on joutua työttömäksi, jos on työikäinen, joten ei tämä asia kyllä hyvin pelaa. Toimikunta ei suinkaan pystynyt puhtaalta pöydältä lähtemään niin, että se olisi voinut tehdä jonkin äkkinaisen päätöksen. Sitä paitsi toimikunnassa oli erittäin laaja kirjo mielipiteitä työn alkaessa ja onkin ihme, että se päättyi yksimieliseen esitykseen.

Varsinaisesti paluumuuttoahan ei pystytäkään lopettamaan. Tällä käytännöllä on jo tietty oikeusvaikutus annettu jonoissa oleville jne., ja olisi aivan epäoikeudenmukaista, että jono menisi nyt täysin kiinni. Paluumuutolla ei ollut myöskään sitä vaikutusta, että olisimme saaneet tänne suomenkielisiä, niin kuin täällä todettiin jo. Kulttuuri-identiteetti on monelta jo hävinnyt ja niillä kriteereillä me olemme saaneet täysin venäjää puhuvaa väestöä.

Oleellistahan mietinnössä oli, että tässä tehdään pieni rajoitus paluumuutto-oikeuteen eli kahden isovanhemmista pitää olla inkeriläisiä

syntyperältään. Sitten tuli lisäksi se, että ihmisellä pitää olla pysyvä tahto muuttaa Suomeen ja ennen paluumuuttoa hän on velvollinen osallistumaan suomen kielen ja suomalaisen yhteiskunnan perehdyttämiskoulutukseen. Se käytäntö tuli tavallaan vakiinnutettua, että yhteiskunta paluumuutossa tarkemmin lausumatta varautuu 1 500—2 000 henkilön kiintiön hoitamiseen vuodessa, mikä tällä hetkellä menee ilmeisesti ongelmitta eli ei siitä tule asumis- ym. ongelmia kohtuuttomasti.

Lakiesityksestä puuttui täysin se osa toimikunnan työstä, joka minusta oli oleellista, että yksimielisyys saavutettiin, eli se osa, että suomalainen yhteiskunta mahdollisesti jopa EU:n tuella käynnistäisi mittavampia toimenpiteitä kuin tähän asti inkeriläisten paikallisten olosuhteiden parantamiseksi. On aivan varmasti niin, että Suomelle, kun se tämän velvoitteensa hoitaa, olisi paljon halvempaa, paljon tehokkaampaa, jos voisimme sillä tavalla ehkäistä paluumuuttoa, että inkeriläisten tilanne tämänhetkisillä asumispaikkakunnilla paranisi.

Viellä lyhyesti inkeriläisen kulttuurin säilymisestä. Tämähän on kansa, jota on pahasti riepoiteltu silloin, kun heidät Suomesta sodan jälkeen palautettiin. Suuri osahan heistä joutui ensin Keski-Venäjälle ja sen jälkeen kauemmaksi Siperiaan, Irkutskiin ja sinne asti ja vasta joskus 50-luvun puolivälissä heillä alkoi olla paluumuutto-oikeus takaisin Inkerinmaalle. Mutta koska he eivät sinne sopineet, heistä suuren osan piti muuttaa Eestiin ja toisen suuren osan Karjalaan. Sillä tavalla inkeriläinen kulttuuri hajosi.

Nyt Koiviston puhe kyllä aiheutti uuden diasporan. Kun Neuvostoliitto hajosi, eri kansallisuuksille syntyi erittäin optimistinen tilanne ja esimerkiksi Inkerinmaalla syntyi Inkeri-järjestö, joka sai välittömästi jäsenikseen suuren määrän ihmisiä, ja aktiviteetti oli kova suomen kielen elvyttämiseksi ja koulutuksen aikaansaamiseksi. Mutta paluumuutto on aiheuttanut sen, että kärkeämmin ilmaistuna olemme suorittaneet etnisen puhdistuksen tai olemme paraikaa sitä suorittamassa. Sen seurauksena aktiivisin, parhaiten koulutettu ja nuori osa on siirtymässä tänne.

Esimerkiksi yhtenä toimenpiteenä, jota toimikunnassa esitettiin, olisi sen ongelman hoitaminen, kuinka oikeudenmukaisena pidämme sitä, että pitkälle koulutettu suomen kielen opettaja saa Suomessa työttömyyskorvausta ja on jouten, kun opettajia ei inkeriläisiin kouluihin ja lastentarhoihin saada taas Inkerinmaalla, ja jos saadaan, niin pienen palkan maksussa on neljän

kuukauden jonot. Tähän pitäisi saada jokin ratkaisu.

Toimenpiteet, joita lähialueyhteistyöllä ja muilla toimenpiteillä voitaisiin tehdä, ovat toki moninaiset. Ne voivat kohdistua toki muihinkin kuin inkeriläisiin, nimenomaan inkeriläisten asuinalueisiin, jotta siellä elinkeinoelämä viriäisi ja myös tietysti koulupalvelu paranisi. Vanhustenhuollon osaltahan siellä on jo suomalaisten avulla ja myös sosiaali- ja terveysministeriön aloittamana ja myötävaikuttamana 5—6 vanhainkotia rakennettu. Ne ovat ensimmäisiä pesämunia sen hyväksi, että niiden ympärille voidaan inkeriläistä toimintaa rakentaa. Sitäpaitsi niissä on ollut se etu, että rakentamisessa on voitu käyttää inkeriläisiä yrityksiä puun hankintaan ja rakentamiseen. Se on ollut omiaan elvyttämään heidän toimenpiteitään. Yksi suomenkielinen päiväkotitaitaa olla tällaisella tuella käynnistettynä, ja tietysti koulu-opetusta on pystytty myös venäläisen osapuolen toimesta käynnistämään.

Neuvostoliitossahan oli ja Venäjällä on nyt voimassa ns. rehabilitaation asetus, jolla näille ihmisille voidaan palauttaa kunnia, omaisuutta ja parempia eläkkeitä ja palveluja, jos he pystyvät osoittamaan Suomessa käynnin. Siinä on myös puutteita. Tällaisen todistuksen saaminen Suomesta maksaa 75 markkaa, ja kun se on keskiminimieläke eli kuukauden meno, niin se on todella iso menoerä siellä ja kansalaisarkiston todistuksen maksuttomuus pitäisi kyllä saattaa nopeasti voimaan.

Inkeriläisen kulttuurin hajoaminen on nyt ilmeinen, kun se heikkenee lähtöalueella. Ei se kyllä osoita kovin hyvää tilannetta myöskään, että se pystyisi toimimaan Suomessa. On nimittäin niin, että jo suomalaisista muuttajista sekä Australian että Amerikan ja muidenkin siirtolaisista on se huomio, että he eivät ole mitenkään kovin yhtenäinen porukka. Päinvastoin erilaisuus usein korostuu tällaisissa tilanteissa. Meillähän on esimerkkejä siitä, mitenkä Amerikkaan muuttaneista suomalaisista muutamat olivat urheiluseuroissa, muutamat työväenyhdistyksissä ja muutamat taas Suomi-seuroissa, ja he taisivat olla enemmän riidoissa kuin suomalaiset konsanaan. Eli tämä on hyvin ymmärrettävää. Mutta se inkeriläisten tilanteessa on huolestuttavaa, että me emme tänne pysty saamaan sellaista inkeriläistoimintaa, johon heidät voitaisiin kerätä ja jolla voitaisiin saada yhteydenpito inkeriläisiin.

Nyt näissä järjestöissä, jotka inkeriläisten paluumuuttajien piirissä toimivat, kun niitä jo lähes

parikymmentä tuhatta on, ei ole jäseniä kuin muutamia satoja. Tämä ei kyllä mahdollista sitä, että tällaisen porukan edunvalvonta kovin hyvin tulisi hoidettua varsinkin, kun järjestöt ovat vielä hyvin erimielisiä ja riiteleviä ja kun julkinen valta vielä suhtautuu kovin eri lailla näihin järjestöihin. Sellainen, jossa voi olla ehkä vähän jäseniä, saa tukea, toinen isompi ei saa minkäänlaista toimintatukea.

Minusta pitäisi, aivan niin kuin valiokunnan mietinnössä on, käynnistää julkinen keskustelu, mikä olisi paras tapa tällaisen edunvalvonnan tai muun järjestämiseksi. Malleja toki voi olla enemmän eikä minulla ole mitään hyvää mallia esittää. Mutta ei varmaan kaukana olisi valtuuskuntamalli, jossa olisi ihan vaaleilla valittuja jäseniä, ja taattaisiin, että kaikki vierasta syntyneitä olevat voisivat osallistua. Eihän rajan tässä tarvitse olla tällaisen toiminnan esteenä. Onhan saamelaisvaltuuskunnassakin nyt edustus myös käsittääkseni Venäjän puolelta ja he toimivat sillä tavalla yhdessä. Minimi voisi olla ainakin, että meillä olisi asiamies, tietty osoite, tietty virkamies, jonka vastuulle voitaisiin näiden asioiden edistäminen saattaa.

Rouva puhemies! Kaiken kaikkiaan se, että tämä oikeuskanslerin tulkinnalla tuli tänne eduskuntaan, on hyvä asia. Nyt tällä foorumilla tästä ongelmasta voidaan keskustella, ei pelkästään yhden lakipykälän lisäämisestä, vaan myös siitä, miten kokonaisuutena inkeriläiskysymystä käsitellään niin, että tässä ei käy niin, että yksi suomalais-ugrilainen kulttuuri, jolla on hyvin rikkaat juuret, Larin Paraske ja muita kulttuurihenkilöitä, joilla on taustansa tässä kansassa, kokonaan kuolisi.

Kun meillä ympäristöideologia on nyt niin voimakasta ja me tunnemme huolta joidenkin pienten eliö- tai kasvilajien kohtalosta, minusta aivan yhtä suurta huolta pitäisi kantaa pienten kulttuurien kohtalosta. Minusta inkeriläiskysymys olisi Suomelle velvollisuus. Tähän mennessä ja tässä historiassa, kun he ovat joutuneet pahasti riepoteiluiksi sekä omasta tahdostaan että hyvässä tarkoituksessa heidän auttamisekseen, he ovat jäämässä pahasti vähemmistöön, pahasti syrjäytymässä ja pahasti menettämässä identiteettiään sekä Venäjällä että Suomessa. Minusta tässä olisi Suomelle ja Venäjällekin hyvä mahdollisuus, kun näitä näin riepotellaan.

Ei olisi kovin paljon suurempi uhraus, josta saataisiin hyödyt moninkertaisesti takaisin, jos tämä väestönosa otettaisiin erityistoimenpiteiden kohteeksi, jopa vähän eliittiporukaksi. Me

voisimme ehkä luoda samanlaisen kulttuurin kuin rajan yli on Tornionjokilaaksossa. Meillä on Inkerissä kaksikielisiä, kahden kulttuurin omaavia ihmisiä, jotka voisivat olla hyvinkin hyödyllisiä näille molemmille maille. Jos sellainen tavoite otetaan, niin uskon, että esimerkiksi venäjän kielen taitajina ja Venäjän hallintojärjestelmän, venäläisen mentaliteetin tuntijoina sellaiset ihmiset, jotka ovat asuneet kahdessa kulttuurissa, olisivat erittäin suuri rikkaus.

Ed. Lindén merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Dromberg (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvostan suuresti ed. Kemppaisen tietoa ja sitä huolta, mitä hän kohdisti inkeriläisiin ja nimenomaan siihen, että inkeriläisten asema sekä Venäjällä että Suomessa ei ole tarpeeksi hyvä, että kansan identiteetti saattaa hävitä ja että Suomeen vielä niin sanotusti houkutellaan heitä sellaisiin olosuhteisiin, jotka eivät vastaa sitä käsitystä, minkä he ovat asettaneet. Te itse toimitte puheenjohtajana Inkerikeskuksessa ja useat muutkin yhdistykset ovat olleet mukana parantamassa näiden olosuhteita ja varmasti mekin haluamme täällä parantaa, niin ihmettelen sitä vain, mikä on tiedotuksen taso, kun viedään tietoa Suomesta ja olosuhteista, joihin he täällä joutuvat, koska hyvinkoulutettuja ihmisiä todellakin varmasti tarvittaisiin inkeriläisten keskuudessa omassa maassa. Kun kilpailu on tällä hetkellä kova Suomessa, niin todella toivoisi, että heidän omankin hyvinvointinsa tähden nämä asiat selvitetäisiin, ennen kuin he tekevät nämä ratkaisut.

Kaiken kaikkiaan tieto, jota tällä hetkellä on heidän olosuhteistaan, on varmasti jo niin kokemusperäistä, että siitä voisimme antaa tuen ja avun heille ratkaisuihinsa.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kuuntelin ed. Kemppaisen puhetta, joka oli vähän tunneperäinenkin ja ehkä inkeriläisten asemaa puolustava. Kyllä hän minun mielestäni monessa asiassa vähän räiski yli. Minun mielestäni koko inkeriläiskysymys on pilattu aikanaan, kun on lähdetty tiettyjen henkilöiden osalta tunnepohjalta liikkeelle tässä asiassa ja saatu lopputulokseksi se, että meillä on nyt Suomessa inkeriläisyhdyskunta, joka ei tunne omaa identiteettiään riittävästi, jolla ei ole mahdollisuuksia täällä identiteetin-

sä säilyttämiseen, sen korostamiseen ja sen lisäämiseen. Samalla on kupattu Venäjällä oleva inkeriläisyhteiskunta, ja jatkuvasti kuppausta jatketaan sillä tavalla, että sekin on menettänyt siellä elinvoimaisuutensa.

Näitä ei voida enää sinne palauttaa takaisin. Ainoa mahdollisuus, jos ajatellaan kokonaisuutta, on tuoda koko inkeriläisväestö Suomeen, mutta sinäkään ei ole mitään järkeä. Se on jo elänyt silloin hyvin kauaksi alkuperäisiltä ajatuslähtökohdilta. Mielestäni tämä laki, mikä nyt on tehty, siihen puutun myöhemmin, ei asiaa auta millään tavalla. Koko homma on mielestäni inkeriläisten tunnekuohun vallassa ja nostalgisissa ajatuksissa tuhottu kokonaisuudessaan sekä Venäjällä että Suomessa. Inkeriläisten tulevaisuus on hyvin huono.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Jos olisi saatu toimia puhtaalta pöydältä ja ennen Koiviston puhetta ja lupauksia, niin tuskin tätä ränniä olisi Suomeen tehty eikä ainakaan näissä olosuhteissa. Sitä tilannetta meillä ei ollut, eikä jonoa näiltä tilanteilta pystytty sulkemaan. Kun se kuitenkin on henkilökohdaisen nousun väylä monelle, tai sellaiseksi ainakin ymmärretään, niin kyllä tämä on tavallaan annettu lupaus eikä sitä voida perua. Minusta tätä ei olisi pitänyt aloittaa. Silloin olisimme pystyneet paremmin ylläpitämään hyvin alulle pantua kulttuurielitystä, joka Inkerinmaalla tapahtuu.

Ei minusta pidä ajatella näinkään, että niitä pitäisi palauttaa tai tänne tuoda. Minusta tavoitteena pitäisi olla se, että meillä olisi väestönosa, joka voisi muuttaa aina sinne, missä heidän työtään tarvitaan. Nyt Inkerinmaalla on työntekijöistä pula, esimerkiksi suomen kielen opettajista. Meidän pitäisi antaa heille lupa mennä vaikkapa työttömyyskorvauksella opettamaan sinne, ja saisivat matkustaa tässä välillä. Minusta tämä on aivan reaalinen asia, joka voitaisiin toteuttaa. Tämähän on niin jakomielitautinen tilanne nyt, että täällä ollaan jouten ammattitaitoisina ja menetetään ammattitaito sekä siellä että täällä ja ollaan syrjäytymisvaarassa. Minusta tämä on spesiaali ongelma, joka pitäisi hoitaa.

Ed. Drombergin puheenvuoroon: Mietinnös on juuri tätä tiedottamista haluttu korostaa. Se on vasta alkamassa. Pitäisi tuoda selville, että ei se auvola ala Suomessakaan näissä olosuhteissa. Emme pysty hanaa nyt sulkemaan, koska tässä on niin paljon tapahtunut ja niin paljon muita asioita takana.

Ed. T. P o h j o l a : Arvoisa puhemies! Ed. Kemppainen oli meillä asiantuntijana, kun asiaa valiokunnassa käsiteltiin. Mielestäni hänen asiantuntemuksena on hyvin otettu huomioon meidän kannanotossamme, muun muassa emme voi lain kautta vaikuttaa lähialueyhteistyöhön ja niihin edellytyksiin asuinsijoilla olevien inkerinsuomalaisten olosuhteiden parantamiseksi, mutta kannanotossa valiokunta on todennut, että nämä asiat on tärkeitä ja niihin on jatkossa kiinnitettävä huomiota.

Asiantuntijalausunnossa Inkeri-seuran kautta esitettiin huoli vammaisista lapsista, ja valiokunta kiinnitti erityistä huomiota myös alle 18-vuotiaiden vammaisten lasten asemaan. Mikäli he muuttavat Suomeen eivätkä pysty asumaan vanhempiensa kanssa samassa taloudessa, heille on turvattava laitoshoidon ja vammaisuuteen liittyvä taloudellinen asema. Sen lisäksi asiantuntijalausunnossa todettiin, että on tullut ongelmia yli 18-vuotiaiden vaikeavammaisten, muun muassa kehitysvammaisten osalta, voivatko he muuttaa Suomeen vanhempiensa mukana. Tähän löytyy ulkomaalaislain 18 §:n 1) ja 4) kohdista selvitykset siitä, että vaikeasti vammaisilla lähiomaisilla on oikeus ja heille turvataan oleskelulupa ja että he voivat muuttaa vanhempiensa mukana Suomeen. Mielestäni tämä on humanitaarista ja tärkeää työtä, jonka valiokunta halusi mietinnössään huomioida.

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Haluan vielä laista valiokunnan mietinnön pohjalta todeta sen, että alun perinhan, jos mennään kaikkein pohjimmaisiin tarkoituksiin, niin kysymys kai oli siitä, että ihmisille, jotka väkipakolla täältä aikanaan vietiin Suomesta Inkerinmaalle ja sillä tavalla, annettaisiin mahdollisuus palata takaisin Suomeen. Senhän varmasti meikäläinenkin ja meikäläisen ikäiset nuoruudestaan muistavat, kun heitä täältä vietiin sodan jälkeen.

Tässä asiassa on kuitenkin edetty mahdollisuuksiin. Tämähän käytetään tavattoman paljon väärin ja yhtä paljon tämän lainsäädännön jälkeen. Erityisesti tässä on tämä jos hakijalla on muu yhteenkuuluvuutta osoittava side Suomeen ja suomalaisuuteen ja sillä tavalla. Eihän tässä tarvitse tämän mukaan periaatteessa kuin osata värssy suomalaista rekirallia jostakin Saimaalta räväyttää, niin se antaa jo silloin sen kuvan, että on yhteenkuuluvaisuutta Suomeen. Tämähän on täysin kaitsematon ja ohjaamaton lainkohta. Tätä voidaan käyttää kuinka vain, samoin kuin avopuolisohommaakin. Pari yötä ollaan lesken

mökissä ja sen jälkeen lähdetään sen kanssa Suomeen avopuolisona. Näitä käytetään tällä tavalla väärin.

Tämä on ihan huithaapelilaki ja osoittaa juuri sitä kurjuutta, mistä tämä koko homma on alun perin lähtenyt, kehittynyt tämän prosessin aikana ja tässä nyt sitten tuhkut vielä sirotellaan lain-säädännöllä päälle. Kyllä tämä on surkeata hommaa.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Aittoniemi otti esille saman asian, jonka ed. Lahtela aikaisemmin. Minä totesin, että tästä muusta siteestä ei kyllä tule ongelmaa. Inkeriläisillä lähtöalueillaan on vielä sen verran hyvä tuntemus toisiinsa ja kun nimenomaan inkeriläisseurat pitävät tätä jonoa ja siellä on jopa jonkin verran tervettä kateutta, niin uskon, että tätä ei tältä osin pystytä käyttämään väärin eikä se ole pääsääntö. Avopuolisoiastaahan on taidettu todeta, että vuoden heidän edellytetään yhdessä asuneen. Aika kauan siinä pitäisi keksiä, jos tätäkin kohtaa käyttää väärin.

Pyysin puheenvuoron myös ed. T. Pohjolan kysymyksen. Minusta on hyvä, että valiokunnassa on kiinnitetty näihin huomiota. Siinä tavallaan toteutetaan vain suomalainen ihmiskäsitys ja huoltosuhde ja perhekäsitys, että jos on vammaisia huollettavana, niin ikärajat eivät olisi esteenä, eikä tällä tavalla saa hajottaa vammaisten ja heidän huoltajiensa suhdetta. Uskon, että myös perheen yhdistämishojelman kautta, joka on ulkomaalaislaissa ja ulkomaalaiskäytännössä, tätä ongelmaa pystytään hoitamaan.

Ed. D r o m b e r g (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi oikeastaan hyvin asenteellisesti on lähtenyt inkeriläiskysymyksessä etenemään, kun hän nimittää tätä lakia suorastaan huithaapelilaiksi. Mielestäni on erinomainen asia, että lain tasolla on myös määritelty reunaehdot. Kuten jo ed. Kemppainen toi esille, on selkeästi myöskin määritelty, mikä on avopuoliso ja miten näitä todennäköisesti tullaan tulkitsemaan. Siinä mielessä mielestäni on melkein tietty vastuu, kun on annettu tällainen lupaus inkeriläisille, hoitaa oma osuutemme, mutta tietoisena siitä, että ne olosuhteet, joihin he ehkä kuvittelevat tulevansa, eivät vastaakaan sitä, mitä heille on annettu ymmärtää, siitä minulla itselläni on suuri huoli.

Tietenkin on myöskin suomalaisugrilaisen kulttuurin kannalta erittäin tärkeä, että me pystymme inkeriläisen kulttuurin säilyttämään ehjä-

nä kokonaisuutena sekä huolehtimaan myös niistä ihmisistä, jotka vievät sitä eteenpäin. Siinä mielessä pidän lakia ja nyt tehtäviä tarkennuksia erittäin tarpeellisina.

Ed. P o l v i : Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esityksessä ulkomaalaislain muuttamiseksi ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislakia siten, että lakiin lisätään nimenomainen säännös siitä, että entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevalle henkilölle, jolla on suomalainen syntyperä, voidaan myöntää oleskelulupa ns. paluumuuttajana, niin kuin täällä on jo useissa aikaisemmissa puheenvuoroissa todettukin.

Noudatetun käytännön mukaan paluumuuttajaksi oikeutetuksi on katsottu henkilö, joka itse tai jonka jompikumpi vanhemmista taikka yksi isovanhemmista on merkitty entisen Neuvostoliiton tai sen seuraajavaltioiden tai siitä irrottautuneen valtion asiakirjoihin kansalaisuudeltaan suomalaiseksi, sekä myös hänen perheenjäsenensä näiden kansalaisuudesta tai kansallisuudesta riippumatta. Toisin sanoen tähän mennessä on riittänyt se, että vähintään yksi neljästä isovanhemmasta on ollut kansalaisuudeltaan suomalainen.

Nyt käsittelyssä oleva esitys puolestaan edellyttää, että oleskeluluvan hakijan neljästä isovanhemmasta ainakin kaksi on ollut tai on merkittynä asiakirjoihin kansalaisuudeltaan suomalaisiksi. Näin ollen esitys kiristää osittain paluumuutolle asetettuja edellytyksiä. Oleskeluluvan myöntämisen edellytykseksi asetetaan lisäksi, että hakija osallistuu lähtömaassa järjestettyyn maahanmuuttovalmennukseen. Se on tietenkin perusteltu, koska se osaltaan helpottaa luvansaajan sijoittumista ja sopeutumista myöhemmin suomalaiseen yhteiskuntaan.

Vuonna 89 suoritettussa väestönlaskennassa Neuvostoliiton rekisterissä oli merkitty suomalaisiksi 67 300 henkilöä, mutta kuitenkin tällä hetkellä arvioidaan inkerinsuomalaisia ja muita suomalaista syntyperää olevia olevan huomattavasti enemmän eli satakuntatuhatta. Maahanmuutto on viime vuodet jatkunut parintuhannen vuosivauhtia, ja muuttojonossa arvioidaan olevan noin 7 000 henkilöä. Paluumuuttajien kannalta tilanne on hankala siinä mielessä, että oleskelulupahakemuksen jättäneille ei ole voitu antaa arviota, milloin mahdollinen muutto voi yleensä tapahtua.

Hallituksen esityksessä edellytettiin hakijan suomalainen syntyperä osoitettavaksi alkupe-
räisin asiakirjoin tai, jos tämä ei ole mahdollista,

muuten luotettavalla tavalla. Kun viranomaisrekisterit eivät välttämättä ole inkeriläisten osalta täysin luotettavia ja myös asiakirjojen alkuperäisyys saattaa olla tulkinnanvarainen, valiokunta on mietinnön perusteluissa päätenyt toteamiseen, että syntymätodistuksia ja muita asiakirjoja tulisi tarkastella tapauskohtaisesti ja noudattaa asiakirjojen osalta mahdollisuuksien mukaan kohtuullisuuteen perustuvaa näytön harkintaa.

Mietinnössään valiokunta korostaa maastamuutto-, ulkomaalais- ja paluumuuttopolitiikassa valinnanvapauden periaatetta. Valinnanvapauden ja sen edellytysten turvaamisen kannalta on tärkeää, että lähialueyhteistyöllä vaikutetaan paluumuuttoalttiuteen. Parhaiten siihen voidaan vaikuttaa tukemalla muun muassa inkerinsuomalaisten edellytyksiä jäädä asuinsijoilleen sekä edistämällä siellä kieli- ja kulttuuri-identiteetin säilymistä.

Valiokunnassa todettiin hallituksen esitystä käsiteltäessä, että kun lakiin tehdään yhtä pykälää koskeva muutos, se ei välttämättä terminologiaaltaan istu kovin hyvin esitetyssä muodossa voimassa olevaan ulkomaalaislakiin. Hyvin pitkälle siitä syystä valiokunta muotoili tuon 18 a §:n uudelleen.

Mietintöön näytti kuitenkin jäävän eräs puute, joka sisältyi myös hallituksen esityksessä olevaan muotoiluun. 18 a §:n 2 momenttiin, niin hallituksen esittämässä muodossa kuin valiokunnan mietintöönkin sisältyvään muotoiluun, jäi eräs aukko. Tuon 2 momentin mukaan oleskelulupa myönnetään myös edellä tarkoitetun henkilön aviopuolisolle sekä hänen huollettavanaan olevalle alle 18-vuotiaalle lapselleen. Aviopuoliso on rinnastetaan henkilö, jonka kanssa hakija elää jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa. Eli sanotarkasti momentin mukaan lupa voidaan myöntää aviopuolison huollettavana olevalle lapselle, mutta ei hakijan omalle lapselle. Se oikeastaan osoittaa, että terminologia, mitä käytettiin pykälän osalta hallituksen esityksessä ja mikä osittain näköjään jäi valiokunnan mietintöönkin, jättää jonkin asteisen aukon.

Säännös olisi pitänyt kirjoittaa noudattaen ulkomaalaislain 16 §:n mukaista sanontaa, jossa muun muassa todetaan hakijan osalta: "... hänen omiaan ja puolisonsa lapsia". Eli ilmaisu on jäänyt jonkin verran epämääräiseksi.

Se ei välttämättä kuitenkaan aiheuta kovin suurta ongelmaa, koska 18 a §:ssä kuitenkin viitataan ulkomaalaislain muihin säännöksiin, muun muassa 18 §:ään. Kun 18 §:n 1 momentissa

on 4) kohta, jossa todetaan: "Painava humanitaarinen tai muu erityinen syy puoltaa luvan myöntämistä", niin ainakin tuon perusteella voidaan myös hakijan alle 18-vuotiaalle lapselle myöntää oleskelulupa. Selvyyden vuoksi se olisi tullut tietenkin sisällyttää valiokunnan muotoiluun. Valiokunnan käsittelyssä sitä sivuttiin keskustelussa muun muassa ed. Mikkolan toimesta, mutta tuo puute siihen näytti jäävän.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa puhemies! Minä ajattelin lopuksi ihan muutaman sanan sanoa hallituksen esityksestä laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta.

Mitä olen nyt kuullut keskustelua ja lukeissut hallituksen esityksen läpi, täytyy sanoa, että kyllä tämä ihan oikean suuntainen on. Kuitenkin jollakin tavalla herää kysymyksiä siitä, millä tavalla nyt nämä inkerinsuomalaiset, jotka ovat meidän yhteiskuntaamme palanneet, ovat sijoittuneet, ja ennen kaikkea, kun ihmisistä puhutaan, millä tavalla tämä on toiminut ihmisen eheyden kannalta. Mehän tiedämme sen, että ihmisen eheyden kannalta monesti on tärkeää ja hyvä, että voisi säilyä kiinteät yhteydet syntymämaahan ja synnyinseutuun, mistä on lähtöisin. On selvää, että kun kulttuurista toiseen vaihdutaan, joutuu ihminen kohtaamaan monia sellaisia tekijöitä, jotka laittavat koetukselle ihmisen eheyden ja persoonallisuuden luonnollisen kasvun ja kehityksen.

Ed. Kemppainen puhui yhteistyöstä ja yhteistyön kehittämisestä Suomen ja inkeriläisten välillä. Minun mielestäni se on yksi painopistealue ja sitä tulisi rohkaista. Näin ollen meidän tulisi rakentaa voimakkaammin suhteita inkeriläisiin. Mutta on myös oleellista ja tärkeää muistaa se, että myös sinnepäin humanitaarisen avun antaminen täältä on yksi oleellinen painopistealue ja joustavuus suomalaisten ja inkerinsuomalaisten välillä.

Kaiken kaikkiaan ajan vähyyden vuoksi en tämän enempää halua asiaan puuttua. Totean vain, että niiden, jotka vasten tahtoaan ovat rajan sille puolelle jääneet, ilman muuta tulee sallia tulla tänne takaisin. Se heidän eheydensä kannaltaan varmasti on parasta.

Ed. K e m p p a i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Takkula otti esille kysymyksen, miten he ovat sopeutuneet tänne. Omassa puheenvuorossani en asiaan tullut kiinnittäneeksi huomiota, vaikka siihen olen yrittänyt perehtyä. Nythän hallinto käyttää hienoa sanaa, kuin miten he

"integroituvat" suomalaisen yhteiskuntaan. Se ei kyllä tahdo sanoa suomalaisille mitään enempää. Sille on etsitty uutta sanaa, miten he "kotoutuvat", tällainen uudissana on yritetty keksiä ja sitä pitäisikin harjoitella, miten muuttaja "kotoutuu" Suomeen.

Inkeriläisten kohdalla, kun olen yrittänyt perehtyä tähän moniin tutustumalla, on sellainen valitettava piirre, että kun he muuttavat tänne, he välittömästi haluavat unohtaa kaiken menneen heti aluksi. Heillä on tavoite, että he täysin suomalaistuvat ja kieltävät juurensa. Ei tämä ole oikea lähtökohta. Minusta heitä pitäisi rohkaista siitä eroon. He olisivat Suomellekin paljon hyödyllisempiä, jos he ylpeästi voisivat pitää yllä kaksikielisyyttä, kaksikulttuurisuutta ja omaa yhteisöä. Sillä tavalla he olisivat mahdollisimman hyödyllisiä.

On esimerkkejä siitä, miten inkeriläisvanhemmat eivät ole hyväksyneet, että heidän lapsilleen opetettaisiin venäjää tietyissä kouluissa, vaikka he sitä äidinkielenään puhuvat, ja esimerkiksi sitten kun heitä on saatu yhteen suomalaisten venäjää opiskelevien kanssa, he ovat luonnonmenetelmä venäjän kielen opettamiseksi suomalaisille. Heitä pitäisi kaikella tavalla rohkaista omaksumaan kaksi kieltä, kaksi kulttuuria ja pitämään juurensa sekä kulttuurinsa. Silloin he olisivat hyödyllisiä. Tällä hetkellä näin ei tapahdu.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Ihan hyvää keskustelua saattoi kuunnella työhuoneesakin tärkeästä asiasta.

Ed. Takkulalle kuitenkin sanon, minkä hän ehkä tietääkin, vaikka hän muotoili äsken asian epätarkasti. Inkeriläisethän ovat Stolbovan rauhan ajoista vuodesta 1617 ruotsalaisten toimesta sittemmin Inkerinmaaksi kutsutulle alueelle siirtettyjä suomalaisia. Siirto oli tietysti silloisen Itämeren suurvallan yritys vahvistaa asemaansa itäisellä Suomenlahdella.

Mitä muuten tähän tulee, arvokasta keskustelussa on kulttuuriulottuvuuden painottaminen, niin että näistä ihmisistä ei todella tehtäisi sellaisia, joilla ei olisi niin sanotusti omaa historiaansa.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa puhemies! Hieman vielä jatkan äskeisestä puheenvuorostani.

Ed. Kempaisen selvitys oli erittäin hyvä. Minunkin mielestäni oikea suunta on juuri kaksikulttuurisuus eli se, että nähdään myös vahvuutena se kulttuuri Venäjällä, mihin he ovat kasvaneet. Tätä kautta he voivat olla joustavana apuna

myös meidän idänsuhteidemme rakentamiseen ja vanhan Neuvostoliiton, nykyisen Venäjän, olojen ja hallinnon ymmärtämiseen. Tätä kautta tämä muodostuu meille voimavaraksi.

Ed. Tiusaselle ja hänen pienen historian tunnin opetuksesta voisin todeta, että varmasti näin on, että inkerinsuomalaisia on jäänyt Stolbovan rauhan yhteydessä sille puolelle, varmaan Täyssinän rauhan ja myöskin Moskovan rauhan yhteydessä. Mutta kaiken kaikkiaan, vaikka nämä kaikki rauhat, mitä itärajalla on tehtykin, käytäisiin läpi, se ei muuta asian sisältöä eikä sitä kokonaisuutta, että niillä, jotka syystä tai toisesta ovat rajan väärälle puolelle kokeneet jäävänsä, suomalaisen syntyperään ja juuriin vedoten tulee olla oikeus myös päästä, kuten lakiesityksessä halutaan esittää, takaisin isien maahan, siihen luvattuun maahan, mitä he kutsuvat Suomeksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen esitys laiksi kuntarajojen määrittämisestä Suomen aluevesillä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 55/1996 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 7/1996 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 7.

Keskustelu:

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Ensimmäisessä käsittelyssä on hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntarajojen määrittämisestä Suomen aluevesillä. Tämän lainmuutoksen tarpeellisuutta korostaa se, että Suomen hallitusmuoto edellyttää koko Suomen valtion alueen olevan kaikilta osin jaettuna kuntiin. Kuntajaon muutoksissa ja kuntarajojen määrittämisessä noudatettavasta menettelystä on säädetty kuntajakolaissa. Nyt kuitenkin kaikkialla kuntien rajoja ei ole määritetty tai ne ovat osoittautuneet eräiltä osin epäselviksi. Erityisesti näin on tilanne merialueella.

Viime vuonna tuli voimaan laki Suomen aluevesien rajoista. Tällä lailla aluevesien laajuutta lisättiin 4 meripeninkulmasta 12 meripeninkulmaan. Vastaavasti Suomen valtion alue laajeni. Tällöin tuli lisää aluetta, jonka pitäisi olla jaettu kuntiin, mutta se ei sitä toistaiseksi ole. Tuol-

lolin eduskunnan ulkoasiainvaliokunta totesi, että kun laajennus lisää olennaisesti aluetta, jolla ei ole kuntarajaa, siitä seuraa oikeudellisia ja hallinnollisia epäselvyyksiä. Tästä syystä eduskunta kehotti ryhtymään toimenpiteisiin kuntarajojen määrittämiseksi kaikilla Suomen aluevesillä.

Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva hallituksen esitys antaa pohjan aluevesillä puuttuvien tai epäselvien kuntarajojen määrittämiselle tavanomaisissa kuntajaon muutoksissa ja kuntarajojen määrittämisissä noudatetusta menettelystä poikkeavalla tavalla ja nopeuttaa näin ollen tätä toimitusta. Hallintovaliokunta on pitänyt tätä menettelyä tarkoituksenmukaisena ja katsonut, että laki tulisi saattaa voimaan ensi tilassa ja se olisi voimassaololtaan määräaikainen.

Arvoisa puhemies! Tämän lakiehdotuksen käsittelyssä pulmallisimmaksi asiaksi on noussut Ahvenanmaan maakuntaa koskeva kysymys ja sen valtiosääntöoikeudellinen merkitys. Suomen aluevesirajoista annetun lain muutoksella laajennettiin, kuten totesin, aluemerren laajuutta. Tämä merkitsi vastaavasti sitä, että myös Ahvenanmaan osalta aluenteri on laajentunut. Hallintovaliokunta on saanut perustuslakivaliokunnalta lausunnon, jossa tähän keskeiseen valtiosääntöoikeudelliseen kysymykseen on kiinnitetty huomiota. Myös hallintovaliokunta on omassa käsittelyssään keskittynyt lähinnä tähän kysymykseen.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan pitänyt kiistattomana, ettei maakunta voi omin päätöksin ratkaista alueensa muuttamista. Ensin tarvitaan valtakunnan lainsäädäntö, ja sen jälkeen Ahvenanmaan maakunta omalla lainsäädännöllään ratkaisee kuntajakokysymykset Ahvenanmaan maakunnan osalta.

Hallintovaliokunta on mietinnössään perustuslakivaliokunnan lausuntoon liittyen selkeyttänyt menettelyn kaksivaiheiseksi niin, että omaa kysymyksenään ehdotetaan ensin käsiteltäväksi valtakunnan ja maakunnan välinen raja-asia. Kun tämä on saatu valmiiksi, voidaan valtakunnan lain perusteella käsitellä valtakunnan kuntien välisiä rajoja koskevat kysymykset ja Ahvenanmaan maakunnan kuntien asiat käsitellään vastaavasti maakunnan viranomaisten toimesta joko kuntajaosta voimassa olevan valtakunnan lainsäädännön perusteella tai annettavan maakuntalainsäädännön mukaan.

Arvoisa puhemies! Kaikkinensa voidaan todeta, että itse toteutukseltaan lainsäädäntö on paljolti tekninen. Pulmallisin kysymys on ollut

vain kysymys valtakunnan ja Ahvenanmaan maakunnan välisen rajankäynnin toteuttamisesta. Valiokunta on eräiltä muilta osin myös tämentänyt hallituksen esitystä, erityisesti 1 ja 3 §:n osalta sen ohella, että myös 6 §:ään ja erityisesti Ahvenanmaata koskevaan pykälään, rajankäyntiä näiltä osin koskevaan 7 §:ään on tehty kokonaan uusi muotoilu.

Ed. J a n s s o n : Värderade fru talman, arvoisa puhemies! Grundlagsutskottet och förvaltningsutskottet skall skapa en bra lag av en proposition med ett mindre bra förslag. Jag konstaterar med tillfredsställelse att riksdagen lyssnar mera till mig än vad inrikesministeriets lagberedare lyssnat till Ålands landskapsstyrelse.

Arvoisa puhemies! Suurella asiantuntemuksella hallintovaliokunnan puheenjohtaja äsken esitteli valiokunnan mietinnön. Se on merkittävä mietintö ja oikeaan osuva. Palaan siihen hetken kuluttua.

Vi har alltså att göra med en så grundläggande fråga som att bestämma gränserna för Ålands territorium efter det att Finlands territorialvattengräns utvidgats till 12 sjömil från 4 sjömil som vi hörde.

Riksdagen har auktoritativt slagit fast att en utvidgning av Finlands territorialhav enligt självstyrelselagen för Åland automatiskt medför en motsvarande utvidgning av Ålands område såsom riksdagens utrikesutskott uttalade sig 1994. Ändå föreslog regeringen en ordning som avviker från denna princip, en fel lagstiftningsordning och med tillägget att riksdagen kan bestämma om hur kommungränserna inom landskapet Åland fastställs.

Det är minst sagt uppseendeväckande att så många felaktigheter kunde inrymmas i en enda proposition. Efter grundlagsutskottets ingripande har ordningen återställts. Jag konstaterar samtidigt att förvaltningsutskottet fullt ut följer grundlagsutskottets ställningstaganden. Förvaltningsutskottet skall ha erkännande för det.

Vi har att göra med två principer. Å ena sidan förutsätter konstitutionen, som vi hörde, att hela landets territorium skall vara indelat i kommuner. Å andra sidan bestämmer Åland själv om kommunindelningen innanför landskapets gränser också efter utvidgningen av Ålands territorium.

Regeringen förefaller ha trott att eftersom riksdagen beslutat om utvidgningen av territori-

et, skulle också riksdagen kunna bestämma om kommunindelningen av det utvidgade territoriet även för Ålands del. Men så är ingalunda fallet. Den nya självstyrelselagen, alltså från 1993, anger alldeles klart att kommunindelningen på Åland är en fråga som faller under lagtingets kompetens.

Att landskapslagstiftningen tyvärr släpar efter ändrar inte på detta konstitutionella förhållande. Själv har jag många gånger påtalat denna brist och den bristen är nu akut, men tyvärr hittills med dåligt gehör. När denna lag träder i kraft och börjar tillämpas kommer det att visa sig att denna brist måste täppas till på Åland och det i rask ordning.

Förvaltningsutskottet har, som sagt, vidtagit alla de justeringar som följer av grundlagsutskottets anvisningar och utlåtande. Bland annat krävs att 7:e paragrafen skrivs om helt och hållet. Utskottet har varit enigt och det är en styrka. Gränsen i Skiftet mellan grannkommunerna där dras upp enligt denna lag. Kommungränsen mellan de åländska kommunerna fram till 12 sjömilsgränsen dras enligt interna regler om lagtinget på Åland, vilket jag hoppas, antar sådana. Annars måste den rikslag tillämpas som var gällande den 1 januari 1993.

Det som sker utefter landskapsgränsen i Skiftet måste koordineras på bägge sidor om gränsen för att resultatet skall bli förnuftigt. Eftersom denna lag bara kommer att gälla under en bestämd tid brådskar det med lagstiftningsåtgärder också på Åland. Alla kommuner och deras invånare har rätt till sådana områden som tillkommer dem enligt lagstiftningen.

Arvoisa rouva puhemies! Annan tunnustuksen hallintovaliokunnalle ripeästä ja tarkasta työskentelystä ja siitä, että valiokunta on noudattanut perustuslakivaliokunnan antamaa lausuntoa. Tämä määräaikainen laki kuntarajojen määrittämisestä Suomen aluevesillä pitää sisälleen joukon tärkeitä periaatteita, Ahvenanmaan itsehallintolain sekä maantieteellisiä että oikeudellisiä ulottuvuuksia, ja hallintovaliokunta on menestyksellisesti selviytynyt tehtävästään. Kun laki astuu voimaan ja maanmittaajat ryhtyvät toimiin, työtä riittää. Mutta onhan ihan oikein, että kunnille ja kuntien asukkaille kuuluvat ne alueet ja oikeudet, joihin heillä lainsäädännön perusteella on oikeus.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Tämä on tiettyllä tavalla historiallista lainsäädän-

töä, siinäkin mielessä merkityksellistä, että tässä ovat tietyllä tavalla kahden valiokunnan sormet pelissä, sekä perustuslakivaliokunnan että hallintovaliokunnan. Aikaisemmassa lainsäädännössä, jossa on ollut kysymys valtakunnan ja Ahvenanmaan välisistä asioista, Ahvenanmaa on tiettyllä tavalla saanut kopasta valita aina parhaat palat ja valtakunta jäänyt toiselle sijalle. Tässä on marssijärjestystä nyt ensimmäisen keran selkeästi muutettu sikäli, että valtakunnan etu on ensisijaisena ja valtakunnan suunnasta Ahvenanmaan suuntaan suhteet ja rajat järjestetään ensin kuntoon ja sen jälkeen marssijärjestys on sen mukainen kuin valiokunnan mietinnössä on osoitettu.

Minä sanoisin näin, että kun on käsitelty niin itsehallintolakeja kuin myös Ahvenanmaan suhdetta sopimukseen Euroopan unionista, monta muuta lainsäädäntöä, Ahvenanmaan maakunta on saanut kaikki esimerkiksi taloudelliset vaatimuksensa menemään läpi. Seurauksena on ollutkin se suhde, joka tällä hetkellä on. Meillä on 17 prosenttia työttömyysaste, Ahvenanmaalla 5,2 prosenttia. Se osoittaa sen, kuinka tässä marssissa on onnistuttu. Kunnioittaa täytyy, että Ahvenanmaa on näin hyvin onnistunut, mutta joku raja jossain täytyy olla. Siinä mielessä ed. Jansson tunnetusti hienona ihmisenä antoi hallintovaliokunnan selkärankaisuudelle tunnustuksen siitä, että tässä on tämä marssijärjestys valtakunnan ja Ahvenanmaan välillä tässä asiassa ja toivottavasti monessa muussakin asiassa palautettu lailliselle tasolle.

Ed. Jansson: Arvoisa rouva puhemies! Olen ed. Aittoniemen kanssa samaa mieltä siitä, että tämä on tärkeä asia. Kyllä tarkeysjärjestyksessä tämä on ihan siinä etupäässä.

Mitä marssijärjestykseen, jos nyt puhutaan semmoisesta, tulee, niin tämä eduskunta päätti talvella 91 melkein yksimielisesti, että silloinen itsehallintolakesitys pannaan lepäämään vaalien jälkeen. Sitten sen nykyisen itsehallintolain silloinen uusi, juuri äskettäin valittu eduskunta hyväksyi periaatteessa käytännöllisesti katsoen yksimielisesti, ja sen jälkeen se valmistelujen myötä astui voimaan kuten sanoin 1.1.93. Eli siinä Suomen tasavallan lailliset lainsäädäntöelimet maakuntapäivien tuki yksimielisellä suostumuksella on päättänyt, missä järjestyksessä nämä asiat hoidetaan. Minä en näe mitään merkillistä siinä, vaan ihan laillisessa järjestyksessä päätettyä marssijärjestystä noudatetaan. Tällä tavalla se lakimääräinen, lakisääteinen oikeusvaltio yleensä toimii.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Hallituksen esitys laiksi ammatillisesta opettajankoulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys 49/1996 vp

Sivistysvaliokunnan mietintö 3/1996 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 3.

Keskustelu:

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa rouva puhemies! Käsitteltävänä on hallituksen esitys, jolla säädetään siis laki ammatillisesta opettajankoulutuksesta. Samalla muutetaan myös ammattikorkeakouluopinnoista annettua lakia lähinnä näitten kyseessä olevien ammattikorkeakoulujen koulutustehävän osalta ja myös näiden koulujen valtionosuusrahoituslakia niin, että valtion toimesta kustannetaan tästä koulutuksesta tulevat kustannukset.

Nykyisinhän meillä on 13 suomenkielistä koulua, yksikköä, jossa annetaan ammatillista opettajankoulutusta. Nämä nyt vähennettäisiin niin, että meillä jatkossa olisi 5 ammattikorkeakoulua, joiden yhteydessä toimisi opettajankoulutus. Ammatillisen opettajankoulutuksen johto, valvonta ja kehittäminen lain mukaan siirretään opetushallitukselta opetusministeriöön. Nämä ammattikorkeakoulut sitten itse hyväksyvät omat koulutusohjelmansa ja opetussuunnitelmansa, ja opettajankoulutuksen laajuus ja sen keskeiset asiat sisällytetään ammattikorkeakoulun toimilupa- ja valtioneuvoston päätöksellä. Ruotsinkielinen ammatillinen opettajankoulutus siirretään kokonaisuudessaan järjestettäväksi Åbo Akademin kasvatustieteellisessä tiedekunnassa.

Nämä lait on tarkoitettu tulemaan voimaan jo ensi elokuun 1. päivästä. Silloin aloittaa ammatillinen opettajankoulutus Hämeen, Oulunseudun, Tampereen ammattikorkeakouluissa, Jyväskylän ammatillisessa opettajakorkeakoulussa sekä Suomen Liikemiesten Kauppaopistossa ja Helsingin Sairaanhoidon opiston opettajankoulutusosastolla. Nämä siis jatkavat vuoden opetusministeriön alaisina väliaikaisina koulutuksina, kunnes Jyväskylän ammattikorkeakoulu

sekä Helsingin Liiketalouden ja hallinnon ammattikorkeakoulu aloittavat toimintansa ja opettajankoulutus aloitettaisiin niissä.

Valiokunta käsitellessään tätä, sanoisinko jo historiallista lakia käsitteli sekä vanhoja kannanottoja että hyvin paljon kuultiin asiantuntijoita. 1970-luvulta lähtien on istunut useita työryhmiä, jotka ovat selvittelleet ammatillisen opetuksen järjestämistä. On kaksi linjaa. Toiset ovat sitä mieltä, että koulutus on järjestettävä yliopistoissa, ns. yliopistomalli ja toiset ovat sitä mieltä, että se pitäisi järjestää ammattikorkeakoulussa, siis ammattikorkeakoulumalli. Sivistysvaliokuntakin on lausunut vuonna 1990 ja kiirehtinyt opettajankoulutuslakia ja vaatinut, että se järjestettäisiin yliopistoissa ja olisi loogista samalla tavalla kuin muikin opettajankoulutus.

Näissä selvityksissä varsinkin sivistysvaliokunta on kiinnittänyt huomiota sekä koulutuksen laajuuteen että sen tasoon ja sisältöön. Kun käsiteltiin vuonna 1994 lakia ammattikorkeakouluopinnoista, sivistysvaliokunta silloin kiinnitti mietinnössään huomiota siihen, että hallituksen esitykseen ei sisällytetty tai sisällytynyt mahdollisuutta antaa opettajankoulutusta ammattikorkeakouluissa. Valiokunta piti tilannetta ongelmallisena ja katsoi, että on tärkeää ja nopeasti selvitettävä ammatillisen opettajankoulutuksen järjestäminen, sen tarkoituksenmukaisuus, kuinka monessa yksikössä ja missä sitä olisi annettava. Että saataisiin koulutustaso pysymään ja nousemaan riittävän korkeaksi, mutta että myös pysyisi yhteys tiedekorkeakouluihin. Valiokunta edellytti hallitusta valmistelemaan lakiesityksen, joka meillä nyt on käsiteltävänä.

Tässä on toimikunnat ja työryhmät olleet hyvin riittäviä, ja asiantuntijat myös olivat riittäviä. Jos yksin yliopistopuoli on tehnyt selvityksen, silloin se on ollut yksimielinen, että pitäisi järjestää se yliopistoissa, mutta tällaiset työryhmät, joissa on ollut muitakin, niin aina on tullut tämä ristiriita. Nyt hallitus on ottanut sen kannan, että järjestetään koulutus ammattikorkeakouluissa.

Opiskelijat, jotka tulevat yliopistoon, valmistuvat opettajiksi yleissivistävään koulutukseen. Hehän ovat ylioppilaita. Opiskelun yhteydessä he saavat paitsi tieto- ja taidon omaan ammattiin, myös pedagogiset taidot. Toisin on ammattikorkeakouluissa ja ammatillisen puolen opettajilla. He tarvitsevat myös ammatillista tuntemusta. Nythän on niin, että ammattikorkeakouluissa on ainakin puolet ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita opettajina. Sen lisäksi he nyt sitten tämän lain mukaan saivat pedagogisen opetuk-

sen. Sen lisäksi ammattikorkeakouluissa on opettajina sellaisia, joilla ei ole ylempää korkeakoulututkintoa, mutta jotka ovat pätevöityneet hyvin pitkälle ammatillisella puolella ja ammatilliseen opetukseen ja joilla on hyvin hyvä tieto elinkeinoelämästä ja työelämästä. Valiokunta korostaakin, että jatkoa ajatellen on nyt sitten yhteistyötä tehtävä, että ammattikorkeakoulut, joilla on opetustehtävä, tekevät yhteistyötä yliopistojen kanssa, mutta tietysti myös täytyy tehdä ja opettaa yhteistyö elinkeinoelämään ja työelämään ja myös kansainvälisyyteen.

Se, että meillä nyt sitten on vain viidellä paikkakunnalla opetus järjestettävissä ammatillisissa korkeakouluissa osoittaa, että juuri näillä paikkakunnilla onkin hyvin läheiset yhteydet yliopistoihin ja korkeakouluihin, että yhteistyö on helppo järjestää. Valiokunta kiinnitti huomiota myös erikoisyksiköihin, kun meillä on pieniä erikoisaloja, jotka kaikki eivät ole näissä ammattikorkeakouluissa, joihin opetuslupa tulee. Valiokunta ehdottaa, että myös esimerkiksi Lahdessa, jossa on erittäin hyvätasoista kulttuuri- ja taidealojen ammatillista osaamista, että myös tätä hyödynnettäisiin opettajankoulutuksessa.

Valiokunta teki kaksi pykälämuutosta, lähinnä korjattiin ministeriön ehdotuksesta sekä opettajankoulutuslaitosta koskevaa siirtymäsäännöstä että myös henkilöstöä koskevaa siirtymäsäännöstä. Laki ei tullut valiokunnasta yksimielisenä ja huomaankin, että täällä on vastalause, jossa vedotaan sivistysvaliokunnan aikaisempaan kantaan, siis vuodelta 1990, jossa vaadittiin koulutuksen järjestämistä yliopistoissa. Puolustan tässä nyt heti, että silloin meillä ei vielä ollut ammattikorkeakoulujärjestelmää lainkaan, joten sitä mahdollisuutta ei ollut.

Asiantuntijat, jotka toimivat ammattikorkeakouluissa ja läheisessä yhteydessä elinkeinoelämän ja työelämän kanssa, painottavat sitä, että opettajat tarvitsevat paitsi tietoa myös taitoa. Opetuksen pedagogisten taitojen oppiminen ammattikorkeakouluissa on tärkeää, mutta se perustieto, substanssi, se, miltä alalta opettaja on suorittanut korkeakouluopintonsa jopa pitemmällekin, se on tärkeä. Sitä kautta voi tehdä tutkimusta ja pitää myöskin yhteyksiä yliopistoihin, joten valiokunta hyväksyi äänestyksen jälkeen tämän lakiehdotuksen. Minusta tämä on oikeastaan historiallinen laki, koska nyt ensi kerran sekä ammattioppilaitosten että ammattikorkeakoulujen opettajien opetuksesta säädetään lailla.

Ed. Hyssälä: Arvoisa rouva puhemies! Kuten täällä jo valiokunnan puheenjohtaja totesi, ammatillisessa koulutuksessa on tapahtunut suuria muutoksia. Tällä hetkellä ammatillinen opettajankoulutus on epätarkoituksenmukaisesti järjestetty. On tärkeää, että koulutus järjestetään uudelta pohjalta.

Kun ammatillista koulutusta voimakkaasti kehitetään ja siihen kohdistuu, niin kuin tiedämme, tällä hetkellä suuret odotukset muun muassa työllistämisen suhteen, vastuu käytännön onnistumisesta kaatuu opettajille. Nykyinen oppimiskäsitys perustuu suuressa määrin itseohjautuvuuden ja elinikäisen oppimisen periaatteisiin, jolloin opettajanroolissa painottuvat nimenomaan ohjauksellisuus ja kaiken kaikkiaan hyvä pedagogiikan hallinta. Syrjäytyminen ja erilaisen lahjakkuuksien huomioiminen koulutuksessa on myös tämän ajan suuri haaste. Ammatillisella opettajalla on jo ennen opettajankoulutukseen tuloa korkea-asteinen ammattitutkinto ja myöskin vankka työelämän kokemus. Opettajankoulutuksen tavoitteena on siis antaa pedagogisia valmiuksia.

Kun eduskunta säätää edellisen kerran lakia ammatillisesta opettajankoulutuksesta vuonna 90, se edellytti, kuten valiokunnan puheenjohtaja totesi, sitä kehitettävän rinnan muun opettajankoulutuksen kanssa yliopistollisena koulutuksena.

Valtioneuvosto hyväksyi viime vuoden lopulla koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman vuosille 1995–2000. Siinä korostetaan koulutuksen merkitystä keskeisenä osana Suomen strategiaa, jonka tavoitteita ovat kansalaisten hyvinvointi, kulttuurin rikkaus, kestävä kehitys ja taloudellinen menestys. Koulutuksen kehittämisen keskeisiä kriteereitä ovat tällöin juuri korkea laatu, koulutuksellinen tasa-arvo ja elinikäisen oppimisen periaate. Suunnitelman mukaan opettajien peruskoulutuksen korkea taso turvataan ja koulutusta kehitetään ottaen huomioon opettajan monipuolistuvat tehtävät elinikäisen oppimisen periaatteen mukaan toimivassa koulutusjärjestelmässä.

Tuoreessa raportissaan *Moving Towards a Learning Society* Euroopan johtavien yritysten johtajat ja Euroopan yliopistojen rehtorien liitto esittävät osana EU:n koulutuspoliittisia linjauksia kaikkien Euroopan maiden hallituksille kaikkien tasojen opettajankoulutuksen siirtämistä yliopistoihin.

Suomessa on nyt lastentarhanopettajien koulutuksen siirrettyä yliopistoihin kaikki muu

opettajankoulutus yliopistoissa, lukuun ottamatta juuri ammatillista opettajankoulutusta — näin siitä huolimatta, että ammatillisella koulutuksella on entistäkin keskeisempi osa suomalaisen koulutuksen laadun kohottamisessa.

Opettajan työnkuva on laajentumassa varsinaisesta opetustyöstä oppimisen ja koulutuksen kehittäjäksi. Opettaja tarvitsee työssään hyvin monipuolista taitotietopohjaa, joka on hankittu ammatillisen peruskoulutuksen ja työkokemuksen kautta. Osaamisyhteiskunnassa lisäksi painottuvat tiedon ja uuden teknologian muutosprosessit.

Opettajien ja opettajankoulutuksen ei tule olla vain sivustaseuraaja vaan aktiivinen osallistuja sekä muutosprosessien seuraaja ja suuntaaja. Ammatillisen koulutuksen ja sen opettajankoulutuksen tulee perustua mielestäni hyvin perusteellisesti tutkittuun tieteelliseen tietoon. Jo nyt on nähtävissä ongelmana tietoperustan puutteellisuus, kun uutta ammattitutkintojärjestelmää ollaan luomassa. Mihin tutkittuun tietoon sen perusteet pohjautuvat, voi aiheellisesti kysyä. Onko meillä varaa kokeilla yrityksen ja erehdyksen menetelmällä järjestelmää, joka koskee näin suurta osaa kutakin ikäluokkaa?

Valiokunnassa kuulluista asiantuntijoista hyvin moni oli sitä mieltä, että yliopistovaihtoehdosta olisi ennen päätöksiä tullut tehdä selvitys. Yksi syy oli se, että nykyisestä mallista puuttuvat joustavat täydennyskoulutusreitit.

Toisaalta ammattikorkeakoulu ei ole päätehtävältään tutkimuksellinen instituutio. Tutkimus edellyttää virkarakennetta, joka mahdollistaa tutkimustyön. Kuten tiedämme, ammattikorkeakouluissa on yliopettajat. Heidän voiminsa ei tutkimukseen pohjautuvaa kehittämistä pysty senkään puolesta tekemään, aika yksinkertaisesti ei riitä muun työn ohessa. Tutkimus on hyvin vaativaa ja aikaa viepää toimintaa. Samoin tietenkin tutkimus edellyttää hyvin korkeatasoista tieteellistä kirjastoa ja muita tietopalveluita. Yhteys substanssialueen ja pedagogiikan tutkimukseen tulee olemaan mielestäni vähäisempi ammattikorkeakouluvaihtoehdossa.

Korkeakouluneuvosto otti vuosina 94—95 yksimielisen kannan, jonka mukaan ammatillinen opettajankoulutus tulisi siirtää yliopistoon. Samoin Kasvatusalan tutkintojen arviointi- ja kehittämisprojekti 94 kannatti yliopistovaihtoehtoa. Kuitenkin nyt jatkotoimenpiteissä muun muassa selvitysmiehen osalta keskityttiin vain ammattikorkeakouluvaihtoehtoon. On huomattava, että yhteys ammattikäytäntöön säilyy myös

yliopistovaihtoehdossa. Ammattikorkeakoulussa suoritettu opettajankoulutus ei sinänsä luo yhteyttä ammattikäytäntöön. Samat kenttäkokemukset voidaan saavuttaa yliopistovaihtoehdossa. Täytyy muistaa, että yliopistotkin ovat viime vuosina huomattavasti muuttuneet. Olee lista on se, kuinka teoria ja kenttäkokemukset saatetaan yhteen pedagogisissa opinnoissa. Tämä integrointi on mielestäni mahdollista paremmin yliopistovaihtoehdossa, koska kenttäkokemusten ohella samalla taataan yhteys ajan-kohtaisimpaan tutkimukseen.

Keskustan ryhmä on jättänyt sivistysvaliokunnan mietintöön vastalauseen, jossa nimenomaan toteamme, että ennen lopullista päätöstä tulisi asiasta tehdä kokonaisvaltainen selvitys, jossa punnitaan tasapuolisesti sekä ammattikorkeakoulumallin että ns. yliopistomallin hyvät ja huonot puolet.

Arvoisa rouva puhemies! Nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys lähtee puhtaasti ammattikorkeakoulumallista. Hallituksen esittämä ratkaisu jättääkin monelta osin avoimia kysymyksiä, joiden tulisi olla selvitettyinä ennen lopullista päätöksentekoa. Tulemme lain kolmannessa käsittelyssä esittämään nimenomaan selvityksen tekemistä ja samalla joudumme näin ollen tekemään tämän esityksen osalta hylkäysesityksen.

Ed. R a s k (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Hyssälän puheenvuorosta jää sellainen tuntu, että hän aliarvioi ammattikorkeakoulujen mahdollisuuksia antaa pätevyys opettajan työhön. Minusta on hyvä muistaa se, että ammattikorkeakoulut ovat korkeakouluja ja niiden yhteydessä annettava opettajankoulutus on yleiseltä statukseltaan rinnakkaista yliopistojen kasvatustieteellisissä tiedekunnissa tapahtuvan opettajankoulutuksen kanssa.

On hyvin tärkeää muistaa myös se yhteys, mikä ammattikorkeakouluilla on erityisesti yritys-elämään ja ammattielämään. Nimenomaan sitä kautta opettajien pätevyudessa korostuu ammatillinen osaaminen, mikä on mielestäni se tärkein nimenomaan ammattikorkeakouluissa tapahtuvassa koulutuksessa.

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hyssälä, mainitsitte, että tässä ikään kuin on valittu tällainen yrityksen ja erehdyksen menetelmä. Haluan jyrkästi todeta sen, että valiokunta kuitenkin kuuli asiantuntijoita varsin paljon ja perehtyi niin yliopistomalliin kuin ammattikorkeakoulumalliinkin ja pää-

tyi hyväksymään hallituksen esityksen ammattikorkeakouluvaihtoehdon pohjalta.

Olen sanonut valiokunnassa ja sanon tässäkin ääneen, että kukaan meistä ei voi sanoa, että valittu vaihtoehto on varmuudella oikea, mutta samaan hengenvetoon täytyy sanoa, että eihän tässä nyt rakenneta opettajankoulutusta tyhjän päälle. Suurin osa paikallaolijoista tietää, että esimerkiksi Tampereen Teknillisen Oppilaitoksen yhteydessä on toiminut opettajankoulutusyksikkö aikaisemmin tasokkaasti, korkeatasoisesti. Se on luonut jo silloin yhteyksiä korkeakouluihin Tampereella, myös yliopistoon. Nyt se jatkaa entistä, hyvätasoisista toimintaansa.

Valiokunnan mietinnössä on myös vahvasti todettu, että tiivis yhteistyö yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa on luonnollista ja itsestäänselvää. Olemme pyrkineet luomaan semmoista tahtotilaa, että näin myös käytännössä tapahtuu.

Sitä paitsi ammattikorkeakoulujen toiminta-ajatukseen kuuluu soveltavan tutkimuksen tekeminen, joka nimenomaan ajatellen opettajia ja opettajankoulutusta on ikään kuin se työkalu ja työrukkanen, joka on paras mahdollinen.

Ed. H y s s ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Vastaisin ed. Raskille, että arvostan erittäin paljon ammattikorkeakouluja, jopa niin paljon, että haluan mahdollisimman pätevää opettajavoimaa Suomenmaahan tältä osin. Sivistysvaliokunnan tehtävä on mielestäni nostaa sivistystasoa tässä maassa ja valita parhaat mahdolliset eväät sen nostamiseen.

Olen tutustunut ammattikorkeakouluun Turussa, jossa meillä on nyt hyväksytty ensimmäinen alueemme ammattikorkeakoulu, ja käynyt koululla paikan päällä tutustumassa näihin asioihin, joten mielestäni kyllä tiedän, mistä asiassa puhun.

Ed. Gustafsson sanoi, ettei varmuudella tiedetä, onko tämä tie oikea. Miksi emme voisi silloin selvittää korkeakouluvaihtoehtoa? Me vaadimme selvitystä ja sen selvityksen pohjalta johtopäätöksiä. Nythän tässä on tehty vain toisesta puolesta selvitys. Miksi ei toisesta?

Ed. T a k k u l a : Arvoisa rouva puhemies! Ammatillisen koulutuksen suomenkielinen opettajankoulutus järjestetään nykyisin, niin kuin täällä on jo moneen kertaan mainittu, mutta mainitaan edelleen, 13 opettajankoulutusyksikössä ja ruotsinkielinen pääosin Åbo Akademiassa. Vuosittaiseksi ammatillisen opettajankoulu-

tuksen tarpeeksi on arvioitu noin 1 300 opettajaa.

Tässä hallituksen esityksessä siis ehdotetaan, että suomenkielinen ammatillisen koulutuksen opettajankoulutus keskitettäisiin viiteen ammatikorkeakoulujen yhteydessä toimivaan opettajankorkeakouluun ja ruotsinkielinen kokonaan Åbo Akademin kasvatustieteelliseen tiedekuntaan. Näin ollen jo alkuvaiheessa laitetaan opettajankoulutusta kahteen kerrokseen; siis suomenkielinen ammattikorkeakoulujen yhteyteen ja ruotsinkielinen yliopiston, Åbo Akademin, yhteyteen.

Esitettyä ratkaisua pidän epätarkoituksenmukaisena periaatelinjaltaan ja näen, että ammatillinen opettajankoulutus siis tulisi sijoittaa muun opettajankoulutuksen mukaisesti yliopistoihin. On totta, että tämä kysymys ei jaa ainoastaan täällä eduskunnassa näkemyksiä yli puolue- ja poliittisten rajojen. Kysymyksessä on vähän koulukunta- ja linjakysymys siitä, millä tavalla opettajankoulutusta halutaan kehittää ja kuinka korkeatasoista opettajankoulutusta tässä maassa ylipäätään halutaan ylläpitää.

Arvoisa puhemies! Valtioneuvosto hyväksyi viime vuoden lopulla koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman vuosille 1995–2000. Siinä korostetaan koulutuksen merkitystä keskeisenä osana Suomen strategiaa, jonka tavoitteita ovat kansalaisten hyvinvointi, kulttuurin rikkaus, kestävä kehitys ja taloudellinen menestys. Uljaita, upeita tavoitteita!

Koulutuksen kehittämisen keskeisiä kriteereitä ovat tällöin korkea laatu, koulutuksellinen tasa-arvo ja elinikäisen oppimisen periaate. Suunnitelman mukaan opettajien peruskoulutuksen korkea taso turvataan ja koulutusta kehitetään ottaen huomioon opettajien monipuoliset tehtävät elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti toimi vassa koulutusjärjestelmässä.

Näin linjataan kehittämissuunnitelmia seuraavalle viisivuotiskaudelle. Nämä ovat niitä sanoja, mitä käytetään juhlapuheissa, kun puhutaan strategiasta ja tulevaisuudesta. Kuitenkin käytännössä ollaan toimimassa juuri päinvastoin joidenkin muiden lähtökohtien ja periaatteiden mukaan, ei niin että koulutuksen kehittämisen keskeisin kriteeri olisi korkea laatu, kuten kehittämissuunnitelmassa linjataan.

Aikaisemmin ed. Hyssälä viittasi hiljattain ilmestyneeseen raporttiin Moving Towards a Learning Society, missä Euroopan johtavat yritysjohtajat ja Euroopan yliopistojen rehtorit esittävät EU:n koulutuspoliittisia linjauksia. He esit-

tävät kaikille Euroopan maiden hallituksille, että kaikkien tasojen opettajankoulutus siirrettäisiin yliopistoihin. Tämähän on sen periaatelinjauksen mukaista, mikä Suomessakin aikaisemmin tehtiin. Näen omalta osaltani, että tässä olisi varmasti hyvä myös pysyä.

En ole mikään ns. euroihminen enkä sen vuoksi intoile tai kiihkoile, mutta mielestäni kun nyt tähän kontekstiin kuulutaan, on myös hyvä huolehtia siitä, että koulutuksen vastaavuus Euroopan unionin eri alueilla voisi olla kutakuinkin yksi yhteen. Näin ollen vapaa liikkuvuus, vaikka en sitä henkilökohtaisesti pidäkään minään tavoitteena, kuitenkin voisi tältäkin osin toteutua.

Joka tapauksessa vielä on muistettava sekin, mihin jo ed. Hyssälä puheenvuorossaan viittasi, että Suomessa lastentarhaopettajankoulutuskin on siirretty jo yliopistoihin. Näin ollen ainoastaan ammatillinen opettajankoulutus on se, mitä yliopistoihin ei siirretä, eikä nyt haluta tänäänkään hallituksen esityksen myötä sille tätä status-ta syystä taikka toisesta antaa. Voisi sanoa näin, että nyt täytyisi laajemmin tuntea opettajan työkuva, mitä on opettajan työ ja millä tavalla se on muuttunut viimeisten vuosikymmenten aikana, ja jos mahdollista, vähän visionäärisyyttäkin tarvittaisiin, minkälainen pitäisi olla tulevaisuuden opettaja, minkälainen oppimisen ja koulutuksen kehittäjä.

Mihin ammatillisen koulutuksen ja opettajankoulutuksen tulee perustua? Väitän, että tieteelliseen tietoon. Nyt jo on ongelmana tietoperustan puutteellisuus, kun uutta ammattitutkintojärjestelmää ollaan luomassa. Mihin tietoon ne pohjautuvat? Samaa on sanottava myös opetussuunnitelmien perusteista. Ne ovat syntyneet asiantuntijatyönä, jossa intersubjektiviivisen konsensuksen kautta haetaan koulutuksen perusteita. Tavanomaista on, että tällaisessa prosessissa asiantuntijat vain toistavat itse aikoinaan oppimiaan asioita eivätkä kykene riittävän hyvin näkemään muun muassa tulevaisuuden ammattitaitovaatimuksia. Samat ongelmat ovat myös ammattikasvatuksen alueella. Opettajankoulutuksen ammattipedagogiikan kehittämiseksi ei ole olemassa tiedeyhteisöä, kuten on laita esimerkiksi luokanopettajankoulutuksessa.

Muutoksen alla olevassa yhteiskunnassa juuri muutoksenhallinta on eräs keskeinen korkeatasoisen ammatillisuuden tunnusmerkki. Tätä kansainvälisesti esillä olevaa ajatusta käytetään pohjana uudistuvassa opettajankoulutuksessa. Tämä tarkoittaa, että työntekijä on tietoinen omasta toiminnastaan, asettaa jatkuvasti omat

taustalla olevat uskomuksensa kritiikin kohteeksi ja muotoilee tutkijan tavoin ongelmatilanteet uudelleen sekä etsii uusia ratkaisuja. Tämä edellyttää opettajilta laajaa tietopohjaa, analyyttistä kykyä tarkastella kasvatukseen liittyviä tapahtumia ja jatkuvaa pyrkimystä uudistaa omaa ja työyhteisön toimintaa.

Arvoisa puhemies! Ammatillinen opettajankoulutus on historiansa aikana kokenut monia muutoksia ja monia järjestelmiä. Viimeksihän tätä, kuten jo äskettäin mainitsin, uudistettiin lailla vuonna 1990, jolloin hajallaan ollutta järjestelmää koottiin yhteen ja saatettiin saman opetussuunnitelman piiriin. Tällä hetkellä Suomessa on vain kaksi ammatillista opettajakorkeakoulua. Toinen on Hämeenlinnassa ja toinen Jyväskylässä. Näistä Hämeenlinnan rehtori Seppo Helakorpi oli meillä myös valiokunnassa kuultavana.

Näiden lisäksi opettajankoulutusta annetaan viiden ammatillisen oppilaitoksen yhteydessä olevissa opettajankoulutusosastoissa. Ammatillisten opettajakorkeakoulujen osuus koko volyyminä on noin 2/3. On selvää, että nämä 800 aloituspaikkaa, kun ne jakautuvat näinkin useaan yksikköön, eivät mahdollista alan kehittämistä eivätkä edistä tiedeyhteisön muodostumista. Yksikkökokoa tulee kasvattaa ja saattaa koulutus näin yliopistojen yhteyteen. Samalla kun näin todetaan, on erittäin tärkeää huolehtia työelämäyhteydestä ja vuorovaikutuksesta kentän oppilaitoksiin.

Tähän kehitysajatukseseen liittyy myös laajemmin opettajankoulutuksen ristiinpätevyys. Nykyisten säädösten mukaan opettajankoulutus missä hyvänsä opettajankoulutusyksikössä tuottaa kelpoisuuden pedagogisen koulutuksen osalta mihin hyvänsä toiseen oppilaitokseen. Tämä on erityisen tärkeää nyt, kun opiskelijat käyttävät hyväkseen eri oppilaitosten koulutustarjontaa. Opettajien on voitava liikkua koulumuotojen välillä joustavasti.

Edellä olevista seikoista huolimatta opetusministeriö on nyt kuitenkin tehnyt yhden henkilön selvitystyön pohjalta lakiesityksen, jolla ammatillinen opettajankoulutus saatetaan ammattikorkeakoulujen yhteyteen. Näin siitä huolimatta, että sama ministeriö on todennut, ettei tieteellinen tutkimus kuulu ammattikorkeakoulujen tehtäviin. Ammattikorkeakoulu on korkeaasteinen oppilaitos, jossa on erikoistuttu ammattialakohtaisiin kysymyksiin. Se on haastava ja todella tärkeä koulutuksen ja kehittämisen alue. Opettajankoulutus on kuitenkin pedagogista

koulutusta, joka rakentuu ammattikorkeakoulututkinnolle ja mahdollisimman hyvälle työelämäkokemukselle. Kasvatustiede ja ammattikasvatus eivät ole ammattikorkeakoulusubstanssi.

Arvoisa puhemies! Vielä haluaisin lopuksi tiivistetysti, tai pitäisi sanoa keskivälille, ettei vielä aivan halua lopettaa, voi tulla useampi lopetus, joka tapauksessa keskivälille tiivistää muutamia ajatuksia, joita olen käynyt tämän lakiesityksen yhteydessä läpi yhdessä rehtori Seppo Helakorven kanssa. Vielä tänäkin päivänä olin häneen puhelinyhteydessä ja keskustelimme tästä lakiesityksestä. Hän toimii siis Hämeenlinnassa ammatillisen opettajakorkeakoulun rehtorina ja oli meillä valiokunnassa kuultavana. Hän on myös ollut kannanotossaan sitä mieltä, että tämä opettajankoulutus tulisi siirtää yliopistojen yhteyteen. Hän perustelee tätä sillä, että kysymyksessä on yleiseurooppalainen linjaus. Tämä on korkeakoulun ja opettajankoulutuksen kannalta erittäin oleellista ja tärkeää. Myös tämä on nähtävä suomalaisena linjauksena, koska niin kuin tässä on perustellusti tullut jo esille, kaikki muu opettajankoulutus on yliopistoissa.

Myös korkeakouluneuvosto, yliopistot ja OAJ eli koko kasvatusala on tässä asiassa tällä linjalla. En tiedä, onko näin, että kun meillä on laajapohjainen hallitus ja kaikki sateenkaaren värit siinä edustettuina, niin tietoa ja ymmärtämystä ja substanssia ei sitten voi löytyä mistään muualta kuin hallituksen piiristä. Kyllä minusta tämänkin lakiesityksen yhteydessä muun muassa näiden tahojen ylitse käveleminen osoittaa sitä, että nyt vain runtataan syystä tai toisesta tätä lakiesitystä kuin kääremettä pyssyyn ja järkevät esitykset ja kannanotot ja aikaisemmat linjat syystä taikka toisesta saavat unohdettua.

On myös tärkeätä huolehtia, niin kuin Helakorpi ja monet muut asiantuntijat esittävät, että ammatillinen opettajankoulutus saa myös tiedetaustan. Opettajat saavat sitä kautta luonnollisen jatko-opiskeluväylän ja mahdollisuuden itsensä kehittämiseen sekä alan tutkimukseen. Ammatillinen opettajankoulutus voi tukeutua näin jo olemassaoleviin yliopistoihin tai yliopistojen erikoistuneisiin yksiköihin niin Hämeenlinnassa kuin Jyväskylässäkin.

Yksi kohta, mikä tulisi myös huomioida, on se, onko ammatillinen opettajankoulutus se kuntien tehtävä. Minun mielestäni se ei ole, ja mikäli ammatillinen opettajankoulutus siirtyy ammattikorkeakouluihin, niin tähän merkitsee sitä,

että ammatillisesta opettajankoulutuksesta tulee kuntien tehtävä.

Kun täällä on moneen kertaan tuotu myös yliopistoyhteyksiä esille, on selvää, että nyt yliopistoyhteydet ovat olemassa. Ne ovat niin kotimaahan kuin ulkomaillekin ja tämäkin vielä osaltaan vahvistaa sitä, että se on se luonnollinen yhteys, missä ammatillinen opettajankoulutus tulisi pitää.

Opetusministeriön suunnittelemaa ratkaisua ei siis voida perustella asiasyillä, valitettavasti. Olisikin tästä syystä tarpeellista käydä hyvin laaja koulutuspoliittinen keskustelu ja pohtia, mitkä ovat ne yhteiskunnalliset syyt, joiden perusteella ratkaisu tehdään. Valitettavasti meillä ei valiokunnassa eikä ylipäätään tässä yhteiskunnassa tänä aikana tunnu olevan aikaa keskusteluun eikä kommentointiin, ainoastaan hätäisesti kysymyksen, jos siihenkään. Sen vuoksi olisi hyvä nostaa koulutuspolitiikka yhdeksi keskeiseksi alaksi.

Olisi myös mietittävä, millä tavalla pieni kansakunta voi pärjätä. Se voi pärjätä ainoastaan niin, että niin koulutuksen, sivistyksen kuin muillakin yhteiskunnan lohkoilla ja aloilla se kulkisi askelen taikka kaksi edellä muita maita. Mutta jos meillä ei ole aikaa pysähtyä miettimään asioita, jos meillä ei ole aikaa keskustella tulevaisuuden suuntalinjoista, vaan tehdään tässä ja nyt hätäisesti ja hätiköiden päätöksiä, on selvää, että tällainen tulevaisuuden ja toivon näköala, tällainen visio ei voi toteutua ja näin ollen ne ratkaisut, mitä rakennetaan, rakentuvat enemmän tai vähemmän tyhjän taikka onton pohjan päälle. Sen vuoksi laajaa yhteiskunnallista keskustelua tässäkin tarvittaisiin.

Olisi myös mietittävä, onko ammatillinen koulutus ja sen opettajankoulutus niin vähäpätöistä, ettei se tarvitse tuekseen yliopistojen tutkimusta. Myös ammatillisen opettajankoulutuksen erottaminen statukseltaan erillaiseen asemaan on omiaan ylläpitämään sitä kahtiajakoa, joka yleissivistävän koulun ja ammatillisen koulun välillä perinteisesti on ollut, valitettavasti.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan puheenjohtaja omassa puheenvuorossaan nimitti tätä lakia historialliseksi laiksi. En vielä jaksa tässä vaiheessa uskoa, että tämä läpi menisi täällä eduskunnassa, sen verran täytyy olla optimistista tulevaisuuteen suuntautunutta katsantokantaa siitä, että järki ja tosiasiat kuitenkin vielä voittavat.

Minä pelkään, että tämä historiallinen laki saattaisi olla tulevaisuudessa se surullisen kuuluisa historiallinen laki, joka lopullisesti jakoi opet-

tajakentän kahden kerroksen väkeen, ehkäpä kolmenkin. Minä toivon, että ne linjaukset, mitä on esitetty, että kaikki opettajankoulutus olisi yliopistossa ja olisi statukseltaan samanarvoista, voisivat säilyä. Tässä suhteessa on ollut tervettä merkkiä myös näkyvissä, niin kuin jo puheeni alkuosassa sanoin, että tällainen suuntaus ja ajattelu kulkee myös yli poliittisten rajojen johtuen siitä, että ne ihmiset, jotka ovat työskennelleet opettajankoulutuksen kanssa, tuntevat ja tietävät tämän ongelman puoluerajoihin ja erilaisiin taustatekijöihin katsomatta.

Esimerkiksi luokanopettajan koulutus kävisi hyvänä esimerkkinä, kun mietitään sitä, että aikanaan vastustettiin senkin tuomista yliopistojen yhteyteen. Mutta kun tänä päivänä mietitään niitä tuloksia, mitä sieltä on, (Ed. Ala-Harja: Uusavuttomia!) ne ovat hyviä. Siinä mielessä uskon, että esimerkiksi kokoomuksen piirissäkin sitä henkeä, mitä Aino Pohjanoksa aikanaan edusti ja esitti, olisi varmasti hyvä tuoda esille ja käydä läpi tämän tyyppisiä asioita. Uskon, että näitten esimerkkien kautta, mitä luokanopettajankoulutuksestakin löydetään, löytyy siirtoilmion kautta näkemys siitä, että tällekin ammatillisen opettajan koulutukselle oikea konteksti olisi yliopisto.

Toisaalta viittasinkin jo Hämeenlinnan ammatilliseen opettajakorkeakouluun (Ed. Gustafsson: Kuka siellä on rehtorina?) ja heidän lausuntoonsa — niin, ystävä Gustafsson, Seppo Helakorpi, aivan — mutta sieltä myös Pekka Ruohotie ja Hannele Niemi lausuiivat käsityksensä. Uskon, että heillä tämän koulutuksen toteuttajina on myös substanssia, niin kuin hienosti sanotaan, ammattiosaamista ja tietoa. He näkivät parhaaksi yhteydeksi Hämeenlinnan laitokselle Tampereen yliopiston yhteyden ja siinä sen kehittämisen. Näin ollen uskon, että tämän asian kohdalta vielä järki voi voittaa.

Lopuksi vielä, arvoisa puhemies, yksi pieni, mutta erittäin merkityksellinen seikka. Jos nyt sattuisi niin hullusti, että tämä hallituksen epätaasa-arvoistava lakiesitys syystä taikka toisesta menisi läpi, niin ainakin voimaantulosääntöön pitäisi saada muutoksia. Nythän lain pitäisi tulla voimaan 1.8.96 ja me tiedämme, millaisia muutoksia tässä tapahtuu, virkasiirtoja tulee ja niitten toteuttaminen on melko vaikeaa näin lyhyellä ajanjaksolla. Sitten tulee talousbudjetointi, tämähän siirtyy valtiolta kunnille. On selvää, että jos 1.8. tämän pitää olla voimassa, ei siinä onnistuta. Omaisuus siirtyy kuntayhtymille jne, siellä on tällaisia asioita. Samoin myös tästä seuraa

irtisanomisia ja tarvittaisiin aikaa niiden järjestämiseen. Tästä johtuen voimaantulo 1.8.96 ei tule onnistumaan. Se voidaan runtata, mutta se tulee aiheuttamaan vakavia ongelmia ja vaikeuksia. Tässä suhteessa toivon, että tämä historiallinen laki ei myöskään tältä osalta olisi vahvistamassa sitä käsitystä, minkä minä jaan, että tämä voi olla myös surullisen kuuluisa historiallinen laki.

Kaiken kaikkiaan, summa summarum, opettajankoulutuksen, niin kuin koulutuksen ylipääntään, pitäisi olla yksi niistä aloista, niistä asioista, joita me pidämme arvossa ja kunniaissa, ja yksi niistä voimavaroista, joiden kautta myös tulevaisuuden osaamista ja tulevaisuuden Suomea rakennetaan. Sen vuoksi niin ammatillinen kuin muukin opettajankoulutus kuuluu luonnollisesti kansainväliseen ja suomalaiseen tapaan yliopiston yhteyteen.

Toinen varapuhemies: Tässä yhteydessä haluan muistuttaa eduskuntaryhmien yhteisestä suosituksesta, että kansanedustajan puheenvuoro kestäisi korkeintaan 10 minuuttia.

Ed. Rask (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Takkula sanoi puheessaan, että opettajan työn tulevaisuudessa pitää erityisesti pohjautua tieteelliseen tietoon. Näinhän se on aina ennenkin ollut. Olen toistakymmentä vuotta sitten valmistunut Oulun terveydenhuolto-oppilaitoksesta sairaanhoidon opettajaksi, ja jo silloin aika huomattava osa opetuksestamme tapahtui Oulun yliopiston toimesta.

Sitten hän puhui tutkimuksesta ja sen merkityksestä. On tietysti selvä ja on hyvä tehdä ero perustutkimuksen kanssa. Jos mietitään sitä, mikä on syövästä synty ja sitä tutkitaan yliopistossa, se on aivan ok, mutta kun mennään soveltavan tutkimuksen puolelle eli kun mietitään, miten syöpään sairastunut potilas reagoi siihen, että hän on kuullut sairastavansa vaikeaa sairautta ja kuinka häneen voidaan suhtautua, kuinka häntä voidaan auttaa selviytymään siitä, sitä soveltavaa tutkimusta ammattikorkeakoulujen yhteydessä ja ammatillisissa oppilaitoksissa kyllä tehdään.

Sitten pedagogiikasta. Se ei pelkästään riitä, että on taito opettaa. Kun ihmisiä opetetaan ammattiin, niin kyllä silloin tarvitaan myös tietoa opetettavasta asiasta. Se jos mikä luo turvallisuuden ja tietoisuuden opiskelijoille, että heitä opettaa ihminen, joka tietää, mitä opettaa. Tämä kannanotto näkyy esimerkiksi ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden lausunnosta, jossa to-

detaan suoraan, että opettajan tulee omata ammatillista näkemystä ja kokemusta. Ammatillisessa koulutuksessa olevien opettajien on opiskelijoiden silmin asiaa katsottaessa nähty helposti olevan jopa liian teoreettisia ja käytännöstä irtaantuneita. Voidaan sanoa jopa näin, että mitä enemmän yliopistoa käynyt opettaja on, sitä vähemmän hän kykenee oivaltamaan käytännön toimintaa. Näin sanovat opiskelijat.

Ed. M. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sekä ed. Hyssälä että ed. Takkula yhtenä perusteluna hylkäämiselle viittasivat eurooppalaiseen käytäntöön ja ottivat esimerkiksi Euroopan teollisuusjohtajien ja rehtorien neuvoston raportista Towards the Learning Society. Kun tästä raportista ei löydy heidän esittämänsä väitettä tai he ovat tulkinneet raporttia väärin, niin haluan todeta, että oikeita linjauksia ovat raportinkin mukaan ensinnäkin elinikäinen oppiminen, toiseksi tiivis yhteistyö työelämän kanssa, kolmanneksi uusien opetus- ja oppimisteknologioiden käyttöönotto, neljänneksi hyvistä käytännöistä opiksi ottaminen ja viidenneksi laadun varmistaminen ja korkea laatutaso.

Sen sijaan, kun tässä raportissa esitetään, että opettajien koulutuksen tulisi tapahtua yliopistotasolla, niin raportissa käytetään university-termiä, jonka alle kuuluvat kyllä erinomaisen selkeästi myös suomalaiset ammattikorkeakoulut. Siinä mielessä on korostetusti syytä todeta, että ei oteta mallia kaikista eurooppalaisista linjauksista sellaisenaan. Vielä vähemmän me voimme hyväksyä, että väärällä käänöksellä hankitaan perusteita ehdotukselle, joka johtaisi toisenlaiseen tulokseen kuin valiokunnan mietinnössä esitetään.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Takkula toi esiin useitakin asioita, joihin pitäisi vastata. Hän väitti, että kunnat järjestävät ja kustantavat tämän koulutuksen. Lakiahan muutetaan niin, että valtionosuuden lisäämisen kautta kokonaisuudessaan korvataan kunnalle ne lisäkustannukset, mitkä tulevat tästä opettajankoulutuksesta, vaikka koulutus tapahtuukin kunnallisessa koulussa. Meillä on kansallinen lainsäädäntö, jolla suomalaista opetusta säädelään. Sen takia meidän täytyy itse päättää, kuinka me järjestämme opetuksen.

Valiokunnassa juuri ed. Takkula kysyi vastaavuudesta. Eiväthän ammattikorkeakouluopettajien ammatit ole vastaavia. Asiantuntija sanoi,

että kun näillä opettajilla on yliopistollinen korkeakoulututkinto, joka vastaa eurooppalaista tutkintoa, niin se toimii sillä tavalla. Ei siinä tarvitse näiden opettajien tutkintojen vastavuutta.

Minua ihmetytti se, että ed. Takkula tietoisesti veti tällaista ristiriitaa, antoi sen kuvan niin kuin ammattikorkeakouluissa ei voisi olla yhteyttä yliopistoihin eikä tälläkään hetkellä tehtäisi tutkimustyötä yhdessä. Mielestäni päinvastoin kaikissa ammattikorkeakouluissa, joihin olen tutustunut, opettajat tekevät yhteistyötä yliopistojen kanssa, ja mikä estää jatkossa tätä tekemästä. Päinvastoin niin kuin me olemme mietinnössä lausuneet, yhteistyö yliopistojen kanssa tulee lisääntymään, mikä myös parantaa tiedonvälitystä ja tasoa, enkä näe tässä mitään kahden kerroksen väkeä muodostuvan.

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Takkula puheenvuorossaan sanoi ja antoi ymmärtää, että tätä olisi jotenkin runtattu valiokunnassa eteenpäin. Se ei pidä paikkansa. Asiaa käsiteltiin sillä tavalla levollisesti ja asiallisesti kuin tämän kokoluokan asia tuleekin valiokunnassa käsitellä. Nythän meillä on täysistunnon ensimmäinen, toinen ja kolmas käsittely ja meillä on aikaa pitkä ilta. Vaikka tässä mielellään menisi puoluekokoukseenkin, mielellään nyt tätäkin asiaa täällä käsittelee.

Eniten minua nyt harmittaa ed. Takkulaa kun kuuntelin, että hänkin haluaa tehdä tästä asiasta niin mustavalkoisen. Sellainen tämä ei laisinkaan ole. Odotan todella mielenkiinnolla, kun ed. Lindqvist käyttää puheenvuoron, löytyykö keskustapuolueen ryhmästä yhtään sovitteluvampaa näkemystä, koska minusta tästä ei nyt kannata tehdä tällaista hallituksen ja opposition välistä ristiriitatilannetta koulutuspolitiikan kohdalla, jonka kuvan saisi, kun tätä keskustelua seuraa.

Sosialidemokraateissa on ihmisiä, jotka aidosti näkevät, että yliopistovaihtoehto olisi voinut olla ehkä parempi. Enemmistö nyt on sillä kannalla, että tämä ammattikorkeakouluvaihtoehto on hyvä, ja se on erittäin pätevästi valiokunnassa esitelty. Uskon, että nämä viisi ammattikorkeakoulua haluavat erittäin suurella kunnianhimoilla hoitaa tämän asian hyvin. Heillä on siitä jo nyt kovat näytöt.

Ed. T a k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on niin paljon vastattavaa, että yritän tehdä sen nopeasti.

Ensinnäkin ed. Raskille aineenhallinnasta. On totta, että kaikilla näillä opettajillahan on jo aikaisempi ammatitutkinto, ylempi korkeakoulututkinto. Heillähän on sitä kautta tällainen ainedidaktiikan hallinta ja aineenhallinta tulee sitä kautta. Sen vuoksi puhutaankin opettajankoulutuksesta, missä sen on tapahduttava. Tuon pohjaltaahan voidaan ajatella näin, että sähköinsinööri voisi opettaa sähköoppia. Ei asia voi mennä näin. Hän tarvitsee myös opettajakoulutuksen. Kysymys on juuri opettajankoulutuksen statuksesta, mistä minä puhun. On totta, että tieteellistä tietoa ja empiriaa tarvitaan ja mitä on pidettävä edelleen kunniaa eikä niin, että niistä voitaisiin luopua.

Toinen se, että en jaa sitä käsitystä, että mitä enemmän korkeakoulutietoa, sitä heikompa olisi opetus. Opetus on aina vuorovaikutusta ja siihen vaikuttaa hyvin moni muu tekijä, myös ne piilo-opetussuunnitelmat, jotka toteutuvat tai jäävät toteutumatta, yleensä toteutuvat luokassa.

Ed. Markkula, kun pikkuisen etsitte sieltä kirjasta, niin sieltä löytyykin juuri se vetoisuus, että sen pitäisi olla yliopiston yhteydessä. Kun katsoitte eurooppalaista linjausta, millä tavalla se toimii, ja vertaatte, tarkoittavatko ne ammattikorkeakoulua vaiko yliopistoa, niin uskon, ed. Markkula, että erilaisten tulkintojen ja tulkitsemis- ja käännoستهتävienkin jälkeen päädytte siihen, että ne toimivat tällä hetkellä lukuun ottamatta Tanskaa yliopistojen yhteydessä.

Ed. Ala-Harjalle sanoisin, että en millään tavalla ammattikorkeakoulua väheksy. Hyvin voimakkaasti teidän puheenvuorossanne tuli esille se ajatus, että kaikki, mikä voidaan ymmärtää väärin, tulee valituilta osin ymmärretyksi väärin, jotenka se oikeastaan liittyy tähän.

Ed. Gustafssonille sanoisin, että asia ei ole mustavalkoinen. Uskon, että ed. Olinin kanssa jaan hyvin pitkälle samantapaisen käsityksen tästä asiasta. Mitä runtaamiseen tulee, niin ...

Toinen varapuhemies (koputtaa):
Kaksi minuuttia, ed. Takkula!

P u h u j a : Juuri näin, aikaa ei ole!

Ed. Lindqvist: Arvoisa rouva puhemies! Sivistysvaliokunta on tehnyt varsin laajan ja perusteellisen asiantuntijakuulemisen käsitellessään hallituksen esitystä laiksi ammatillisesta opettajankoulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Vuosien varrella lukuisat työryhmät ovat opetusministeriön toimesta pohtineet ammatillisen opettajankoulutuksen kehittämistä, joten ed. Takkulan täällä esittämät näkökulmat, että tässä on hätäillen tehty näitä ratkaisuja, tuntuvat kyllä aika käsittämättömiltä.

Hallituksen esityksessä ammatillisen opettajankoulutuksen uudelleenjärjestelyistä on lähdetty ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen tarpeita selvitysten perusteella taroituksenmukaisimmin palvelevasta mallista. Nyt tehty hallituksen esitys ammatillisen opettajankoulutuksen järjestämisestä viiden ammattikorkeakoulun yhteydessä merkitsee ammatillisen opettajankoulutuksen toteuttamista sen omassa toimintaympäristössä kuitenkin korostamalla yhteistyötä tiede- ja taidekorkeakouluissa järjestettävän opettajankoulutuksen kanssa. Tämän vuoksi hallituksen esityksen perusteluissa onkin keskitytty korostamaan ammattikorkeakouluissa järjestettävän ammatillisen opettajankoulutuksen yhteistyötä tiede- ja taidekorkeakoulujen kanssa. Esimerkiksi kasvatusalan yleisopinnojen osalta useimmat ammatilliset opettajankoulutuslaitokset ovat tähänkin saakka harjoittaneet varsin tiivistä yhteistyötä yliopistojen kanssa, myös teknillisten korkeakoulujen kanssa. Näin on toimittu muun muassa Lahdessa.

Sivistysvaliokunta korostaa mielestäni varsin ansiokkaasti, että lähtökohdat opettajankoulutuksen järjestämisessä yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen puolella ovat pääsääntöisesti erilaiset. Sillä toimintaympäristöllä, jossa ammatillisten oppilaitosten opettajat koulutetaan, on suuri merkitys ammatillisen koulutuksen jatkuvalla kehitykselle palvelemaan suomalaista elinkeinoelämää ja yhteiskunnan kehittämistä. Ammatillisen opettajankoulutuksen tulee rakentua ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen sekä teknillisten korkeakoulujen tiiviille yhteistyölle. Tämän lisäksi ammatillinen erityisosaaminen, kuten kulttuuri- ja taidealat, tulisi koulutuksen osalta toteuttaa kuten asiantuntijakuulemisessa on sivistysvaliokunnassa esitetty.

Esitys laiksi ammatillisesta opettajankoulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi sisältää Lahden ammattikorkeakoulun kannalta sen epäedullisen asian, että se ei saisi ammatillista opettajankoulutusta hoidettavakseen. Kuitenkin selvitysmies Tuija Kirveskarin selvitykseen viitaten totean, että kulttuurialojen opettajien, kuten käsi- ja taideteollisuus, muotoilu, taide ja

viestintäkulttuuri, ammatilliselle koulutukselle Lahti tarjoaa ammatillisen opettajankoulutuksen 50-vuotisen historiansa ja voimakkaan kehittämistyönsä vuoksi jatkossakin ylivoimaisen sijaintipaikan.

Muotoiluinstituutin opettajankoulutustehtävä on tämän vuoden alusta lähtien opetusministeriön päätöksellä liitetty Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun yhteyteen odottamaan nyt käsiteltävänä olevaa lakia ja sen myötä tehtäviä sijoitusratkaisuja. Kun Jyväskylän ammatillinen opettajakorkeakoulu vastaavasti liitetään vakinaistettavaan Jyväskylän ammattikorkeakouluun, muodostuu Lahdessa omituinen tilanne. Jyväskylän ammattikorkeakoulun Lahden filiaali toimii Lahden ammattikorkeakoulun tiloissa ja tämän opetusharjoittelukouluna. Menettely saattaa jo hyvin lyhyellä aikavälillä vaarantaa Lahdessa annettavan opettajankoulutuksen kokonaisuudessaan. Tässä yhteydessä haluan muistuttaa, että varsinaisessa laatukriteereistä tehdyssä tarkastelussa Lahden ammattikorkeakoulu tuli kokeilujen aikana ykköseksi tässä valtakunnassa.

Päijät-Hämeen koulutuskonsernin ja Lahden ammattikorkeakoulun taholta on näihin asioihin kiinnitetty useissa eri yhteyksissä opetusministeriön huomiota, mutta toistaiseksi tuloksetta. Toivon todella, että opetusministeri Heinonen, joka on hyvin ryhdikkäästi ja ymmärtäväisesti suhtautunut koulutuksen kehittämiseen, on tässäkin yhteydessä aloitteellinen ja näiltä kapeilta mutta todella tärkeiltä koulutusalueilta, kuten kulttuuri- ja taideoilta, hoitaisi tämän asian kuntoon. Sitä vauhdittamaan tarvitsemme eduskunnassa tehtävät muutokset myöhemmissä käsittelyissä.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitän ed. Lindqvistiä hyvin hyvästä puheenvuorosta ja perehtyneisyydestä asiaan, jossa hän ei ollut asiantuntijavaliokunnan jäsen.

Haluan ed. Lindqvistille todeta, että kun Lahden muotoiluinstituutin asiantuntijat olivat valiokunnassa kuultavana, niin itse asiassa, vaikka heiltä perättiin muutoksia ja ongelmia, joita tuleva tilanne tuo mukanaan, heiltä ei oikeastaan sen kaltaisia faktisia syitä tullut. Sen sijaan kävi kiistatta ilmi se, että he kokevat tiettyä pelkoa ja epävarmuutta, mitä tästä kaikesta seuraa. Tämän takia sivistysvaliokunta tähän tiettyyn periaatteellisesti tärkeään yksityiskohtaan perehtyi syvällisesti ja me kirjasimme mietintöön, että

pienien erikoisyksiköiden kuten taide- ja kulttuurialojen erityisyksiköiden, ammatillinen erityisosaaminen säilytetään. Tavallaan se tieto ja taito, mikä muotoiluinstituutissa on hankittu, valiokunnan kannanoton mukaan säilytetään ja turvataan. Millä organisatorisella ratkaisulla se sitten tapahtuu, sitä ei tietystikään valiokunnassa päätetä.

Ed. Lindqvist (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen todella kiitollinen siitä, että sivistysvaliokunta otti huomioon Lahden tarpeet näiltä osin. Olisin tietysti toivonut, että siellä olisi tullut hyvin selkeästi myös kannanotto tähän puoleen, että tämä tapahtuu organisaation puolesta myös Lahden ammattikorkeakouluun liitettäväksi, koska varmasti ed. Gustafssonistakin tuntuisi aika omituiselta, jos heidän pitkään toiminut hyvä opettajayksikkönsä liitettäisiin nyt vaikka Jyväskylän alaisuuteen siitä huolimatta, että on hyvä oma ammattikorkeakoulu. Kyllä näissä pitäisi olla myös järki mukana, miten kokonaisuudet rakennetaan.

Ed. Markkula: Arvoisa puhemies! Ammatillisesta opettajankoulutuksesta tässä täysistunnossa käydyssä keskustelussa ovat eräät oppositiota edustavat kansanedustajat esittäneet, että lakiesitys tulisi hylätä. Perusteluissaan he eivät ole uskoneet ammattikorkeakoulujen kykyyn tuottaa ja organisoida laadullisesti korkeatasoisia opettajankoulutusta. He ovat nähneet asian, niin kuin äsken replikoinnissakin todettiin, mustavalkoisena, vain yksioikoisena, joko yliopisto- tai vain ammattikorkeakoulu-vaihtoehtona.

Näinhän ei missään tapauksessa ole asianlaista. Valiokunnan mietintö korostaa vieläpä hallituksen esitystä tuntuvasti painokkaammin, että ammatillinen opettajankoulutus on järjestettävä verkostomaisena yhteistyönä. Päävastuun kantavat lain mukaisesti siinä nimetyt viisi ammattikorkeakoulua, joiden on välttämätöntä toimia tiiviissä yhteistyössä tiede- ja taidekorkeakoulujen kanssa. Yhteistyötä tarvitaan niin pedagogisissa kysymyksissä kuin asianomaisten opettajien työn kohteena olevalla työelämän substanssialallakin. Valiokunnan ottama kanta vahvan yhteistyön puolesta on sekä että -vaihtoehto, ei siis joko tai -vaihtoehto.

Miksi verkostomaista yhteistyötä korostava koulutusmalli on paras esillä olleista vaihtoehdoista? Haluan perustella tätä nyt valittua linjaa seuraavilla neljällä kohdalla, jotka kaikki, tosin

hyvin tiivistettyinä, sisältävät valiokunnan mietintöön.

Ensinnäkin valiokunnan mietinnön mukaan tämä ratkaisu merkitsee ammatillisen opettajankoulutuksen toteuttamista sen omassa toimintaympäristössä, kuitenkin korostamalla yhteistyötä tiede- ja taidekorkeakoulussa järjestettävän opettajankoulutuksen kanssa. Korostan tätä opettajien työn kannalta luontevaa omaa toimintaympäristöä: siis siinä toimintaympäristössä, jossa opettaja saamansa koulutuksen oppeja soveltaa sitten aikanaan käytäntöön.

Ammatillisen opetuksen perusta on opettajan ammattiosaamisessa ja työelämän tuntemuksessa. Suuri osa didaktisista ratkaisuista, esimerkiksi harjoitus- ja projektityöt, laboratoriotyöt jne. perustuvat työelämän käytäntöihin ja ammattiosaamiseen. Ammattikorkeakoulujen työelämäyhteydet tukevat tältä osin opettajankoulutusta.

Toiseksi valiokunnan mietinnössä todetaan, että ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen opettajiksi aikovat ovat jo ammatillisesti koulutautuneita, joista nykyisin jo puolet on ylemmän korkeakoulututkinnon ja ammattikorkeakouluissa osin liseniaatin tai tohtorin tutkinnon suorittaneita. Heillä on takanaan usein pitkäkin työelämän kokemus. He tarvitsevat siis ammatilliset ja pedagogiset valmiudet yhdistävää opettajankoulutusta.

Tämä näkökohta on otettu huomioon valiokunnan ratkaisussa. Kyse on kunkin henkilön omasta henkilökohtaisesta ja monipuolisesta oppimisprosessista ja omien työtapojen kehittämisprosessista. Tähän ei riitä pelkkä kasvatustieteellisesti painottunut yliopisto-opetus, ei toki pelkkä ammattikorkeakoulunkaan opetus. Tarvitaan siis valiokunnan korostamaa yhteistyötä.

Kolmas perustelu valitulle keskitielle, sekä että -mallille, on se, että nämä opettajat tarvitsevat työssään hyvää käsitystä yhteiskunnasta sekä hyvää työelämän ja ammattien kehityssuuntien tuntemusta. Tämä korostuu valiokunnan mietinnöstä. Tämä painottaa nimenomaan myös kunkin oman substanssialan, esimerkiksi tekniikan tai terveydenhuollon, uusimpia tieteellisiä ja käytännöllisiä uutuuksia ja tulevan kehityksen ennakkointia.

Edelleen kolmanteen kohtaan mielestäni kuuluu se valiokunnan mietinnönkin toteama, että entistä tärkeämpää opettajalle on kyetä luomaan edellytyksiä opiskelijoiden kansainvälisen vuorovaikutuksen lisäämiseen ottamalla huomioon opiskelijoiden omat ammatilliset tavoitteet ja muut lähtökohdat. Tämä on nimenomaisesti

substanssialalla tapahtuvaa kansainvälistä yhteistyötä, jonka senkin hoitaminen edellyttää laajaa yhteistyötä, joka voidaan organisoida ammattikorkeakoulun vastuulla.

Neljäntenä kohtana valiokunnan ottamassa ratkaisussa korostetaan sitä, että ammatillisen opettajankoulutuksen tulee perustua tutkivaan kehittämisotteeseen, jossa turvataan myös työelämän jatkuvien muutosten tutkiminen ja pedagoginen kehittämis työ tältä pohjalta. Ammattikorkeakoulut tekevät paljon opettajankoulutusta palvelevaa tutkimustyötä yhteistyönä yliopistojen kanssa. Tältäkin osin korostetaan verkostomaista yhteistyötä, joka samalla edistää ammattikorkeakoulujen, yliopistojen ja työelämän yhteisten pitkäkestoisten tutkimus- ja kehittämishankkeiden syntymistä ja näin vie koko korkeakoululaitoksemme kehittymistä eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Nämä neljä esittämäni kohtaa, joita on painotettava hallituksen esityksen perusteluissa jo esitettyjen näkemysten lisäksi, perustelevat mielestäni hyvin valitun ratkaisun. Haasteet, joiden edessä valitut viisi vastuun kantavaa ammattikorkeakoulua ovat, ovat toki mittavat, se on myönnettävä. Niiden nykyinen osaaminen ja tähän asti käyttämät toimintamuodot eivät ole riittäviä, vaan paljon kehitystyötä on tehtävä. Viittaa tältä osin valiokunnan mietintöön.

Valiokunta korostaa, että ammatillisen opettajankoulutuksen tulee rakentua ammattikorkeakoulujen varaan siten, että sille rakennetaan kiinteät suhteet yliopistollisen sektorin korkeakoulujen kanssa. Siis rakennetaan, sillä niitä yhteyksiä ei vielä ole riittävästi valmiina. Edelleen valiokunta korostaa, että varsinkin uusimman tutkimustiedon ja tutkimustoiminnan kehittämiseksi tulee luoda suhteet yliopistollisen sektorin kanssa alakohtaiseen laitokseen. Tältäkin osin tarvitaan siis mitä mittavimmassa määrin kehitystyötä.

Mitä sitten tämä valiokunnan ottama kanta käytännössä tarkoittaa? Minä ratkaisisin asian koulutuksen osalta seuraavien neljän kohdan mukaisesti:

1) Lain mukaiset viisi ammattikorkeakoulua tekevät pitkäaikaiset yhteistyösopimukset valitsemansa kasvatustieteellisen yliopistotahon sekä useiden substanssialoja edustavien tiede- ja taidekorkeakoulujen kanssa.

2) Opettajankoulutuksesta tehdään riittävän käytännöllinen siten, että sen avulla jokainen opettaja kykenee omassa opetustyössään vastaamaan työelämän tarpeisiin ja ennakoitavissa ole-

viin muutoksiin. Tämän koulutuksen suunniteltu tehdään edellä mainitsemieni tiede- ja taidekorkeakoulujen kanssa.

3) Koulutuksen toteutuksesta osa hoidetaan näiltä yhteistyöyliopistoilta ja -korkeakouluilta ostettuina palveluina. Sopivia koulutuksen organisoijia kyseessä olevissa tiede- ja taidekorkeakouluissa ovat useissa tapauksissa korkeakoulujen täydennyskoulutuskeskukset.

4) Viimeinen välttämätön periaate sovellettavaksi käytäntöön on, että yhteistyön syvällisyys varmistetaan toteuttamalla koulutus osittain ja yhä mittavammassa määrin kansainvälisinä verkostohankkeina.

Arvoisa puhemies! Lakiehdotuksen 2 §:n mukaan toimiluvassa voidaan ammattikorkeakoululle määrätä myös opettajankoulutukseen kohdistuvia kehittämis- ja muita velvoitteita. Edelleen tuossa samassa pykälässä todetaan, että valtioneuvosto voi luvansaaajaa kuultuaan peruuttaa luvan, jos opettajankoulutuksen tarpeen olennaiset muutokset tai muut opettajankoulutuksen järjestämiseen liittyvät syyt sitä edellyttävät.

Pidänkin välttämättömänä, että ammattikorkeakoulut organisoivat opettajankoulutuksen valiokunnan mietinnön ja tässä puheenvuorossa esittämieni mietintöä täydentävien näkemysten mukaisesti. Ellei jonkin ammattikorkeakoulun osalta näin käy, on valtioneuvoston syytä silloin käyttää lain 2 §:n mukaisia säädöksiä ja peruuttaa kyseiselle ammattikorkeakoululle annettu lupa.

Meidän kansanedustajien roolina ja velvollisuutena on luonnollisesti seurata ja valvoa tätä kehitystä. Meidän on asetettava haasteita, on tehtävä linjauksia, mutta on myös uskottava, että eduskunnan päätöksiin perustuva ammattikorkeakoululaitos kykenee näihin haasteisiin vastaamaan.

Ed. Isohökana - Asunmaa: Arvoisa puhemies! Olen pari kertaa pyytänyt vastauspuheenvuoroa enkä ole saanut. Puhemies on ilmoittanut, että niitä ei anneta, ellei ole erityisen painavia syitä. Haluan todeta, että nyt käytän sitten vähän pidemmän puheenvuoron, vaikka ei olekaan erityisen painavia syitä, mutta siitä huolimatta haluan muutaman sanan sanoa.

Ensiksikin vastauspuheenvuorona ed. M. Markkulalle hänen käyttämästään käsitteestä "university" haluan todeta, että oma käsitykseni on, että hetikään kaikkialla Euroopassa ei university -käsitteen alle lueta ammattikorkeakou-

luja. Ammattikorkeakoululla on omat terminologiansa riippuen kielistä ja maista. Tästä juuri johtui muun muassa se, että Suomessa aikoinaan haluttiin ammattikorkeakoulua, koska meidän tekniset oppilaitoksemme ja opistotason koulutuksemme olivat termi, jota ei Euroopassa yleensä tunneta, ja sillä tavalla haluttiin yhtäläisyys. Se oli yksi peruste. Käsitteen "high education" alle luetaan sitten sekä ammattikorkeakoulut että yliopistot. Esimerkiksi Euroopan neuvostossa näistä käsitteistä, siellä on 39 Euroopan maata, ei olla erimielisiä.

Mitä tulee ed. M. Markkulan väitteeseen, että ammatillisten ja pedagogisten aineosien yhdistämistä ei voitaisi mitenkään muuten toteuttaa kuin ammattikorkeakouluissa, haluan todeta, että kun me käytämme käsitteitä "ammatillinen opettajankoulutus", tässä helposti syntyy sellainen harha, että ammatillinen opettajankoulutus on hyvin paljon erilaista kuin muu opettajankoulutus. Kyllähän muussakin opettajankoulutuksessa, ed. M. Markkula, on hyvin vahvasti ammatillinen ainesosa mukana. Tällöin viittaa esimerkiksi lukion fysiikan, teologian, historian ja kielten opettajankoulutukseen. Kaikissa niissä on erittäin vahva tai pitäisi olla erittäin vahva ammatillinen osaaminen, ja sitten on pedagoginen, didaktinen taito, ja tietysti myös psykologia on entistä tärkeämpi, kun on aina kysymys vuorovaikutussuhteesta.

Näin ollen minä en ollenkaan epäile, ettei perinteinen ammatillinen opettajankoulutus voisi olla myös yliopistoissa, joissa erittäin vahvaa ammatillista osaamista täytyy olla sekä teoria- pohjalta että myös, kuten ymmärrän, että ed. M. Markkula tietää, käytännön pohjalta, koska hyvin paljon on korostettu, että esimerkiksi teknisen opetuksen yliopistossa pitää jotenkin orientoitua myös käytäntöön.

Sivistysvaliokunnan puheenjohtaja totesi puheenvuoronsa aluksi, että esitys on saanut valiokunnassa riittävän vastaanoton siitä syystä, että asiantuntijatkin, eivät ainoastaan valiokunnan jäsenet, ovat olleet riittäviä keskenään. Nyt, kun valiokunnan mietintöä ulkopuolisena lukee, voi todeta, että sivistysvaliokunnan mietinnöksi tämä on harvinaisen epäjohdonmukainen ja sekava ehkä vastalauseetta lukuun ottamatta, jolla on looginen perustansa. (Ed. Gustafsson: Minkä puolueen vastalause?) — Minä haluan perustella sitä, mitä juuri sanoin.

Ensinnäkin me tiedämme sen, että hyvin lukuisat ja merkittävimmät asiantuntijat ovat olleet sitä mieltä, että opettajankoulutus täytyisi

yhdistää ja siirtää juuri tason ja laadun kohottamisen takia yliopistoihin. Tätä mieltä on aika pitkän aikaa myös ollut eduskunnan asiantuntijavaliokunta, sivistysvaliokunta, ja kun ammattikorkeakoululakia valmisteltiin hallituksessa edelliselle eduskunnalle, tässä haluttiin toteuttaa eduskunnan tahtoa. Siitä syystä ammattikorkeakoululakiin ei tullut opettajankoulutuskohtaa, joka siellä jossakin vaiheessa luonnoksessa oli esillä, mutta silloin juuri viitattiin näihin asiantuntijalausuntoihin ja käsityksiin, myös siihen tavoitteeseen, joka eduskunnassa on pitkään 80-luvulla ollut, eli suomalainen opettajankoulutus täytyisi yhdenmukaistaa.

Nyt tässä on väkiseläkin tällainen runnomisen maku, ja mieleen palautuu 70-luvun loppupuoli, jolloin muutamat tahot virkamiesten tuel-la runnoivat eduskunnassa läpi opettajankoulutuslain uudistuksen DDR:läisen mallin mukaisesti. Tämä sitten jonkin aikaa, kymmenisen vuotta eli, ja nyt on yliopistoissa sitten palauduttu normaaliin päiväjärjestykseen Suomessakin. Todettiin, että se putkikoulutus, johon silloin mentiin, ja se järjestelmä ei ole kelvollinen suomalaisen opettajankoulutukseen.

Arvoisa puhemies! Missä suhteessa sitten ky-seinen mietintö ja lakiesitys ovat epäjohtonmu-kaisia? Nostan muutaman kohdan esille kysy-myksen muodossa. Ensimmäiseksi: Miksi juuri ruotsinkielinen ammatillinen opettajankoulutus siirretään yksinomaan yliopistoissa tapahtuvak-si? Miksi se on sitten kelvollinen olemaan siellä ja muu opettajankoulutus järjestetään toisella ta-valla? Tähän ei anna lakiesityksen perusteluosa, ei myöskään valiokunnan mietintö vastausta.

Toiseksi herää kysymys: Miksi ammatillinen opettajankoulutus halutaan keskittää juuri tiet-tyihin viiteen ammattikorkeakouluun? En voi sil-le mitään, että ed. Lindqvistin puheenvuoro oli siinä suhteessa perusteltu, että hän kyseli, miksi Lahti jää ulkopuolelle, kun ne, jotka ovat seuran-neet opettajankoulutusta ja myös ammattikor-keakoulun kehittymistä, tietävät, että Lahden muotoilualan oppilaitos on maan eturivin oppi-laitoksia ja siellä on tehty erittäin hyvää työtä. Näistä viidestä opettajakorkeakoulusta Lahti varmasti on yksi parhaita.

Kolmanneksi mietinnön yleisperusteluosassa on yhdeksi perusteluksi löydetty ammattikor-keakoulumallille se, että tämä malli tekee nyt mahdolliseksi terveen kilpailun. Tämä on sillä tavalla mielenkiintoinen perustelu, että kun am-mattikorkeakoululakia säädettiin, silloin mo-neen kertaan todettiin sekä keskustelussa että

valiokunnassa ja muistaakseni kirjallisestikin, että ammattikorkeakoulua ei Suomeen luoda kil-pailemaan yliopiston kanssa vaan ne ovat mo-lemmat toisiaan täydentäviä, niillä on molemmil-la erilainen funktio koko koulutusjärjestelmässä ja niitä ei saa asettaa keskenään vastakkain. Nyt sitten valiokunnan mietintöön on kirjoitettu, että terve kilpailu edellyttää sitä, että opettajankou-lutusta on myös ammattikorkeakoulussa. Mi-nusta tämä on erittäin tärkeä näkökohta, joka on täällä jäänyt huomaamatta.

Edelleen tulee muistaa se, mikä valiokunnan mietinnössä niin ikään todetaan, että meillä on viime vuosina opettajien pedagogisia kelpoisuus-vaatimuksia yhtenäistetty siten, että ammatilli-sen opettajankoulutuksen vähintään 35 opinto-viikon laajuiset opinnot antavat pedagogisen kel-poisuuden myös peruskouluun ja lukioon. Nyt herää väkisin kysymys, miksi näin päin? Mik-si ei ole sitten toisin päin? Tähänkään ei vastausta tule laissa, ei lakiesityksessä eikä valiokunnan mietinnössä.

Huomioni kiinnittyi myös siihen varsinkin tässä keskustelussa, kun puhutaan ammattikor-keakouluopettajankoulutuksesta, että siellä ei suinkaan kaikki opettajankoulutus ole työnopet-tajankoulutusta taikka hyvin kapeaa spesiaa-liammattioptettajankoulutusta. Siellähän on hy-vin paljon yleisempääkin opettajankoulutusta. En tiedä, miten se sitten aiotaan tulevaisuudessa hoitaa, ja tällä tavalla valiokunnan mietinnössä ei ole tätä erottelua tehty.

Kun sitten ammattikorkeakoulun opettajan-koulutusosa on haluttu jättää sataprosenttisesti valtion rahoittamaksi, sillä täytyy olla jokin tar-koitus. Mikä tarkoitus on sillä, että muu ammat-tikorkeakouluopetus on kuntayhtymässä ja kun-nallista rahoitusta nauttivaa, tietenkin valtion-apua saavaa, mutta siitä tällainen kapea osa ero-tetaan pelkästään valtion rahoittamaksi? Tähän-kään ei tule vastausta.

Edelleen, kun ammattikorkeakoululakia sää-dettiin, silloin tehtiin ratkaisu, että ammattikor-keakouluihin ei tuoda professoritason opettajia tai professorin virkoja sinne perusteta. Nyt ym-märrän kuitenkin niin, että jos on kysymys vaati-vasta ja erittäin laadukkaasta ammatillisen kou-lutuksen opettajankoulutuksesta, sen täytyy olla erittäin läheisessä yhteydessä viimeisimpään tut-kimukseen ja laajaan teoriaan, jota ei voida mi-tenkään muuten turvata kuin professoritason opetuksella. Arvelen, että tässä kyllä joudutaan vaikeuksiin, ellei aikaa myöten ammattikorkea-kouluihin professorin virkoja aiota perustaa. Sil-

lä vapaaehtoisella yhteistyöllä, jota täällä on paljon peräänkuulutettu ja jota itsekkin toivon, ei tätä ongelmaa aikaa myöten voida mitenkään ratkaista.

Erityisen tärkeää minusta on se, että tähän saakka eduskunta pitkän aikaa on ollut yhtä mieltä siitä, että opettajankoulutuksen tason kohottaminen on yksi keskeisiä tavoitteita. Tätä työtä on pitkään tehty, ja siihen liittyen lastentarhanopettajankoulutus muun muassa äskettäin on siirretty yliopistoon ja nivottu yhteen. Myös yksi syy, minkä takia opettajankoulutuksen yhtenäistämistä on toivottu, on päällekkäisyys ja resurssikysymykset. Kun korkea-asteen koulutuksessa on niukat resurssit myös tulevaisuudessa, niin rohkenen uskoa kaikesta huolimatta, minusta on aika eriskummallista, että samoilla paikkakunnilla, missä on yliopisto, on myös ammatillista opettajakorkeakoulukoulutusta.

Kaiken tämän jälkeen herää väkisin kysymys, miksi näin halutaan tehdä, mikä on ratkaisun taustalla, miksei laajaa selvitystä tehty nyt, kun nähtiin ammattikorkeakoulukokeilujen jälkeen, että tämä vaihtoehto voi olla relevantti vaihtoehto. Silloin mieleeni tulee esimerkiksi lastentarhanopettajankoulutuksen vastustus. Siinähan oli selkeä syy. Aikoinaan sitä vastustettiin sillä perusteella, että pelättiin, että kun lastentarhanopettajankoulutus siirtyy yliopistoihin, sitä ei voikaan enää millään valvoa vaan yliopistossa opetus on vapaata. Jotkin tahot pitivät tätä huonona ratkaisuna, koska päiväkodin kasvatuksen merkitys tiedettiin hyvin tärkeäksi.

Nyt tiedän sen, että on aika monia mielipiteitä epävirallisissa keskusteluissa, joissa taas korostetaan, että koko opettajankoulutus tulisi saada aikaa myöten suomalaisesta yliopistosta pois ja siirretyksi ammattikorkeakouluun. Siksi rohkenen ääneen kysyä, onko tämä nyt ensimmäinen askel. Tällä tavalla voidaan murtaa opettajien palkkausjärjestelmää ja työaikajärjestelmää. Tähän tavoitteeseen viittaa sekin, että koululakipaketissa on ehdotus, että siirryttäisiin ostopalvelujärjestelmän käyttöön, joka myös murentaa omalta puoleltaan opettajankoulutusta ja ennakoii uudenlaisia tuulia suomalaiseen opettajankoulutukseen.

Tekee mieli kysyä, miksi näin tehtäisiin, koska kuten Snellman jo aikoinaan sanoi, pienen kansan voima on sivistyksessä ja vain sivistyksessä. Koko koululaitoksen kehittäminen, ajan tasalla pitäminen ja siihen panostaminen on tärkeää ja merkityksellistä tälle kansalle myös tulevaisuudessa. Silloin siinä opettajankoulutuksen laatu ja

taso on ensiarvoisen tärkeä. Lapset eivät opi eivätkä nuoret voi oppia viimeisimpiä taitoja ja niitä valmiuksia, joita tulevaisuudessa tarvitaan, ellei ole hyvin koulutettuja, avarakatseisia opettajia. Tästä meillä on esimerkkejä Suomessa positiiviseen suuntaan mutta monissa muissa maissa kielteiseen suuntaan. Toivon, että siihen suuntaan Suomen opettajankoulutus ei kehity.

Toinen varapuhemies: Pyydän anteeksi väärinkäsitystä, ed. Isohookana-Asunmaa. Pyysitte vastauspuheenvuoron valiokunnan valitseman esittelijän puheenvuoron johdosta, ja siihen ei ole tapana antaa vastauspuheenvuoroa ilman erityisen painavaa syytä.

Ed. M. Markkula (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan oikaista ed. Isohookana-Asunmaan esittämän väitteen, että olisin todennut, että pedagoginen opettajankoulutus ja käytäntö voidaan yhdistää vain ammattikorkeakouluissa. Vastuutahona voisi toki eräin edellytyksin olla myös yliopisto.

Paras malli on kuitenkin puheenvuorossanikin esittämä ja valiokunnan kannan mukainen sekä että -malli, eli verkostomainen yhteistyö, jossa vastuullinen koulutuksen järjestäjä organisoii koulutuksen, suunnittelee sen hyvin ja osaa joustavasti eri tahoilta parhaat saatavissa olevat korkeatasoisimmat koulutusmodulit. Näin saadaan aikaan lopputulos, jossa opiskelijan, eli tulevien opettajien, joilla on jo vankka työelämän kokemus, omaa aktiivista opiskelua korostetaan ja tämä oppimiskeskeisyys on koulutuksen suunnittelua ohjaava periaate. Oleellista ei ole tällöin se, mikä taho, mikä yliopisto tai ammattikorkeakoulu sinänsä tämän työn organisoii, vaan se, että todella korkeatasoiset modulit, elementit, kootaan tarkoituksenmukaisella tavalla yhteen.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En nyt koe olevani mikään vastaaja varsinaisesti ed. Isohookana-Asunmaalle, mutta kun edustaja teki muutamia tärkeitä kysymyksiä, jos puhemies salli, niin lyhyesti vastaan.

Heitosta siitä, että nyt tehtävä päätös ammatillisesta opettajankoulutuksesta olisi joku ennakkokannanotto muun opettajankoulutuksen sijoittumisesta lähitulevaisuudessa tai tulevaisuudessa ylipäätään, ainakin oma käsitykseni ja kantani on se, että tällä ei ole mitään tekemistä niiden asioiden kanssa. Sen tyyppisen pelon liet-

somiselle en näe mitään objektiivisia syitä. Sanon tämän nyt ensiksi sen takia, koska arvostan ed. Tytti Isohookana-Asunmaan asiantuntemusta näissä kysymyksissä, joista hän puhui. Mielestäni teidän käyttämänne puheenvuoro näiden kahden vaihtoehdon välillä oli varsin maltillinen ja asiallinen.

Mitä valtion rahoitukseen tulee, sitäkin te peräsitte, niin minusta se tulkinta pitäisi olla myönteinen. Näin juuri pitääkin olla, että opettajankoulutus on sataprosenttisesti valtion rahoittamaa toimintaa, kuten se on ollut tähänkin asti. Minusta se on hyvä asia.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olen hyvin iloinen siitä, että ed. Gustafsson sanoutuu irti siitä mahdollisesta suunnasta, että tulevaisuudessa koko opettajankoulutus olisi siirretty ammattikorkeakouluihin. Mutta haluan todeta teille, ed. Gustafsson, että tässä salissa ja nykyisessä hallituksessa on sellaisia hallitusryhmiä ja tässä salissa sellaisia eduskuntaryhmiä, joiden sisällä tällainen ajatus kyttee varsin voimakkaakin, kuten saatatte hyvin tietää. Keskustelua on aika ajoin käyty tästä suunnasta.

Myös toiseen kysymykseen haluaisin kommentoida siltä osin, että itse olisin nähnyt, että paras vaihtoehto olisi ollut se, mihin myös selvitysmies Koski päätyi, että koko ammattikorkeakouluopetus olisi tullut säilyttää, kuten meillä yliopisto-opetuskin Suomessa on, valtion rahoittamana. Tähän taas ei päästy siitä syystä, että virkamiestason vastustus sattui olemaan niin ankara. Mutta jos me haluamme Suomessa pitää korkeatasoista ammattikorkeakouluopetusta, niin minusta se on mahdollista tulevaisuudessa vain siten, että valtio osallistuu rahoitukseen erittäin suurella osuudella. Nyt valitettavasti näyttää vain käyvän niin, että kun ammattikorkeakouluja kehitetään, niitä kehitetään kuntien javavaisilla resursseilla.

Ed. Takula: Arvoisa puhemies! Vielä lyhyesti ajattelin ammatillista opettajankoulutusta käsitellä. Äskettäisen puheenvuoron jälkeen tuli puhemiehenkin muistutus siitä, että ryhmät ovat tehneet suosituksen 10 minuutin puheenvuoroista. Kun ed. Räsänen lähti lapsiaan hoitamaan kotiin, niin hän pyysi, että muista sitten puhua vähän hänenkin puolestaan. Hän oli myös yksi vastalauseen allekirjoittajista ja minähän tunnollisena opettajana ajattelin, että täytyyhän sitä sen verran toisenkin puolueen edusta-

jan puolesta puhua. Kyllähän siinä 20 minuuttia meni, että yhteiset asiat tuli toimitettua.

Joka tapauksessa ymmärrän tämän suosituksen, mutta kun olemme sivistysvaltiossa ja kun sivistyksen pitäisi olla se keskeinen päämäärä ja painopistealue myös tässä poliittisessa päätöksenteossa, niin ei pahaksi ole joskus myös keskustella näistä asioista ja pyrkiä keskustelemaan kuta kuinkin sivistyneesti. On totta, että ryhmät tekevät erilaisia suosituksia ja niissä varmasti on hyvä yrittää pysyä, mutta kuitenkin meillä edustajilla on perustuslaki takana ja sen antama suojaj, ja siinä on myös rajoittamaton puheoikeus, mitä tulisi käyttää. Kun ed. Gustafssonkin viittaili siihen tyyliin, että tässä vähän hätäisesti ja nopeasti asioita on käyty läpi eikä ole aikaa keskusteluun, minkä itsekin kyllä allekirjoitan, niin tässäkin yhteydessä on todettava, että vastauspuheenvuorohan ei tahdo riittää kuin pieneen johdanto-osaan ja sen vuoksi on pakko tältä paikalta muutama sana sanoa.

Vielä esityksestä haluaisin tuoda sen, että ed. Lindqvist puhui hallituksen esityksen puolesta hyvin kauniisti, mutta siinä tulee se toinen näkökohta, mikä on monella. Kansanlaulua lainaten joka niemeen, notkoon ja saaremaan ammattikorkeakoulun tahtoisin nostattaa ja sinne varsinkin opettajankoulutusyksikön. Eli tässä tulee tällainen ajattelu, että jos sinne meil-lekin saataisiin ammattikorkeakoulu ja siihen opettajankoulutusyksikkö, niin tämä voisi olla hyvä vaihtoehto.

Mutta kun lähtökohdan täytyy olla se, että ensimmäinen mittari on se, miten opettajankoulutus voisi olla laadullisesti korkeatasoista. Se on ensimmäinen lähtökohta. Minäkin mielelläni rakennuttaisin ja sanoisin, että Posiolle pannaan ammattikorkeakoulu pystyyn ja pannaan vaikka Ranuallekin ja koko Lappi niitä täyteen. Mutta kun se ei ole tarkoituksenmukaista, vaan kysymys on siitä, että koulutuksesta pitää huolehtia laadullisesti, on oltava myös laadulliset resurssit. Näin ollen lähtökohta täytyisi aina muistaa. Kuten ed. Raskin sanoi, että jo aikanaan puhuttiin tieteellisen tiedon merkityksestä ja voimasta. Eikä se ole muuttunut. Ja tämä antaa mahtavat mahdollisuudet yliopistolle myös laajentua ja aueta tältäkin osalta enemmän ja enemmän työelämän yhteyksiin ja yhteiskuntaan. Tässäkin mielessä yliopistomalli on erittäin hyvä. Senpä vuoksi koulutuksen kenttä laajasti on yliopistomalliesityksen takana.

Toisaalta ed. Lindqvist antoi ymmärtää puheenvuorossaan viitaten minun puheenvuoroo-

ni, että kun ed. Takkula sanoi, että niin hätäisesti asioita valmistellaan ja käsitellään, mikä minusta pitää paikkansa. Viittasin siihen, että valiokuntatyöskentelykin tahtoo olla sitä, että hyvä kun kerkiiä rykäistä, niin jo siinä tapauksessa sanotaan, että no niin, nyt pitäisi jo olla valmis päättämään asiasta. En tiedä onko se näin, että Lapissa tuumataan vähän pitempään, mutta hyvä on tuumata ja sen jälkeen tehdä päätöksiä eikä hosuen. Viittasin siihen, että asiaa on pitkään valmisteltu. Niin minä ainakin omassa puheenvuorossani sanoin.

Minulla on mukana tiivistelmä ihan vuodelta 1950 Ammattiopetuksen ja opettajanvalmistuksen komitean mietintö n:o 2, jossa jo lähdetään siitä lähtökohdasta, että ammattikoulujen tarvitsemien opettajien opetus on perustettava Jyväskylään, koska siellä on kasvatusopillinen korkeakoulu, sen yhteyteen. Tässä on pikkuisen sellainen homma kuin entisellä miehellä, kun jotkut menivät häntä puhuttelemaan. Hän oli seurustellut 14 vuotta saman naisen kanssa ja sitten yhtäkkiä vaihtoi morsianta ja kolme kuukautta sen jälkeen meni naimisiin. Jotkut sanoivat, että kun niin lyhyen seurustelun jälkeen menit naimisiin, niin hän sanoi, että seurustelinhan minä yli 14 vuotta. Kyllä tässäkin asiassa, vaikka sitten morsian vaihtuikin, on vähän niin, että 50-luvulta asti on suunniteltu kaiken opettajankoulutuksen viemistä yliopistoon ja vielä vuonna 90 linjataan oikein sivistysvaliokunnassa. Nyt yhtäkkiä sanotaan ei, ei, vaan se laitetaan ammattikorkeakoulujen yhteyteen.

Ammattikorkeakouluilla on oma tärkeä, merkityksellinen tehtävä. Minusta ed. Isohookana-Asunmaa piti erittäin ansiollisen puheen. Juuri tässä, missä hän ammattikorkeakoulua ja yliopistoa hahmotti kartalle, millä tavalla ne täydentävät toisiaan. Tästä hän pitäisi olla kysymys. Kummallakin on oma tehtävä ja funktio eikä niin, että ne laitetaan terveeseen kilpailuun. Itse asiassa se ei ole enää tervettä, kun kilpailu lähtee käyntiin. Näin se on.

Kyllä minä ymmärrän, ed. M. Markkula, sen, että tulee kehittää erilaisia yhteistyömalleja ja erilaista verkostoitumista, mikä on ajan henki. Mutta silti yksi on oltava ylitse muiden, ja se on laatu, kun puhutaan opettajankoulutuksesta. Silloin on mietittävä, missä on parhaat resurssit tällä hetkellä tarjota laadukasta, korkeatasoista opetusta. Siihen kuuluu yksi vastaus ja se on, että tällä hetkellä resurssit ovat ainoastaan yliopistossa. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyötä on kehitettävä aivan niin kuin ed.

Isohookana-Asunmaan puheessa se tuli erittäin ansiokkaasti esille.

Näin ollen minun mielestäni edelleenkin ei ole olemassa sellaisia asiallisia, asiasyihin pohjautuvia perusteita tähän ammattiopettajankoulutuksen viemiseen ammattikorkeakouluun, vaan on enemmän sellaisia vaaliipiiripohjaisia näkemyksiä tai sellaisia ajatuksia, että meilläkin päin on se ammattikorkeakoulu, niin kun saataisiin sinne vielä se opettajaopisto, niin ikään kuin oman kylän ja kunnan ja kaupungin status nousisi.

Arvoisa puhemies! Pitkään on siis tehty työtä sen puolesta, että kaikki opettajankoulutus olisi yliopiston yhteydessä. Muistan tässä, kun vuonna 90 itse toimin tällaisen Suomen opettajaksi opiskelevien liiton puheenjohtajana, silloin opettajankoulutuskentällä käytiin sellaista keskustelua, että opettajankoulutus, silloin se tuli ensimmäisen kerran, vietäisiin ammattikorkeakoulun yhteyteen. Näin ollen se, mitä ed. Isohookana-Asunmaa esitti, ei ole tuulesta temmattua, vaan silloin alkoi muuttua tämä suunta vähäsen ja alettiin miettiä tällaista.

Kyllä minäkin suoraan sanoen pelkään, että tämä on ensimmäinen askel siihen suuntaan, koska silloin lähdettiin siitä, mitä se sellainen pedagogia on. Eihän se ole mitään. Sitähän voi opettajana olla kuka vaan. Jopa kerrottiin, että OAJ:n jäseneksi oli hakenut autonasentaja, joka oli saanut opettajan viransijaisuuden ja ei enää itse korjannut omaa autoaan, koska oli opettaja, vaan vei sen autokorjaamolle, vaikka hänen ammatinsa oli siis autonasentaja. Näin tuli sellainen ajatus, että kuka vaan voi toimia opettajana. Sehän käy kaikilta. Tässä on vähän niin kuin sama henki. Eihän se opettajan pedagoginen koulutus, sehän on yhtä höpö höpöä. Kun on vahva ammattitutkinto, kun on DI joltakin alalta tai jotakin muuta, niin se riittää ja pedagogiat on sitä ja tätä.

Toinen on vielä se, kunhan saadaan ahdettua luokkaan mahdollisimman paljon oppilaita ja samalla kertaa ne opetettua ja opetussuunnitelmaan kirjattua, että yksilöllistä opetusta, niin kaikki on balanssissa ja kunnossa. Kyllä tässä nyt täytyy muistaa se, että opettajankoulutus ja opettajana oleminen on jotain muutakin kuin puoskarointia. Siinä mielessä sivistysvaliokunnan pitäisi olla, siis sivistysvaliokunnan pitäisi olla tässä maassa perillä pikkasen sivistyksen juurista ihan sieltä snelmanilaisesta ihanteesta lähtien ja muistaa se, mikä on sivistyksen päämäärä ja tehtävä, ja nähdä myös se, minkälaisia

valmiuksia tänä päivänä opettajilta ja opettajan-koulutukselta vaaditaan vähän syvällisemmin eikä niin, että tässä — niin kuin hienosti sanotaan — sosioekonomiset tai jotkut muut asiat ajavat ohi ja pakottavat toimimaan sillä tavalla, että tosiasioitten tunnustaminen unohtuu.

Arvoisa puhemies! Näyttää siltä, että aika rientää ja kello käy ja se 10 minuuttia, ryhmien suositus, tulee täyteen. Nyt aion siitä ryhmien suosituksesta pitää kiinni tämän asian kohdalla ja lopetan puheenvuoroni ja jätän nämä liitteet pitkältä pitkältä ajalta, aina 50-luvulta asti, luke-matta. Ehkä jossakin yhteydessä näihin voidaan vielä palata ja nähdä se, että suunta on ollut selvä ja kirkas, vaikka se onkin nyt vähän horjahta-massa, ja se suunta on ollut sivistysvaltion suunta — aina kaksi kolme askelta edellä muita — ja se on tapahtunut ja tapahtuu sillä, että kaikki opet-tajankoulutus on yliopistossa.

Ed. M. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa jotkut näyttävät unohtavan sen, että kyseessä on jo pe-rustutkintonsa suorittaneiden ja työelämän ko-kemuksen omaavien henkilöiden täydennyskou-lutus- tai jatkokoulutustyyppinen koulutus, jolla heistä tulee ammatillisia opettajia, eli lainkin mukaisesti: ”Opettajankoulutukseen voidaan ot-taa henkilö, jolla on sellainen koulutus ja työko-kemus, joka vaaditaan ammattikorkeakoulun tai ammatillisen oppilaitoksen opettajan virkaan tai toimeen.” Edelleen lain perustelujenkin mukaan: ”Koulutuksen laajuus ammatillisissa opettajan-koulutuslaitoksissa on ollut 40 opintoviikkoa - - .” Sitten mainitaan eräitä poikkeuksia. Edelleen todetaan, että tämän vuoden alusta siirryttiin 35 opintoviikon laajuisiin opettajankoulutuksen opintoihin.

Tämä kaikki todella tarkoittaa sitä, että ky-seessä on hyvin erilainen koulutus kuin olisi kou-lutus, jossa joku ylioppilastutkinnon jälkeen opiskelee suoraan opettajaksi. Tässä mielessä on valittu ratkaisumalli, jossa meillä on viisi suo-menkielistä ja yksi ruotsinkielinen perusyksikkö, jotka vastaavat tämän koulutuksen organisoin-nista, mutta voivat ottaa ja ostaa koulutusta eri puolilta, jopa niistä niemistä ja notkelmista eri puolilta Suomea, mitä ed. Takkula peräänkuu-lutti. Näin saamme hyvän ja toimivan ratkaisu-mallin.

Ed. R a s k (vastauspuheenvuoro): Rouva pu-hemies! Ed. Takkula aika huolettomaan tapaan-sa dramatisoi tätä nyt tapahtuvaa muutosta. Mi-

nusta tuntuu aika loukkaavaltakin tietynlainen näkemys nimenomaan ammatillisten opettajien koulutuksen suhteen. Eihän se tokikaan ole pelk-kää työn opetusta, mitä siellä opetetaan. Kyllä siellä hyvin pitkään perehdytään didaktiikkaan, kasvatustieteeseen jne. Eli minun mielestäni edustaja antaa aivan väärän kuvan siitä, mitä opetus tällä hetkelläkin on ja on jo pitkään ollut. Tulee vain mieleen, että ette kai te nyt lähete sellaista viestiä näihin viiteen oppilaitokseen, jot-ka opettajien ammatillista koulutusta tulevat an-tamaan, että näissä oppilaitoksissa ei kyettäisi tätä opetusta hyvin antamaan.

Kun katson tätä sivistysvaliokunnan mietin-töä ja tiedän, että te olette sivistysvaliokunnan varsinainen jäsen ja sanotte, että nyt kiireisesti tätä asiaa käsitellään, en löytänyt teidän ni-meänne asian ratkaisevassa käsittelyssä muka-na olleista edustajista, niin että kiirettä on pitä-nyt.

Ed. T a k k u l a (vastauspuheenvuoro): Ar-voisa puhemies! Ensinnä tuohon loppuosaan. Ed. Rask huomioi aivan oikein: Minä ja ed. Olin olimme silloin tulevaisuusvaliokunnan matkalla, kun tämä viimeisessä käsittelyssä oli, ja näin ol-len emme olleet siinä käsittelyssä. Sen vuoksi haluan vielä tuoda jotakin tästä asiasta esille.

Se, mikä vähän loukkasi tuossa ed. Raskin lähtökohdassa, oli ”ed. Takkula huolettomaan tapansa”. Minun mielestäni tälle ei ole perusteita, koska minä väitän, että minä melko huolelli-sesti tunnen ammatillisen opettajankoulutuksen kentän.

Te viittaatte tämän hetken tilanteeseen, ed. Rask, mutta lakiesityksellä ollaan viemässä opet-tajankoulutusta ammattikorkeakoulujen yhtey-teen. Ei se toimi tällä hetkellä. Mihin tällainen väite perustuu? Minä vain näen, että olisi luonte-vampi yhteys se, mikä heillä tänä päivänä on: yliopistoyhteys, säilyttää se ja syventää sitä. Minä jaan näkemyksen muun muassa, niin kuin olen moneen kertaan sanonut, Hämeenlinnan ammatillisen opettajakorkeakoulun rehtorin kanssa ja monien niiden kanssa, jotka tänä päi-vänä toimivat ammatillisessa opettajankoulu-tuksessa. He poikkeuksetta olivat sitä mieltä, että luontevampi yhteys olisi yliopisto.

Mielestäni tällainen ”huolettomaan tapaan-sa”, tässä suhteessa heittely, ei ole asiallista eikä asiaankuuluvaa millään muotoa. Minusta tämä on sellainen asia, että tämä on myös sivistyskysy-mys, jota on pohdittava vakavasti ja asiallisesti tosiasioitten pohjalta.

On selvä, että tässä on kaksi koulukuntaa, ne ovat keskustan sisälläkin, ja siihen on oikeus. Sen vuoksi on oikeus ja oikeutus myös perustella sitä näkemystä, minkä itse on valinnut ja minkä itse näkee oikeammaksi, jotta se perusperiaate, opettajankoulutuksen laatu, voisi toteutua.

Ed. M. Markkulalle sanoisin, että se, mitä sanoitte, pitää paikkansa ja juuri sen vuoksi yliopisto ja siellä korkeatasoinen laadullinen opettajankoulutus, pedagoginen koulutus, on paikallaan.

Ed. K a r j u l a : Arvoisa rouva puhemies! Lakiesitys ammatillisesta opettajankoulutuksesta vastuuttaa opettajankoulutuksen viidelle ammattikorkeakoululle, mikä periaatteessa luo uuden lähtökohdan opettajankoulutuksen toteuttamiselle. Sen vuoksi toivonkin, että tämä on auttamassa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen perustehtävän selkeyttämistä ja nimenomaan niin, että opettajankoulutus on vauhdittamassa myös koko ammattikorkeakoulukokonaisuuden kehittämistä ja myös luovan yhteistyön rakentumista nykyisiin yliopistoihin. Minusta tämä on hyvin merkittävä haaste, ja näen, että tällainen uusi foorumi opettajankoulutuksen toteuttamiselle voi olla merkittävä, meidän koko koulutuskenttää uudistava, kehittävä ja innostava ratkaisu.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Hallituksen esitys laiksi näkövammaisten kirjastosta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 61/1996 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 4/1996 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelu:

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Kysymyksessä on laki Näkövammaisten kirjastosta, jonka tarkoituksena on mahdollistaa Näkövammaisten kirjaston palveluiden kehittäminen. Tarpeet ovat muuttuneet, ja tekniikka on muuttunut. Tarkoituksena on järjestää kirjaston hallinto valtionhallinnon tulosohejausperiaatteen

mukaisesti ja antaa kirjastolle uusi tehtävä ja mahdollisuus eli maksullisten suoritteiden tuottaminen.

Valiokunta kuuli asiantuntijoina Näkövammaisten Keskusliittoa ja muita asianosaisia ja yhtyi esitykseen ja korostaa: "Äänikirjojen kuuntelulaitteiden hankintaa ja lainausta ei enää säädettäisi kirjaston tehtäväksi." Lainausta jatkettaisiin kuitenkin niin kauan, kuin siellä on Clarke & Smith -nauhureita. Kirjasto hoitaisi nauhureiden lainauksen loppuun.

Valiokunta korosti sitä, että postituksesta ei kannettaisi maksua. Postitus tarkoittaa sitä, että postitetaanpa elektronisia laitteita tai fyysisiä aineistoja, sama pätee näissä ja näkövammaiset saisivat palvelut maksutta. Se oli valiokunnan yksimielinen kanta.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa puhemies! Niin kuin valiokunnan puheenjohtaja ed. Ala-Harja esitti, meillä oli yksimielinen kanta hallituksen esitykseen laiksi näkövammaisten kirjastosta.

Se, mikä keskusteltiin ja mitä varmasti on hyvä miettiä jatkossa, on vammaisuuden käsite. Eli nimi Näkövammaisten kirjasto ei välttämättä parhaalla mahdollisella tavalla avaudu kaikille vammaisryhmille, joiden palveluja nimikkeen alta löytyy.

Toisaalta myös siitä valiokunnassa kannettiin huolta — vaikka se ei mietinnössä näy, on hyvä myös tuoda se silti esille — että taloudellisista resursseista tulisi huolehtia erilaisissa taloudellisten suhdanteiden vaihteluissa niin, että Näkövammaisten kirjastolla olisi mahdollisuus hankkia ja kääntää pistekirjoituksen kirjoja ja myös hankkia audiovisuaalisia nauhoitteita ja erilaisia tarvikkeita, mitä tarvitaan, jotta kirjasto voi laaja-alaisesti palvella eri vammaisryhmiä, jotka kirjaston palveluja tarvitsevat. Taloudellisten resurssien esiintuonti koettiin myös tärkeänä, niin että tätä kautta jonkinlainen tasa-arvon periaate toteutuisi.

Tästäkin lakiesityksestä vaikkapa ed. Rask voisi ilkeästi kysyä, kuinka olen samaa mieltä, kun olen ollut poissa tästäkin ratkaisevasta käsittelystä. Olin sillä tulevaisuusvaliokunnan matkalla ja näin ollen en ratkaisevaan käsittelyyn päässyt osallistumaan. Mutta tämä todellakin on lakiesitys, joka on hyvä ja oikean suuntainen. Toivotaan, että taloudelliset resurssit myös jatkossa löytyvät kirjastolle.

Ed. A l a r a n t a : Arvoisa puhemies! Näin sivistysvaliokunnan ulkopuolisena edustajana,

mutta muuten käytännössä asiaa läheltä nähneenä ja kokeneena jää ihmettelemään valiokunnan kannanottoa kuuntelulaitteiden lainaamiseen. Nimittäin valiokuntahan on kirjoittanut vain saman virkkeen, mikä on myös hallituksen esityksen perusteluissa eli lainataan niin kauan kuin lainaamiseen on tarvetta.

Hallituksen esityksen perusteluissa viitataan terveydenhuollon tukijärjestelmiin. Olisin toivonut, että sivistysvaliokunta olisi ottanut kantaa siihen, miten sitten menetellään, kun nykyinen järjestelmä lakkaa. Nimittäin vaikka näkövammaiset voisivat tukeutua terveydenhuollon laitehankintoihin, siihen liittyy se vaara, että eri kunnat soveltavat tätä periaatetta eri tavalla. Jossain pienessä kunnassa ei ole ehkä terveydenhuollon kautta mahdollista näitä laitteita saada, vaikka siellä olisi kuinka paljon näkövammaisia. Jossain toisessa kunnassa mahdollisuudet on. Tiedän, että Näkövammaisten kirjasto on pystynyt näiden laitevuokrausten kautta kyllä hyvin tasapuolisesti palvelemaan eri puolilla maata olevia näkövammaisia, koska laitevuokraus on toiminut postin välityksellä. Ehkä on mahdollista asian käsittelyn myöhemmissä vaiheissa saada vastaus tähän epäilykseen.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Valiokunnassa tuli kyllä esiin huoli siitä, että todellakin kunnissa on vähennetty varoja apuvälineisiin, mutta kyllä lain mukaan näkövammaisten apuvälineet ovat kuntoutusvälineitä, jotka kuuluisivat maksutta vammaisille. Eri kunnat valitettavasti tulkitsevat lakia eri tavalla ja vammaisten oikeusturva kärsii siitä.

Kuitenkin monissa keskussairaalaapiireissä on keskitetysti järjestetty aistivammaisten, kuten näkövammaisten, apuvälineet ja palvelut. Se on minusta erittäin hyvä, koska sitä kautta voidaan järjestää paremmin myöskin lainattavat terveydenhuollon apuvälineet, mutta koska tämä oli esillä sivistysvaliokunnassa, emme tähän puoleen tämän lain puitteissa syvemmin tutustuneet.

Ed. A l a r a n t a : Arvoisa puhemies! Kiitän valiokunnan puheenjohtajaa tästä lausunnosta, mutta samalla harmittelen, että juuri se peruste, minkä te, ed. Ala-Harja, nyt ääneen lausutte, olisi ollut oivallinen perustelu sille, että sivistysvaliokunta olisi painottanut sitä, että nykyisen käytännön loppuminen ei saa tarkoittaa sitä, että

palvelut loppuvat, vaan että vaikka käytäntö muuttuu, palvelujen pitäisi olla ensisijaisia. Tässä tullaan siihen kysymykseen, että meille monesti lainsäätäjänä nämä järjestelmät ovat tärkeämpiä kuin ihmiset. Lakeja laaditaan ja palveluja turvataan kuitenkin ihmisiä varten.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Hallituksen esitys vesiliikennelaiksi

Hallituksen esitys 66/1996 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 6/1996 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

9) Hallituksen esitys laiksi kotimaisten kielten tutkimuskeskuksesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 87/1996 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 5/1996 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

10) Hallituksen esitys laiksi ammatillisista oppilaitoksista annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 62/1996 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 6/1996

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 22.30.

Täysistunto lopetetaan kello 22.16.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio

